

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ**

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

**МІЖКУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
У СУЧАСНОМУ ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ
(НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО АКАДЕМІЧНОГО
ТЕАТРУ ОПЕРИ І БАЛЕТУ УКРАЇНИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА)**

Виконала студентка II курсу,

Групи МКД-20з

Спеціальності: 028 Менеджмент
соціокультурної діяльності

Воротнюк Олеся Сергіївна

Керівник:

Доктор історичних наук, професор
(Науковий ступінь керівника)

Веденєєв Дмитро Валерійович

(ПІБ керівника)

Рецензент:

Заслужена артистка України,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Київського національного
університету культури і мистецтв
(Науковий ступінь рецензента)

І.О Кдилова_____

(ПІБ рецензента)

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 4 від 12 листопада 2021 р.
завідувач кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
проф. Копієвська О.Р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

ЗМІ – засоби масової інформації

ООН – Організація Об'єднаних націй

США – Сполучені Штати Америки

APAM (Australian Performing Arts Market) – Австралійський ярмарок виконавського мистецтва

CID (Conseil International De La Danse) – Міжнародна Рада танцю при ЮНЕСКО

IETM (International network for contemporary performing arts) – Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв

IFEA (International Festivals & Events Association) – Міжнародна асоціація фестивалів та подій

ISCM (International Society for Contemporary Music) – Міжнародне товариство сучасної музики

PEARLE (Performing Arts Employers Associations League Europe) – Європейська федерація організацій у сфері виконавського мистецтва

RESEO – (European Network for Opera, Music & Dance Education) – Європейська міжнародна мережа оперної, музичної та балетної освіти

WOMEX (World music Expo) – Всесвітній музичний ярмарок

SRILT (Silk Road International League of Theatres) – Міжнародна Ліга Театрів «Шовковий шлях»

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	14
1.1. Міжкультурне співробітництво як об'єкт дослідження. Характеристика базових понять	14
1.2. Реалії сучасного суспільства та специфічні характеристики культурного поля	19
1.3. Виконавське мистецтво як феномен культурної інтеграції та міжнародного обміну: специфіка, напрями, завдання	26
Висновки до 1 розділу	36
2. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ КОНТАКТІВ В СУЧАСНОМУ ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ	37
2.1. Гастрольний і репертуарний обмін та професійна мобільність у сфері виконавського мистецтва як форми міжнародних культурних зв'язків	37
2.2. Міжнародні фестивалі та конкурси як чинники розвитку виконавського мистецтва	44
2.3. Роль Міжнародних мистецьких інституцій та фахових асоціацій у формуванні культурного простору та активізації виконавських мистецтв ..	62
Висновки до 2 розділу	77
3. СУЧАСНА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО АКАДЕМІЧНОГО ТЕАТРУ ОПЕРИ І БАЛЕТУ УКРАЇНИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА)	79
3.1. Національний академічний театр опери і балету України у вітчизняному та світовому культурно-мистецькому просторі: історична ретроспектива	79
3.2. Театр як суб'єкта міжнародної гастрольної практики	86
3.3. Участь у реалізації міжнародних мистецьких проектів	91
3.4. Рекомендації щодо удосконалення міжкультурних зв'язків	102
Висновки до 3 розділу	106
ВИСНОВКИ	107
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	118
ДОДАТКИ	130

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний світ переживає динамічні зміни, глобалізаційні процеси трансформують усі сфери суспільного буття – економіку, науково-технологічну галузь, політичні та культурні комунікації. Різноманіття сучасного світу з його проблемами і протиріччями є однією з умов подальшого прогресу, разом з тим, диктують необхідність вивчення питань пов'язаних з сучасним станом та перспективами міжкультурних комунікацій.

Сьогодні переважна більшість країн, які прагнуть якнайповніше реалізувати власні стратегії цивілізаційного розвитку та інтеграції у світовий економічний та соціокультурний простір, але зберегти свою самобутність та національну ідентичність, визначають особливу роль культури і мистецтва у цьому складному та багатогранному процесі. Поряд з історичними, економічними чинниками та інтелектуальними ресурсами місце і авторитет держав у світовому співтоваристві визначають їх культурний, духовний і мистецький потенціал. Як зазначає науковець Копієвська О. Р. – «В умовах глобалізації перед кожною країною постають питання щодо вибору власної стратегії розвитку культури, в основі положень і завдань якої не лише подолання негативних процесів, зумовлених трансформаційними змінами, а й пошуком нових форм і методів функціонування інституцій, які б забезпечили адаптацію до цих змін» [81. С. 52-53].

Використання культурного потенціалу України в багатовекторному міжнародному співробітництві є важливим завданням держави, оскільки культура визначається одним з пріоритетів її сталого розвитку. Наразі, міжкультурне співробітництво, як чинник міжнародних відносин, набирає нового змісту, відповідно до реалій сьогодення окреслюються його специфічні риси та форми. Відповідно до реалій та викликів сьогодення, важливе значення у міжнародному співробітництві належить мистецтву, зокрема його виконавчим видам – театральному, оперному, балетному, вокально-хоровому,

оркестрово-інструментальному тощо. Саме вони мають у своєму арсеналі унікальні творчі можливості, художні засоби, високопрофесійний кадровий потенціал, багату історію та надбання, що дозволяють активно впливати на складні соціокультурні процеси, формувати позитивний імідж держав і народів, налагоджувати крос-культурні комунікації, визначати магістральні напрями розвитку сучасного мистецтва, галузевої освіти та виконавської школи, і врешті – сприяти вирішенню складних міжнародних соціокультурних і політичних проблем та завдань. Тож, з впевненістю можемо констатувати, що широкий спектр можливостей для здійснення багатовекторного формату міжкультурного діалогу сьогодні надає мистецтво.

Викладене дає підстави стверджувати про актуальність теми нашого наукового дослідження.

Джерельна база дослідження. В процесі наукового вивчення ми виявили і опрацювали літературні та інтернет джерела, що висвітлюють питання пов'язані з темою даної магістерської роботи.

Проаналізовано законодавчі та нормативно-правові документи, які регламентують культурну, мистецьку та гастрольну діяльність в Україні та поза її межами[64 – 69].

Важливу групу джерел складають міжнародні документи, присвячені питанням міжкультурних відносин, сприяння розвитку національних культур та збереження мистецької спадщини, забезпечення прав людини на доступ до культурних цінностей, продуктів та послуг [18; 34; 38; 47; 60; 61; 71; 74; 80; 81; 89]. Дослідження цих джерел забезпечили розуміння трансформаційних процесів в культурі та пріоритетних напрямів міжнародного культурного співробітництва. Так, зокрема, ми вивчили та проаналізували документи міжнародних організацій та асоціацій, серед яких базовими є: «Напрямки стратегії ЄС з міжнародних відносин в галузі культури» в якому зазначається, що основною ціллю культурних відносин є просування різноманітності культур країн і народів, що сприятиме вирішенню конфліктів, забезпечить

сталий розвиток країн, культурний обмін та широкі гуманітарні комунікації [106].

Важливим міждержавним документом, що зорієнтований на подальшу розбудову міжнародного співробітництва є Програма ЄС та Східного Партнерства «Культура і креативність», яка передбачає розвиток сектору культури і креативних індустрій, активізацію євроінтеграційних процесів, культурних обмінів і міжнародної мобільності митців [71]. Дана Програма є актуальною з огляду на необхідність дослідження сучасних міжнародних культурно-мистецьких зв'язків національних виконавських творчих колективів та провідних театрів України.

Досвід останнього десятиліття засвідчив, що низка міжнародних програм зорієнтовані на питання подальшої розбудови культурного поля Європи та світу, про що свідчать Підпрограма «Культура»: Робочий план Європейської Комісії для підпрограми «Культура» (2015-2018) [60], «Міжнародні нормативні акти ЮНЕСКО» [47], «Напрямки стратегії ЄС з міжнародних відносин в сфері культури» [106], «Практика міжнародного співробітництва» [61].

Теоретичною, методологічною та інформаційною базою нашого дослідження стали фундаментальні праці, монографії з історії, теорії та філософії мистецтва, музичного виконавства, культурології, менеджменту гастрольної діяльності: Берегова О. «Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ—ХХІ століть» [3], Вовкун В. В. «Масова культура та режисура масових видовищ» [10], Копієвська О. Р. «Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.)» [36], Степанова О. А. «Концептуальні засади становлення і розвитку національного культурного простору України» [84], а також колективна монографія за редакцією Безгін О. І. «Матеріальна підтримка культурних проектів: світовий досвід та можливості застосування в Україні» [46], колективна хрестоматія за редакцією Копієвської О. Р. та Шевченко Н. О. «Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні

практики» [79]. Вони дали можливість проаналізувати соціокультурні аспекти за темою вивчення, дослідити процеси становлення, розвитку та сучасного стану виконавської практики всебічно та об'єктивно.

Наступний корпус джерел склали навчальні посібники, підручники, навчально-методичні матеріали з менеджменту, арт-менеджменту, маркетингу мистецтв, культурології, теорії та історії мистецтва: Боголюбова Н. М. «Межкультурная коммуникация и международный культурный обмен» [5], Воротной М. В. «Менеджмент музыкального искусства» [14], Гальчук Л. М. «Основы кросс-культурной коммуникации и менеджмента» [16], Гурченко А. І. «Международные культурные связи в сфере музыкального искусства» [16], Дукер П.Ф. «Энциклопедия менеджмента» [20-21], Зеленська Л. М. «Івент-менеджмент» [25], Шумович О. В. «Великолепные мероприятия: технология и практика» [96], Яроміч С. А. «Менеджмент у сфері культури» [98].

Розвитку сучасного виконавського мистецтва та його місця в культуротворчих процесах присвячені дисертаційні дослідження Солов'яненка А. А. «Оперно-режисерська діяльність Ірини Молостової» [85], Зінської Т. В. «Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця ХХ початку ХХІ століття» [28], Злотника О. Й. «Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ століття» [29], Дукова Є. В. «Концертная деятельность как социальная практика в истории европейской культуры» [22], Рибина С. С. «Формирование профессиональной культуры организаторов концертно-гастрольной деятельности» [76] та ін., на положення і висновки яких ми спиралися в процесі виконання магістерської роботи.

Проаналізувати тенденції соціокультурних трансформацій та особливості формування сучасного світового та національного культурного простору нам допомогли наукові доробки Копієвської О. Р. «Моделі соціокультурних трансформацій» [35-36], Степанова О. А. «Концептуальні засади становлення і розвитку національного культурного простору України»

[84], Бучковської О. Ю. «Розвиток міжкультурного співробітництва в умовах глобалізаційних перетворень» [6] та ін.

Напрями міжкультурних комунікацій і місце України в в цьому процесі досліджено в працях Верховод Л. І. «Соціологія культури та міжкультурна комунікація» [9], Доманської О. А. «Україна і міжнародне культурне співробітництво» [19], Крупенина Н. А. «Основи міжкультурних комунікацій» [39].

Інформативними є наукові доробки та публікації у фахових виданнях вітчизняних та зарубіжних дослідників, що багатогранно висвітлили питання особливостей гастрольної практики, форм і напрямів репертуарного та культурного обміну, професійної мобільності у сфері виконавських мистецтв та мають багатий фактичний матеріал. Серед них: Ванхойсен Е. «Права артистів в Європейському законодавстві» [7], Левко В. І. «Діяльність музично-концертних організацій в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ століття» [40], Олексієнко Р. «Міжнародна професійна мобільність у сфері виконавського мистецтва» [56], Стейнз Джудит «Збуджені атоми: огляд віртуальної мобільності в сучасному виконавському мистецтві» [82], Летроп Т., Петтігрю Д. «Промоушн музичних проєктів» [36].

Наукові завдання дослідження спонукали до опрацювання досліджень, присвячених мистецьким фестивалям, конкурсам виконавського мистецтва, їх ролі в представлені та просуванні мистецтва як культурного продукту та духовної складової сучасності. Серед них: Зеленська Л. М. «Менеджмент мистецьких фестивалів: інноваційний аспект» [27], Сіра Я. Г. «Фестиваль як феномен культури» [78], Глуцук Т. В. «Міжнародні конкурси піаністів в сучасному соціокультурному просторі України» [87], «Вектори сучасного оперного та балетного мистецтва України: столичний вибір» [8] та ін.

Для уточнення та характеристики базових понять пов'язаних з темою магістерської роботи була потреба звернутися до словників та довідникових видань, серед яких варто відмітити «Энциклопедия ивент», «Электронный

театральний словарь» та «Івент-менеджмент: словник-довідник організатора заходів» Зеленської Л. М. [23; 24; 26].

Нами також опрацьовані інтернет-ресурси, зокрема залучено інформацію з офіційних сайтів міжнародних організацій та асоціацій, провідних європейських та світових театрів, оперних та балетних труп, виконавських колективів тощо, які висвітлюють тенденції та пріоритети сучасного мистецького життя, крос-культурні комунікації в галузі, виконавську та гастрольну практику, можливості репертуарного обміну, стажування, обміну досвідом [99 – 105; 112; 114; 125].

Аби краще орієнтуватися в мінливих тенденціях гастрольного та мистецького життя, сучасних потребах світової виконавської галузі нами також проаналізована інформація, що міститься на офіційних сайтах міжнародних виставок та бірж виконавських мистецтв, платформ професійної мобільності тощо [111; 113; 115 – 117; 120; 126; 127; 130].

Історію становлення та розвитку, культуротворчий потенціал, організаційно-творчу діяльність Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, його гастрольну, фестивальну та конкурсну активність як суб'єкта міжкультурного співробітництва ми досліджували, залучивши інформацію, що розміщується на офіційному сайті театру [110].

Ми проаналізували виконавську практику та напрями міжнародних комунікацій вітчизняних музичних театрів, концертних установ, творчих колективів та окремих виконавців, спираючись на інформацію, що міститься на їх офіційних сайтах, сайті Міністерства культури України, Українського культурного фонду [109; 131; 133; 134].

Разом з тим, варто відмітити, що значне коло питань сучасного міжкультурного співробітництва у виконавському мистецтві, як от: вплив економічних стагнацій та епідеміологічні виклики останніх років на концертно-гастрольну галузь; правові аспекти діяльності театрів, мистецьких колективів та окремих артистів-виконавців; роль міжнародних мистецьких інституцій та фахових асоціацій у формуванні культурного простору та

активізації виконавських мистецтв; питання змісту та організації мистецької освіти в Україні та світі; роль Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка у зміцненні міжкультурних зв'язків, презентації нашої держави на міжнародній арені та формуванні позитивного іміджу тощо, залишилися поза увагою дослідників, що і спонукало нас до вивчення даної актуальної теми та введення результатів та висновків дослідження у науковий обіг.

Об'єкт дослідження – міжкультурне співробітництво на сучасному етапі.

Предмет дослідження – пріоритетні напрями та форми міжкультурного співробітництва у сучасному виконавському мистецтві.

Мета магістерської роботи – дослідження теоретичних засад, напрямів, форм та пріоритетних завдань міжнародного культурного співробітництва у сфері сучасного виконавського мистецтва, визначення його подальших перспектив.

Для досягнення поставленої мети ми визначили такі *наукові завдання*:

- Виявити та дослідити джерела за проблематикою магістерської роботи;
- Дослідити міжкультурне співробітництво як теоретичну категорію, охарактеризувати базові поняття;
- Визначити та охарактеризувати пріоритетні напрями та форми міжнародних контактів в сучасному виконавському мистецтві;
- Визначити роль професійної мобільності та репертуарного обміну як форми міжнародних культурних зв'язків у виконавському мистецтві;
- Проаналізувати вплив міжнародних фестивалів та конкурсів виконавського мистецтва на розвиток галузі;
- Охарактеризувати роль міжнародних фахових асоціацій у формуванні культурного простору та активізації виконавських мистецтв;
- На прикладі Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка дослідити особливості сучасної виконавчої та гастрольної практики;

- Визначити роль театру в міжнародному культурному обміні, окреслити перспективи його подальшого розвитку.

В процесі роботи над магістерською роботою нами були використані загальнонаукові та спеціальні *методи наукового пізнання*. Методологічною основою даного дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та пов'язані з ним принципи історизму і наукової об'єктивності. Виконання поставлених дослідницьких завдань магістерської роботи здійснювались засобами використання корпусу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: історичного, термінологічного, узагальнення і систематизації теоретичного матеріалу, аналізу наукової літератури (культурологічного, мистецтвознавчого, соціологічного) та нормативно-правових документів і емпіричних джерел за проблематикою роботи, синтезу теоретичних позицій, поглядів, оцінок; а також типологічного, аналізу і синтезу, узагальнення, порівняння, статистичного тощо.

Базою нашого дослідження є Національний академічний театр опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка.

Наукова новизна роботи. В основі магістерської роботи – концепція соціокультурного дослідження; розкриті особливості, напрями та форми сучасного міжнародного співробітництва у сфері виконавського мистецтва, яке розглядається як система міжнародних комунікацій та пріоритет у сфері культурного обміну; функціонує як культурна традиція та у взаємодії таких складових: виконавство (музичне, балетне, театральне), концертна та гастрольна практика, професійна мобільність, фахова освіта тощо; розкрито роль і місце Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка як активного суб'єкта міжкультурних зв'язків.

Теоретичне та практичне значення магістерської роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для покращення управління театральним закладом, його творчої та концертно-гастрольної діяльності. Виявлено значення професійної мобільності, як ключового елементу культурного співробітництва, стимулювання культурного обміну, просуванню

національного мистецького продукту на широку міжнародну арену, а також осіб, зайнятих в культурному секторі.

Робота має перспективи для подальших культурологічних та мистецтвознавчих досліджень в галузі проблем становлення, розвитку та трансформацій сучасного культурного простору, напрямів міжнародного діалогу, культурного обміну, ролі і місця виконавського мистецтва в цих процесах.

Матеріали роботи слугуватимуть основою для подальших вивчень даної проблематики, з метою розбудови понятійного апарату та визначення наукового інструментарію, які необхідні для розуміння і прогнозування ролі міжнародного гастрольного обміну в процесі формування транснаціонального культурного простору.

Апробація результатів дослідження було здійсненн шляхом оприлюднення досягнутих результатів на V Міжнародній науково - практичній конференції молодих вчених, аспірантів та магістрів «Культура і мистецтво сучасний науковий вимір» 4 -5 листопада 2021 р., тема доповіді «Виконавське мистецтво як феномен культурної інтеграції та міжнародного обміну»

Структура магістерської роботи побудована відповідно до визначеної мети і наукових завдань. Складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків за результатами дослідження, списку використаних джерел (складає 134 позиції) та 9 додатків. Загальний обсяг роботи 140 стор.

У *вступі* висвітлено актуальність даної наукової теми; визначено об'єкт і предмет дослідження, мета та наукові завдання для її досягнення. Охарактеризована джерельна база дослідження, обґрунтована методологія вивчення, міститься інформація про апробацію результатів дослідження.

Перший розділ присвячено вивченню міжкультурного співробітництва як теоретичної категорії. Зокрема, охарактеризовано реалії сучасного суспільства, визначено його вплив на формування та особливості культурного простору; розглянуто специфіку та основні напрями виконавського

мистецтва, яке є феноменом культурної інтеграції та широкого міжнародного обміну.

Другий розділ присвячений комплексному вивченню виконавських мистецтв в контексті міжнародних контактів. Особлива увага приділяється дослідженню сучасних видів і форм культурного обміну (гастрольного, репертуарного) та професійної мобільності виконавців і творчих колективів.

Досліджено і визначено роль і місце міжнародних фестивальних форумів, конкурсів, а також міжнародних фахових асоціацій в активізації виконавської практики та концертно-гастрольної діяльності.

У *третьому розділі* на прикладі Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка досліджено напрями та форми міжнародного співробітництва у виконавському мистецтві; охарактеризовано роль і місце театру у вітчизняному та світовому культурно-мистецькому просторі; виявлені особливості його концертної та гастрольної діяльності як суб'єкту міжнародної гастрольної практики. Надані практичні рекомендації щодо підвищення ефективності організаційної роботи менеджерів театру, активізації діяльності у сфері виконавських мистецтв та напрямків удосконалення міжкультурних зв'язків.

Висновки підсумовують результати магістерського дослідження.

Додатки ілюструють викладений у роботі матеріал.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Міжкультурне співробітництво як об'єкт дослідження. Характеристика базових понять.

Сучасний комунікативний простір є достатньо складною системою, чільне місце в якій займає міжнародне культурне співробітництво. Як визначається в документах ЮНЕСКО, «культура – це не просто накопичення праць та знань, що їх створює, накопичує та зберігає еліта, щоб потім забезпечити доступ до них решті суспільства; чи те, що народи з багатою культурною спадщиною демонструють іншим народам як зразок того, чого тих позбавила історія; культура не обмежується лише доступом до мистецьких та людських цінностей, вона також є надбанням у сфері знань та вимогою до відповідного способу життя, способу людського спілкування, вона – не терени, які слід завойовувати чи опановувати, а форми поведінки стосовно себе, інших людей та природи» [80]. Сукупність факторів, які визначають суспільне призначення і покликання культури, сьогодні набули особливої актуальності. Насамперед справжня культура – це чи не основний форпост протидії бездуховності, нестримній комерціалізації цієї сфери, натиску ерзаців, зорієнтованих на примітивні смаки та низькі інстинкти. Саме така, якісна і вартісна культура, що збагачує внутрішній світ людини, розширює її інтелектуальні обрії, має бути неодмінним атрибутом усього нашого способу життя.

Оскільки категорія «*міжкультурне співробітництво*» є ключовим в межах даного вивчення, доцільно здійснити його термінологічний аналіз спираючись на сучасні трактовки науковців. Так, російський вчений Бєлий В. І. визначає дане поняття як взаємодію та взаємний вплив культур різних народів з одного боку, і як процес впливу однієї культури на іншу через різні канали і засоби. Цим пояснюється широке використання дослідниками поняття «культурне співробітництво» в безпосередньому зв'язку з поняттями «культурний обмін», «культурна взаємодія», «культурні відносини», «культурний діалог», «міжкультурна комунікація» тощо [4].

В науковій літературі *культурний діалог* трактується як прояв комунікативної функції культури, що зміцнює зв'язок між народами, а досягнення людської цивілізації спрямовує на користь та її подальший розвиток.

Культурна взаємодія розглядається як основа культурного синтезу та визначальний фактор розвитку. Оскільки лише в умовах взаємодії різних культур відбувається обмін духовними цінностями, що і обумовлює формування загальнолюдської культури [4].

Термін *міжкультурна комунікація* відноситься до обміну знаннями, ідеями концептами і емоціями між людьми різних країн і культур – таке визначення дали американські вчені Л. Самрвар та Р. Портер в книзі «Комунікація між культурами» («Communication between Cultures», 1972 р.). Інші трактовки визначають міжкультурну комунікацію як особливу форму комунікації між представниками різних культур, в процесі якої відбувається обмін інформацією і культурними цінностями культур, що взаємодіють. Це комплексне явище включає різноманітні форми спілкування між індивідами, групами, державами, що відносяться до різних культур.

Метою міжкультурної комунікації є забезпечення умов для встановлення та розвитку конструктивного діалогу, рівнозначного та толерантного по відношенню до представників інших культур. Міжкультурна комунікація поєднує багатогранні форми, види і типи спілкування між представниками різних культур, народів, етнічних та релігійних груп. Тож зміст і форми комунікацій формуються відповідно до пануючих в різних культурах цінностей, орієнтирів та традицій.

Європейська політика міжкультурного співробітництва найбільш повно реалізується через стратегії, програми та проекти впливових міжнародних організацій, передусім це Ради Європи та Європейського Союзу. Ці інституції розробляють політику європейської культурної самобутності та національної ідентичності в умовах глобалізації та міжкультурних політичних впливів [47; 60; 61; 106].

Країни-члени цих міжурядових організацій, в тому числі й Україна, спираючись на міжнародні офіційні документи визначили для власних країн керівні принципи зовнішньокультурної діяльності та міжнародного співробітництва. Реалії та особливості сучасного європейського культурного поля це – багатогранність культур і цивілізацій (мова, економіка, історія, філософія, музика тощо), їх локалізація (географічна, економічна), етнокультурний плюралізм, розширення інших культур в європейському просторі та культурне розмаїття самої європейської спільноти тощо, вимагають узгоджених дій в процесі вирішення спільних проблем і питань. В основі такого діалогу мають бути принципи взаємоповаги до культурних надбань та традицій інших народів, культурний обмін та широкий діалог [6, С. 88].

Ми розуміємо *культурний обмін* як об'єктивний та багатогранний процес сьогодення, специфічна форма взаємодії та фактор розвитку, збагачення і збереження різних культур; він впливає на сучасний історико-культурний розвиток, наповнює міждержавні відносини духовним змістом поглиблює взаєморозуміння і довіру між країнами і народами [4].

Міжкультурне співробітництво впливає на сприйняття, мислення, поведінку всіх членів суспільства і визначає їх належність до певного соціуму. Тому нині, як зазначає Бучковська О. Ю., опанування мистецтва міжкультурної комунікації набуває дедалі більшої актуальності та значущості. Ідеологія міжкультурного співробітництва в умовах розширення Європейського Союзу викладена в програмі «Нова культурна ініціатива для Європейського Співтовариства», яка визначала основні напрями та пріоритети формування політичної культури народів Європи, створення єдиного й водночас різноманітного європейського культурного простору; розвиток європейської культурної індустрії; забезпечення вільного доступу до надбань європейської цивілізації та вільного обміну культурною спадщиною як складовою міжкультурного співробітництва [6, С. 89].

Міжнародне культурне співробітництво включає зв'язки у сфері культури і мистецтва, науки, освіти, засобів масової інформації, професійних і культурних обмінів, видавничої, музейної бібліотечної та архівної справи, спорту, туризму, дозвілля, виставкової практики, творчих спілок та громадських об'єднань. Основу зв'язків в царині культури складають арт-обміни у їх традиційних формах гастрольної та концертної діяльності. Рівень та авторитет виконавчої школи, презентація на світову сцену вітчизняних суб'єктів культурно-мистецького життя формують позитивний імідж держави, сприяють взаєморозумінню та співпраці [58].

Розглядаючи міжкультурне співробітництво як специфічну форму міжнародних відносин та міжкультурної комунікації ми безпосередньо підійшли до визначення головних теоретичних та практичних завдань, які потребують широкого діалогу та міжкультурної співпраці. В контексті інтеграційних процесів та забезпечення культурної ідентичності націй *пріоритетами є:*

- розробка програм і стратегій міжкультурного співробітництва в умовах глобалізації та становлення інформаційного суспільства;
- баланс між політикою загальноєвропейської ідентичності та дотриманням принципів багатокультурності, діалогу культур, цивілізацій і релігій;
- створення умов для охорони, заохочення та підтримки культурного розмаїття як одного з найважливіших чинників сталого розвитку;
- подолання культурних і мовних бар'єрів;
- формування механізму захисту світового культурного та мовного простору;
- виведення сфери культури і творчості з периферії суспільно-політичних інтересів, забезпечивши її провідне місце в суспільно-економічному розвитку країн;
- забезпечення прав національних меншин в галузі культури і мистецтва;

- модернізація та удосконалення інструментів підтримки культури та мистецтва, широкий міжнародний діалог в цьому процесі [34; 60].

В межах нашої роботи та у відповідності до поставлених дослідницьких завдань, охарактеризуємо інші базові поняття, що є ключовими та пов'язані з темою магістерської роботи.

Оскільки пріоритетним напрямом міжнародного співробітництва є обмін культурними цінностями між країнами, ми керуємося визначенням поняття «культурні цінності», яке міститься в документах, розроблених ООН. Зокрема, зазначається, що під «*культурними цінностями*» розуміються предмети, що є виразом або свідомством людської творчості або ж еволюції природи і які, на думку компетентних органів окремих держав, становлять або можуть становити історичну, художню, наукову чи технічну цінність або інтерес. Культурні цінності є основними елементами цивілізації та культури народів, а розширення й зміцнення культурних обмінів, забезпечує повніше взаємне ознайомлення з досягненням в різних сферах культури, сприятиме збагаченню різних культур при повазі до самобутності кожної з них, що складають культурне надбання всього людства [34; 89].

В науковій літературі, зокрема Палєєва О. Л., акцентують увагу на тому факті, що культурні цінності є результатом людської діяльності, мають конкретно-історичний характер, виконують ряд визначальних функцій, як от конкретно-історичну та функцію формування особистості, її духовності, а також є орієнтиром цивілізаційного розвитку багатьох поколінь [58].

Тема нашого дослідження безпосередньо пов'язана з оперним та балетним виконавськими мистецтвами. Тож ми звернулися до наукових доробок вчених для аналізу та розуміння цього феномену. Таким чином, *виконавське мистецтво* сучасними науковцями розглядається як система, що функціонує у взаємодії компонентів: музичного виконавства, освіти та концертної практики в середовищі окремої країни, визначаючи певною мірою її соціокультурний простір. Зокрема, дослідниця Зінська Т. В. наголошує, що виконавство як утворення творчої практики забезпечує звукообразну

реалізацію мистецького твору через музично-творчу діяльність виконавця, його виконавську майстерність та комунікативну взаємодію всіх учасників виконавського процесу. Відповідно, музично-творча діяльність виконавця характеризується єдністю цілей, змісту, принципів, засобів, методів і організаційних форм творчої самоактуалізації та самовираження музиканта як суб'єкта художньої культури і соціального середовища. Одним з ключових важелів такого процесу є поняття творчих орієнтацій виконавця, які формує навколишня дійсність, особистий досвід і безпосередньо світ театрального мистецтва зі всіма властивими йому традиціями, художніми образами, сукупністю жанрів, стилів, форм і специфіки музичної мови. Творчі орієнтації за допомогою уяви виконавця вільно трансформуються, видозмінюються, упорядковуються і закріплюються в конкретній цілісній формі звучання [28, С. 3].

1.2. Реалії сучасного суспільства та специфічні характеристики культурного поля.

На межі ХХ – ХХІ ст.ст. можемо констатувати, що культура набуває рис і ознак, що свідчать про її інтернаціональний характер. Вагомим чинником цього процесу став динамічний розвиток культурної комунікації, яка слугує запорукою збагачення національних культур різних країн світу і регіонів. Цю тезу підтверджує і той факт, що сьогодні неможливо вирішити будь-яку важливу міжнародну проблему без участі представників різних культур, їх конструктивного діалогу, знань і толерантного ставлення до надбань, традицій і культур інших народів. Виклики та загрози сучасності (як от війни, епідемії, економічні, фінансові та політичні кризи тощо) набули загрозливих масштабів. Для їх усунення необхідний широкий діалог світового співтовариства, вироблення спільного бачення та пріоритетів, які б були зрозумілі та прийнятні для усіх суб'єктів цивілізаційного процесу. Разом з тим, постає проблема збереження та передачі наступним поколінням багатого культурного надбання, яке формувалося у продовж усієї історії розвитку

людства. Як зазначає науковець Копієвська О. Р., у такому контексті саме культура є тим консолідуючим чинником, завдяки якому досягається консенсус і толерантність, які виступають сьогодні необхідною умовою пошуку некатастрофічних шляхів розвитку людства [35, С. 155]. Цю думку повністю поділяють дослідники сучасних культурних трансформацій.

Різноманіття світової культури – це об'єктивна реальність в основі якої лежить історичний розвиток країн і народів, існування сформованих локальних, регіональних, національних, етнічних, мовних та світоглядних відмінностей. Історико-культурна еволюція, розвиток особливих форм економічної та суспільної діяльності, мислення, системи цінностей та норм поведінки, традицій та естетичних уподобань забезпечили багатогранність світової культури, а разом з тим, актуалізували питання взаємодії та співіснування різних культур, що мають свої відмінності та унікальні особливості. Саме культурні відмінності є джерелом багатогранності соціально-історичного процесу формування світового культурного простору в його багатогранності і багатомірності [50].

Аналіз та вивчення *специфіки культурного простору*, що сформувався відповідно до реалій сьогодення, дав можливість науковцям і практикам визначити ряд його *прикметних ознак*:

- сучасний культурний простір є складною, багатофункціональною системою з різним видами комунікації;
- характеризується сформованими міжкультурними комунікаціями, які поєднують багато форм, видів і типів спілкування між людьми: культурами, расами, етнічними та мовними групами, релігіями, субкультурами в середині великих культур;
- є різноманітним та багатогранним; залежить від пануючих в будь-якій культурі цінностей, норм поведінки та спілкування, соціальних установок, регіональних і мовних особливостей, естетичних пріоритетів та уподобань, традицій, особливостей пов'язаних згендерними ознаками;

- характеризується тенденцією до етнокультурного ускладнення.

Подальша розбудова культурного простору вимагає враховувати особливості, які притаманні певному виду і типу культури, країни, регіону тощо. Важливою умовою є толерантне ставлення до інших культур. На цьому акцентує увагу Крупенина Н. А., яка зазначає, що міжкультурна комунікація може бути успішною тільки при дотриманні толерантності, поваги права на збереження і утвердження самобутності своєї культури її представників [39, С. 51]. Також дослідниця зазначає, що толерантність як імператив взаємодії народів і культур полягає в існуванні відмінностей – культурних, етнічних, расових, соціальних, релігійних, гендерних та ін. – в людських співтовариствах і повазі тих відмінностей, які є результатом природно-історичного розвитку, і не передбачає безумовну терпимості до соціальної нерівності в його крайніх проявах. Толерантний підхід в міжкультурній комунікації означає, що ті чи інші культурні особливості індивіда або групи – це лише одні з багатьох особливостей і вони не можуть підпорядкувати собі всі інші, і виступає як умова збереження відмінностей, як право на відмінність, несхожість, інакшість [39, С. 52]. Дотримання цих умов буде запорукою успішної реалізації завдань.

Характерні риси культурного поля актуалізували завдання, для вирішення яких необхідна консолідація цивілізованої частини міжнародного співтовариства. Ці завдання, а також сформовані на їх основі принципи міжнародного співробітництва в галузі культури і мистецтва проголошені та закріплені Генеральною Асамблеєю ООН з питань освіти, науки і культури та Ради Європи в низці міжнародних документів, а саме: «Декларації принципів міжнародного культурного співробітництва» (1966 р.), Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1972 р.), Рекомендація ЮНЕСКО «Про міжнародний обмін культурними цінностями» (1976 р.), Загальній декларації ЮНЕСКО про культурне розмаїття (2001 р.), Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.), Конвенції ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття самовираження (2005 р.),

Програма ЄС «Креативна Європа» (2016 р.) та ін. [18; 38; 47, С. 404 – 406; 50; 60; 71; 74; 79, С. 40; 106]. Зазначені міжнародно-правові акти базуються та сповідують принципи толерантного ставлення до світових культурних надбань, збереження культурної спадщини як головного джерела культурного розмаїття та сталого розвитку, визначають культуру як важливий інструмент збору та передачі соціального досвіду від покоління до покоління, від одного народу до іншого, як форму самореалізації людини, що є основою особистісного самовираження, міжкультурного діалогу, а також проголошують необхідність широкого поширення культури серед народів для підтримки людської гідності та взаємного співробітництва [43; 79, С. 28].

Зауважимо, що Декларація принципів міжнародного співробітництва орієнтована на діяльність держав, як суб'єктів міжнародних відносин в галузі, визначає як головні пріоритети підтримку і розширення культурних зв'язків, що встановлюються організаціями та окремими представниками мистецького середовища, включає правові аспекти, які регулюють співробітництво в галузі культури і мистецтва як на двохсторонньому рівні, так і на багатосторонній, регіональній та всесвітній основі, що є крос-культурною комунікацією.

Серед пріоритетів, реалізація яких потребує спільної діяльності, такі:

- сприяння застосування принципів, проголошених в деклараціях ООН, про збереження культурної спадщини та мистецьких традицій різних народів;
- забезпечення кожній людині доступу до знань і можливостей насолоджуватися мистецтвом, літературою усіх народів, приймати участь в прогресі науки в усіх частинах земної кулі, користуватися його благами і сприяти збагаченню культурного життя;
- покращення умов матеріального і духовного життя людини в усіх частинах світу;
- сприяння культурному розвитку, поширення культурних продуктів та послуг, у тому числі в мистецькому просторі, модернізація культурних та освітніх закладів;

- сприяння внутрішнім і міжнародним академічним обмінам між закладами культурно-мистецької освіти з метою інтегрування до європейського та світового культурно-мистецького простору;
- поширення знань, сприяння розвитку обдарованості і збагаченню різних культур [47, С. 404 – 406; 79, С. 42].

Зазначені аспекти віддзеркалюють спільні людські цінності та орієнтири міжкультурних відносин і сьогодні.

Наразі об'єднані зусилля міжнародної спільноти сконцентровані на реалізацію таких магістральних завдань, як охорона пам'яток історії та культури. Тут варто охарактеризувати трактовку та змістовне наповнення даного феномену. Ми розглядаємо *культурну спадщину* як духовний капітал, який має унікальні цінності та значення для усього людства. Втрата, хоч і часткова, об'єктів культурної спадщини (як матеріальної, так не матеріальної) є непоправною. Тому співробітництво в царині збереження, охорони та використання культурної спадщини, в тому числі і мистецьких надбань – важлива складова міжнародних культурних комунікацій, завдання державних інституцій різних країн, суспільних і фахових організацій, окремих громадян і широких суспільних верств на довгі роки. Спільна міжнародна діяльність у цій сфері є підвалиною міжкультурного діалогу, який цивілізовані країни прагнуть зміцнити та розвивати.

Реалії сучасного економічного та політичного розвитку визначили тенденції формування культурного простіру, який набув нових форм і змісту. Глобальні виклики сьогодення вплинули на виокремлення стратегічних пріоритетів міжкультурного співробітництва і України, як констатують вітчизняні та зарубіжні науковці [19, С. 32]. Серед актуальних для нашої держави завдань у ці галузі є:

- підтримувати прями контакти та сприяти встановленню і розвитку комунікацій в галузі виконавських мистецтв (театрального музичного, балетного тощо) між творчими спілками і фаховими асоціаціями,

театральними і концертними організаціями та установами, активізувати міжнародний обмін солістами і колективами;

- активізувати співробітництво з міжнародними організаціями, приймати участь у розробці міжнародних документів та нормативно-правових актів для впровадження в національні законодавства та оптимізації розвитку галузі культури і мистецтва;
- підтримувати культурне співробітництво між Україною та іншими державами, міжнародними інституціями, у тому числі ініціативні пропозиції установ культури і мистецьких колективів, які направлені на розповсюдження і пропаганду вітчизняної культури, історії і національних виконавських традицій та мистецьких шкіл;
- налагоджувати міжнародне співробітництво між учбовими закладами мистецтва, розширювати обмін викладачами, студентами, освітніми програмами та новітніми методиками навчання та технологіями, впроваджувати стажування тощо;
- популяризувати Україну як місце проведення міжнародних мистецьких заходів;
- сприяти участі українських митців в міжнародних мистецьких фестивалях, конкурсах виконавців, виставках та ярмарках театрального, оперного та балетного мистецтва;
- налагодити пряме співробітництво у сфері наукових досліджень в галузі культури і мистецтва, забезпечити більш широку участь вітчизняних вчених та митців і менеджерів практиків у проведенні симпозіумів, форумів, конференцій, семінарів, платформ з метою обміну інформацією та досвідом;
- долучитися до процесу виявлення та збереження культурних та історичних цінностей, мистецької спадщини, їх охорони та популяризації в світі;

- залучення іноземних інвестицій в реалізацію культурно-мистецьких проектів – конкурсів, фестивалів, виставкових форумів і ярмарків, в тому числі, у сфері виконавських мистецтв;
- сприяння отриманню технічної, фінансової та консультативної допомоги від міжнародних та європейських інституцій;
- підтримувати діяльність культурно-мистецьких товариств українців, що проживають за кордоном, а також створювати сприятливі умови для функціонування і розвитку культурних центрів іноземців в Україні;
- сприяти розширенню контактів у галузі народної творчості та фольклору;
- виступати з ініціативою правової підтримки та захисту концертної, гастрольної та іншої творчої діяльності виконавських колективів, театральних і балетних труп, окремих митців;

заохочувати іноземних митців і мистецькі структури до реалізації двохсторонніх заходів в Україні [46; 68; 109].

Реалізація зазначених завдань сприятимуть активізації та урізноманітненню шляхів інтеграції України у світовий культурний простір, забезпечать презентацію української культури і мистецтва, як самостійного самобутнього явища, дозволять українським митцям вписати власний творчий доробок у світовий художній процес, отримати професійну оцінку та визнання світової мистецької еліти і визнання публіки в різних країнах світу, і врешті – реалізувати власні творчі й професійні та естетичні амбіції [19, С. 32].

Це і є магістральні завдання для України на перспективу.

1.3. Виконавське мистецтво як феномен культурної інтеграції та міжнародного обміну: специфіка, напрями, завдання.

Як ми вже зазначали вище, сучасні культурні зв'язки, які формуються в умовах демократичних змін та прозорості кордонів, вирізняються

багатогранністю, широкою географією охоплення, набувають різноманітних форм і напрямів. Тож, культурний обмін в системі міжнародного співробітництва виконує об'єднавчу функцію, консолідує країни та народи, незалежно від їх соціальних, релігійних, економічних та політичних устроїв.

Сучасні тенденції міжкультурного співробітництва орієнтовані на реалізацію двох пріоритетних напрямів – взаємозбагачення культур та їх інтеграцію у світовий культурний простір. Вирішення цих амбітних завдань передбачає представлення досягнень та кращих зразків національних культур на основі рівних можливостей для усіх суб'єктів такої діяльності, сповідування принципів толерантності та взаємоповаги по відношенню до культурних надбань та цінностей інших країн і народів.

Цей процес потребує зосередити увагу на посилення діалогу між державою та сферою культури і мистецтва, а також сформуванню професійні підходи до організації та ефективного управління суб'єктами цієї сфери – закладами мистецтва, концертними організаціями, творчими колективами, театральними і балетними трупамі, окремими митцями тощо. Саме вони забезпечують реалізацію важливої функції – формування репутації України як висококультурної і демократичної країни, що відкрита для інших культур, має багаті національні мистецькі традиції, сформовану виконавську культуру, високопрофесійні колективи.

Значення міжнародних зв'язків у виконавських мистецтвах, зокрема музичному (оперному, інструментальному, вокально-хоровому), театральному та хореографічному тощо, важко переоцінити. Вони є не лише унікальними напрямками міжкультурної комунікації, що мають свою специфіку. Серез засоби мистецтва та завдяки їх емоційному і естетичному впливу на глядачів/слухачів дані види творчості здатні залучати до конструктивного діалогу та об'єднувати широкі аудиторії різних країн та культурних традицій.

Сьогодні цей процес стає більш масовим, набуває організаційних форм на двосторонньому (міждержавному), регіональному та глобальному рівнях.

Представники мистецьких та творчих спільнот розглядають процес культурного обміну як складову суспільної діяльності, ініціюють створення асоціацій та об'єднань фахівців, які мають на меті розширення поглиблення міжнародного співробітництва в галузі, спонукають до пошуку нових форм та напрямів взаємодії [46; 68; 84].

Культурна інтеграція та міжнародний обмін у сфері виконавських мистецтв забезпечує виконання низки важливих *завдань*, а саме:

- підвищення авторитету та формування позитивного іміджу держави засобами виконавського мистецтва;
- подальша розбудова міжнародних комунікацій в різних сферах творчої діяльності, активізація співпраці з країнами, які визначили культурний обмін сферою своїх зовнішньо-політичних пріоритетів;
- поєднання традицій і інновацій, сприяння інтенсивному розвитку та збагаченню виконавських видів мистецтва;
- розширення цільових аудиторій, вплив на формування її естетичних смаків, толерантне ставлення до культур інших країн і народів;
- заохочення проведення міжнародних фестивалів та конкурсів в різних країнах світу з метою розвитку та популяризації виконавського мистецтва, активізації творчої діяльності національних мистецьких еліт та культурного життя регіну;
- сприяння розвитку системи творчих резиденцій;
- збереження мистецького розмаїття, презентація, просування та популяризація національного культурного продукту на світових ринках як самобутнього та унікального явища;
- формування глобальної культури, сприяння інтенсивному обміну матеріальними і духовними цінностями, методиками та технологіями;
- заохочення до постійного підвищення професійного рівня виконавців шляхом активізації участі в міжнародних проектах, конкурсах та фестивалях, мистецьких резиденціях, проходження стажування в кращих світових виконавських колективах тощо [16, С. 8].

Сучасне міжнародне співробітництво в галузі виконавських мистецтв успішно розвивається в таких *формах* як:

- концертно-гастрольна діяльність;
- спільні творчі акції та реалізація культурно-мистецьких проєктів;
- професійна мобільність;
- виконавські конкурси та міжнародні мистецькі фестивалі;
- симпозіуми, науково-практичні конференції, майстер-класи, вебінари;
- творчі резиденції, стажування, підвищення кваліфікації для діячів мистецтва тощо.

Суб'єктами такої взаємодії є:

- творчі колективи та окремі виконавці;
- театри, концертні організації та установи, філармонії;
- продюсерські та гастрольні агенції;
- профільні освітні навчальні заклади (консерваторії, академії, училища, та школи мистецтв);
- міжнародні і національні творчі об'єднання, фахові асоціації, культурні та благодійні центри, фонди тощо.

Зазначені форми співпраці та діяльність її суб'єктів ми більш конкретно проаналізуємо у підрозділі 2.1. нашої роботи.

Вже сьогодні можемо з впевненістю казати, що магістральними напрямками міжнародного культурного співробітництва стає музичне виконавство – гастрольна, концертна діяльність, а також підготовка і стажування фахівців в галузі культури і мистецтва, спільне виробництво культурних цінностей, культурних благ та обмін ними, збереження унікальних пам'яток культури і мистецтва, впровадження в галузь нових технологій з метою подальшого розвитку тощо [19].

Держави, як суб'єкти міжнародних відносин в галузі, орієнтовані на підтримку і розширення культурних зв'язків, що встановлюються організаціями та окремими представниками мистецького середовища. Це стосується і України. Останні роки ми спостерігаємо активізацію

міжкультурного діалогу України та світового мистецького співтовариства, що є прикметою рисою розвитку даної сфери та виявляється у проведенні міжнародних конференцій та семінарів, реалізації спільних проєктів (фестивалів, конкурсів, оперних та балетних вистав), участі у роботі фахових асоціацій. Проаналізуємо такі заходи більш детально.

Важливим результатом міжнародного співробітництва в галузі оперного мистецтва стало надання в 2008 р. Львівському Національному театру опери і балету ім. С. Крушельницької членства в найбільшій і найвпливовішій міжнародній організації у сфері театрального музичного мистецтва «Opera Europa». Заявку на вступу в асоціацію було подано на щорічній міжнародній конференції, яка проходила в Польщі під назвою «Різні потоки – одна ріка» та була присвячена сучасному управлінню оперними театрами. Тоді до Варшавської національної опери завітали понад сто директорів оперних театрів країн Європи та фестивалів оперного мистецтва, аби обговорити перспективні напрями співробітництва, започаткувати творчі контакти із зарубіжними партнерами, налагодити культурні обміни. Зауважимо, що саме Львівська опера в особі тодішнього очільника Т. Едера вперше отримала запрошення на даний предствницький захід, та були єдиними, хто представляв оперні театри країн СНД [42; 44]. Цей факт – визнання українського оперного та виконавського мистецтва як складової європейського культурного простору.

Акцентуємо увагу, що фахова асоціація «Opera Europa» від часу свого заснування і до сьогодні як визначальну мету проголошує консолідацію європейської та світової музичної, театральної та фестивальної спільноти з метою пропаганди та подальшого розвитку мистецтва, культурного обміну, підтримки творчих виконавських колективів, театральних труп, окремих митців. Задля реалізації амбітних завдань асоціація використовує різні форми та напрями співпраці (їх детальний аналіз ми здійснимо в підрозділі 2.3. нашого дослідження).

Наразі, ми хочемо зупинитися на такому напрямку роботи, як *форуми спеціалістів*. Їх організація та регулярне проведення стало традиційними діловими івентами, фаховою платформою, де збираються професіонали опери з різних її галузей: менеджери-продюсери, режисери-постановники, диригенти, музиканти-виконавці, хореографи-балетмейстери, фахівці технічного обслуговування сцени, костюмери, гримери тощо для взаємного навчання, обміну колегіальними порадами і досвідом, запуску спільних мистецьких ініціатив [124]. Формат форумів – конференції, які проводяться в різних європейських країнах, що є членами асоціації, а також семінари і вебінари онлайн, враховуючи карантинні обмеження в умовах епідемії.

Учасники конференцій мають широкий доступ до інформаційних ресурсів асоціації: адресної книги, що містить контактну інформацію про європейські оперні театри, їх програмні плани, наявні менеджерські та творчі вакансії; до інформації про минулі фахові конференції та форуми, включаючи презентації; до спеціалізованого ресурсу, що містить записи музичного оперного матеріалу. Тож, важливо, що українська мистецька спільнота отримала доступ до такого ресурсу та налагодила співпрацю з європейськими колегами під егідою асоціації.

Так, у травні 2017 р. відбулося офіційне представлення відкриття культурно-мистецького проєкту «Мистецтво, що об'єднує» («Art which unites»), ініційованого Київським національним академічним театром оперети, у рамках якого пройшла Міжнародна театральна конференція «Опера Європи - 2017 у Києві» [90]. Захід відбувся за підтримки Міністерства культури України, Київської міської державної адміністрації та Департаменту культури виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) [Додаток А]. Вперше наша країна приймала представників 166 музичних театрів із 40 країн Європи, що об'єдналися під егідою найбільшої та найвпливовішої міжнародної організації у сфері театального музичного мистецтва. Конференція Міжнародної асоціації «Опера Європи» чітко визначила мету даного представницького заходу – сприяти активному залученню театральних

зкладів України до міжнародних інтеграційних процесів. На конференції розглядалися питання сьогодення та майбутнього театрів, актуальні як в Україні, так і в усьому світі.

Зауважимо, що проведення в Україні конференції такого рівня – це унікальна можливість для вітчизняних театрів відкрити нові творчі горизонти, налагодити тісні взаємовідносини з європейськими театральними колективами, започаткувати спільні мистецькі проекти, налагодити обмін репертуаром та виконавцями. Тодішній Міністр культури України Є. Нищук під час свого виступу наголосив, що Україна має глибинну традицію видатних виконавців і добру традицію самого формату музичних театрів опери і балету. «Ця важлива подія і є знак того, що таким чином у світі можуть познайомитися з нашим культурним потенціалом і навпаки – ми зможемо запозичити досвід презентації себе у світі, щоб побудувати діалог через велику культурну музичну оперну дипломатію» [90].

На конференцію до Києва також завітали більше 200 учасників – провідних фахівців сучасного світового музичного театру, серед яких Ніколас Пейн (директор Асоціації «Opera Europa»), Єва Клайніц (Театр опери, м. Штутгарт), Боб Брандсен (Королівська Опера, м. Лондон), Дан Куперман (Американська опера, м. Нью-Йорк), Беата Клатка (Польська національна опера), представники з Національного театру опери Брно, Вельської національної опери (м. Кардіф), Вікторіанської опери (м. Мельнбурн), Фінської національної опери (м. Хельсінкі), Державної опери Мюнхена, Словенської національної опери (м. Любляна), Комічної опери (м. Хельсінкі) та багатьох інших зарубіжних та українських театрів. Почесною гостею конференції стала Івона Кальман, дочка знаменитого композитора Імре Кальмана на яку покладалася урочиста місія вручення сертифікату про членство в Асоціації «Opera Europa» Національного академічного театру оперети (м. Київ). Ще два українських театри, а саме Національний академічний театр опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка (м. Київ) та Національний академічний театр опери і балету ім. М. В. Лисенка (м. Харків)

долучилися до організації в якості асоційованих членів [55; 90].

Цікавим та актуальним було змістовне наповнення програми міжнародного форуму. У рамках конференції «Опера Європи – 2017 у Києві» відбулися зустрічі, дискусії, тематичні доповіді, навчально-освітня програма для молодих фахівців із оперного вокалу, під час якої відбулося прослуховування молодих українських виконавців. Про широкий спектр дискусійних питань свідчать тематичні блоки конференції, спікерами яких були провідні менеджери європейських театрів та фахівці з України: «Культурні політики: будуємо мости», «Авторські права», «Копродукція», «Репертуарний чи бродвейський театр: майбутня картина музичного року XXI століття», «Он-лайн засоби промоції жанру опери», «Міжнародне співробітництво: копродукція, гастролі», «Цифрові платформи промоції мистецтва», «Фандрайзінг: найкращі практики», «Оперна кар'єра на прикладі молодих митців та менеджерів», «Роль опери та музичного театру у суспільстві сьогодні» [54; 90].

Національний академічний театр опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, Національна філармонія України та оркестр «Київ-класик» Арт-центру стали учасниками щорічної конференції Міжнародної ліги театрів «Шовковий шлях», яка відбулася 2019 р. в м. Цюаньчжоу (Китай). Репертуарна політика і бюджети, копродукції, постановочні потужності, творчі зв'язки, соціальна роль та відповідальність театру перед суспільством – такими були головні теми для обговорення на поважному форумі [45].

Національна опера України, котра є членом асоціації «Silk Road International League of Theatres» від часу її заснування у 2016 р., тож на конференції підтримала тему соціальної відповідальності і ділилася власним досвідом – як наблизити академічне мистецтво до сучасної молоді, зробити оперу та балет зрозумілішими для нинішніх 25-річних слухачів. Також йшлося про упорядкування ювілейного преміум-календаря «Співуча молодість класики», якого створено до 150-річчя театру. Зокрема про те, як театральний

мерч може вийти за рамки сувенірної поліграфії, перетворитися на касово успішний концертний проект й двічі отримати сценічне втілення з гучним фінальним акордом – багатолюдну автограф- та фотосесією з дванадцятьма героями календаря – молодими артистами Національної опери України [53].

Продовжуючи традицію міжнародного співробітництва, у 2020 р. Львівська опера взяла участь у конференції «Opera Europa» на тему «Мистецтво, що об'єднує». На прохання дирекції театру асоціація прийняла рішення провести конкурси менеджменту саме на базі Львівської національної опери. На жаль, це не сталося через закриття європейських кордонів у зв'язку з пандемією COVID -19 [42; 51].

Сьогодні Україна активний член «Opera Europa», приймає участь у засіданнях та платформах, у підготовці та проведенні міжнародних заходів, ініційованих Асоціацією: форумів та конференцій, фестивалів та конкурсів оперної музики та балетного мистецтва, в роботі арт-резиденцій, репертуарному обміні та стажуванні. Міжнародний культурний обмін презентує національне мистецтво та творчий потенціал України на міжнародній арені, визначає державу як активного суб'єкта концертної та гастрольної практики.

Важливо відмітити членство України з іншими професійними асоціаціями, такими як Міжнародна асоціація танцю «Conseil International De La Danse» (CID, UNESCO), Європейська мережа оперних театрів, фестивалів і балетних труп «FEDORA», Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв «International network for contemporary performing arts» та ін., що свідчить про поглиблення міжнародних культурно-мистецьких контактів та участь у інтеграційних процесах.

Як позитивний факт відмітимо активність в процесах консолідації фахівців та творчого співробітництва українських суб'єктів концертного і мистецького життя. Так, у 2018 р. шість провідних театрів опери та балету України (Національний академічний театр опери та балету України ім. Т. Г.

Шевченка, Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької, Одеський національний академічний театр опери та балету, Харківський національний академічний театру опери та балету ім. М. В. Лисенка, Дніпропетровський національний академічний театр опери та балету та Київський муніципальний академічний театр опери та балету для дітей та юнацтва) в особі їх директорів уклали угоду про об'єднання зусиль, знань, творчого потенціалу та співпрацю у сфері театральної діяльності [70].

Основна мета – об'єднати зусилля для популяризації та розвитку оперного та балетного мистецтва України, збереження національної та індивідуальної самобутності, традицій, досягнень та спадщини кожного з театрів, активна участь в євроінтеграційних процесах країни та зайняття гідного місця серед провідних оперних і балетних театрів Європи [70].

Серед основних завдань, які ставлять перед собою театри – постійне посилення в житті суспільства і держави значення культури, зокрема, балетного та оперного мистецтва, максимальна реалізація творчого потенціалу театрів та створення належних умов для їх просвітницької роботи, підтримка соціального статусу в суспільстві, розвиток освітньої системи театральної сфери, залучення зовнішнього досвіду для впровадження мистецьких проєктів тощо.

Учасники угоди мають намір працювати в напрямку вдосконалення законодавчої бази для музичних театрів, проводити активний обмін досвідом у всіх сферах діяльності, а також реалізовувати спільні творчі проєкти та програми, запрошувати провідних артистів, музикантів, режисерів та диригентів до реалізації мистецьких проєктів, у тому числі впроваджувати спільні технічні та інноваційні проєкти [70, 110]. Як зазначили члени угоди – це важливий крок для українських музичних театрів, адже наше об'єднання дає можливість для більш тісної співпраці та напрацювання спільної політики діяльності у цій сфері, для розвитку та популяризації опери і балету в Україні, а також інтеграції у європейський мистецький простір високого українського мистецтва [70].

Генеральним директором-художнім керівником Львівської національної опери В. Вовкуном запропонована програма «Український прорив», в якій задекларовані магістральні напрямки розвитку оперних театрів. Програма передбачає:

- оновлення репертуару шедеврами оперної класики та новими творами українських композиторів;
- запрошення до співпраці кращих співаків, танцівників, диригентів, хореографів, хормейстрів, режисерів;
- професійні майстер-класи для працівників театру та культурологічні платформи для відвідувачів;
- відродження традиції написання і постановки камерних опер.

Це і буде творчий прорив українського оперного та балетного мистецтва у європейський контекст з його різноманітними формами і стилями, викликами і провокаціями [43].

Висновки до 1 розділу

В сучасних умовах глобальних трансформацій міжкультурні зв'язки сприяють процесу об'єднання країн і народів навколо вирішення важливих

проблем і викликів, презентують самобутність національних культур, забезпечують їх збереження та інтеграцію в єдиний світовий культурний простір.

Виявлені та вивчені джерела з проблематики магістерської роботи засвідчили, що доробок вітчизняних та зарубіжних вчених демонструє широкий спектр наукових досліджень з проблем становлення, розвитку та трансформацій сучасного культурного простору, напрямів міжнародного діалогу, культурного обміну, ролі і місця виконавського мистецтва в цих процесах. Зазначене широке коло питань зайшло відображення в працях Боголюбової Н. М., Зеленської Л. М., Копієвської О. Р., Палєєвої О. Л. та ін.

Важливим компонентом міжнародних відносин держави є міжнародне співробітництво у сфері культури і мистецтва, яке характеризується багатогранністю форм і напрямів.

Чільне місце в процесі збагачення міжнародного діалогу в галузі належить виконавському мистецтву, яке має вікову історію, сформовані традиції, динамічно змінюється та розвивається в умовах сьогодення. Сучасне виконавство є особливим в межах різних країн та культур. Однак, спільна риса полягає у сприянні розвитку міжнародної співпраці та культурного обміну. Як суб'єкти міжнародного культурного процесу, мистецькі виконавські колективи виступають партнерами у реалізації міжнародних культурно-мистецьких проєктів, конкурсних і концертних програм, покращують практику обслуговування, підвищують авторитет та цінність професії в світі.

Важливим напрямом міжкультурного співробітництва є двохсторонні та багатосторонні зв'язки, які мають різні форми та напрями, є фундаментом сучасної міжкультурної взаємодії.

2. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ КОНТАКТІВ В СУЧАСНОМУ ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

2.1. Гастрольний і репертуарний обмін та професійна мобільність у сфері виконавського мистецтва як форми міжнародних культурних зв'язків.

С трімкий розвиток міжнародних мистецьких зв'язків вплинули на процеси гастрольного обміну, залучення до співпраці творчих ресурсів і кадрів – окремих виконавців, колективів, фахівців театру та мистецької сфери. Тож, питання мобільності для фахового середовища стали на часі. Дослідники трактують «мобільність» (від франц. *mobile* – рухливість, здатність до швидкого пересування) як здатність до швидкої зміни стану, статусу, вміння швидко орієнтуватися в ситуації, знаходити потрібні форми діяльності. Також мобільність розглядаєть як соціальна категорія – маєть на увазі перехід людей з одних громадських груп/шарів до інших. Більш вузьке розуміння мобільності пов'язано з безпосереднім швидким виконанням певних завдань. Що ж до поняття «професійна мобільність», то воно визначається як процес переміщення працівників між професійними і кваліфікаційними групами, що відбувається в результаті набуття виробничого досвіду, практичних знань, фахових навичок тощо [75, С. 118].

Практичний досвід та аналіз наукової літератури свідчить, що питання професійної мобільності є актуальним з огляду на активізацію міжнародних контактів та сучасні інтеграційні процеси в секторі культури. Мобільність є пріоритетною складовою культурної політики міжнародних європейських інституцій, а започатковані ними програми і проекти культурного співробітництва з-поміж інших завдань визначають як ключове – стимулювання мобільності діячів культури і мистецтва. Її сутність, визначальні характеристики та форми окреслені в дослідженні «Питання мобільності» (*Mobility matters*), яке було проведене у 2008 р. з ініціативи Європейського Союзу та в довідкових матеріалах «Питання мобільності в

сфері виконавських мистецтв» (Performing Arts Mobility, 2017 р.). В документах дано визначення *професійної мобільності в галузі виконавського мистецтва*, яка розглядається як виїзди діячів виконавського мистецтва в інші країни з професійною або освітньою метою: для показу спектаклів, навчання, майстер-класів, реалізації спільних творчих проєктів, співробітництва і культурного обміну [12; 13]. Матеріали дають чітке роз'яснення, що професійна мобільність може носити короткочасний характер (участь у фестивалі декілька днів, одноразово у концерті), або довготривалий (робота в продовж сезону у філармонічному оркестрі, театрі, кількомісячна участь у творчих арт-резиденціях тощо).

Сьогодні мобільність діячів театру, колективів і постановок має загальноприйняті форми. Охарактеризуємо їх більш детально:

1. *Гастролі (гастрольний та репертуарний обмін)* – показ спектаклів за кордоном, в межах міжнародних фестивалів.

Подальший розвиток міжнародного мистецького потенціалу артистів та виконавців прямо залежить від розбудови взаємозв'язків представників вітчизняного професійного музичного мистецтва і міжнародного ринку культурних послуг, а також активізації концертно-гастрольної діяльності. Тут доцільно зауважити, що переважна більшість провідних світових концертних залів та майданчиків не є репертуарними установами і не мають постійної трупи. Вони представляють публіці концертні програми різноманітних гастролуючих колективів, театрів, концертних організацій – цікаві вистави, гала-концерти, шоу-програми. Розробляються спеціальні проєкти для представлення зарубіжних виконавців, або їх спільні постановки з місцевими національними артистами та колективами, які легко адаптуються до подібних сценічних локацій, їх технічного обладнання, мають невелику кількість виконавців та тепло сприймаються глядачами [56].

Гастрольний обмін – виступ окремого артиста або цілого колективу поза місцем їх постійної діяльності: в іншому місті, місцевості, країні. Суб'єктами гастрольної діяльності є театри, виконавські колективи та окремі виконавці,

філармонії, концертні зали, фахові навчальні заклади, міжнародні і національні спілки. Організація гастрольної діяльності здійснюється державними структурами, театральними та концертними установами, комерційними, громадськими, благодійними організаціями, фаховими асоціаціями та приватними особами. Це забезпечує широке поле мистецької активності, творчої реалізації та самовиявлення усім суб'єктам концертно-гастрольної діяльності.

Для театрів, виконавських колективів і концертних організацій міжнародна гастрольна практика – стратегічний вибір, який дозволяє: формувати міжнародну репутацію колективу через представлення репертуару та власного кадрового потенціалу, позиціонувати себе як активного суб'єкта світового культурно-мистецького процесу; освоювати зарубіжний ринок та налагоджувати професійні комунікації; отримувати досвід і творчо розвиватися [61]. Зазначене дає підставу стверджувати, що гастролі мають великий культуротворчий потенціал, впливають на економічний та культурний розвиток регіонів та країн в яких проводяться, активізують мистецьке життя. Зазвичай, до участі у таких проектах залучаються музиканти та виконавці з різних країн, в тому числі й України, що є вагомим мотиваційним фактором для творчих колективів, сприяє підвищенню професійної виконавської майстерності [56].

Окрім гастрольного обміну сучасні міжнародні музичні зв'язки існують у формі репертуарного обміну – творчої взаємодії, яка склалася історично і багаторічною практикою існування довела свою ефективність у галузі музичного мистецтва. Її сутність полягає у тому, що репертуар будь-якого музичного виконавського колективу органічно поєднується як з національними творами, так і з тими, що створені представниками композиторських шкіл інших країн. Така практика лише збагачує гастрольну і концертну палітру, насичує мистецьке життя, сприяє професійному зростанню артистів-виконавців, представляє музичне мистецтво як багатонаціональне явище. Репертуарний обмін забезпечує знайомство з самобутнім національним

мистецтвом і культурною традицією різних країн і народів, збагачує знання та розуміння інтернаціональної світової культури, підвищує професійний рівень виконавців, є вагомим моральним стимулом їх творчого зростання.

2. *Ко-продукція (co-productions)* – спільні концертні або театральні постановки із зарубіжними театрами та партнерами. Це – ще один вияв професійної мобільності і міжнародних мистецьких контактів, сутність якого – процес спільного створення і просування концертних програм в рамках партнерства між кількома театрами, виконавськими колективами, гастрольними та продюсерськими агенціями. В ході реалізації такого проекту важливою умовою успіху є комунікація між партнерами: спільне творче бачення та розуміння концепції, чіткий розподіл сфер відповідальності, своєчасне виконання алгоритму робіт, зрозумілі і взаємовигідні контракти тощо [56]. Усе частіше до співпраці залучаються запрошені артисти (guest appearance) – артисти-виконавці, які не входять до складу трупи чи оркестру і були запрошені для участі в конкретній постановці [26].

3. *Творчі арт-резиденції та стажування* – проживання та реалізація вланого культурно-мистецького проекту в закордонному центрі мистецтв, підвищення професійного рівня.

Резиденції для представників виконавського мистецтва – хореографів, оперних режисерів-постановників, диригентів, невеликих творчих колективів – це обмін досвідом, діалог та можливість реалізувати спільні мистецькі задуми, працювати над постановкою театральних та балетних вистав, оформленням спектаклів або сценографію. Це спосіб генерації креативних ідей, освоєння світових мистецьких нововведень, методик, а також канал просування и представлення результатів власної діяльності глядацькій аудиторії. Діячам мистецтва надається можливість працювати у контакті із зарубіжними колегами в іншому культурному контексті, що збагачує творчий процес [2]. Ініціаторами виступають державні структури, міжнародні фонди, творчі колективи, меценати тощо. Джерела фінансування визначають масштаби діяльності, статус резиденції та умови участі.

В Україні підтримкою таких проектів опікується: Український культурний Фонд, де з 2019 р. відкрита програма фінансування резиденцій; Спільнокошт (краудфандингова ініціатива); Міжнародний центр «Culture Bridges», громадські організації, приватні меценати [3].

Позитивним є досвід першої української музично-театральної резиденції, яка започаткована в 2020 р. «Схід Opera» (Харківський національний театр опери і балету ім. М. В. Лисенка). Її мета – спільна творчість молодих митців (композиторів, лібретистів, режисерів, диригентів, хореографів, художників, сценографів та арт-менеджерів) для підтримки творчих ідей, поєднання традицій та створення нових форм оперного і балетного мистецтва, провадження інновацій, що відповідають тренду та духу сучасності [83].

Резиденції – перспективна форма сучасного співробітництва в мистецтві тож подібну практику варто активніше впроваджувати в Україні.

4. *Тренінги та майстер-класи* – участь в короткому заході з метою підвищення виконавського рівня, а також отримання освіти в закордонному фаховому навчальному закладі. Зауважимо, що тренінги – достатньо затребуваний метод навчання в мистецькому середовищі, доступний та демократичний за своєю природою та організацією. Він надає змогу набувати нових професійних навичок, розширювати арсенал виражальних засобів артистів як технічно, так і художньо, розумітися на сучасних особливостях виконавства. Практика залучення до проведення тренінгів та майстер-класів кращих фахівців галузі (диригентів, режисерів, хореографів) забезпечує виконання завдань на належному рівні, дозволяє орієнтуватися на світовий досвід тощо.

5. *Просування окремих постановок, творчих колективів та окремих виконавців* – передбачає участь у міжнародних виставках і ярмарках виконавського мистецтва, а також показ вистав в творчих блоках програми цих заходів. Спеціалізовані галузеві виставки – зазвичай масштабні та добре організовані бізнес-майданчики, в межах яких театри та діячі мистецтв мають

можливість якнайширше представити власний мистецький продукт. Орієнтовані на укладення угод та взаємовигідну співпрацю. Участь в заходах фінансово витратна, тому плануючи її варто орієнтуватися на доцільність, враховувати потенціал учасників конкурентного середовища та моніторити найбільш прийнятні галузеві форуми.

6. *Налагодження професійних комунікацій (networking)* – участь в міжнародних конференціях, у роботі фахових асоціацій або мережі організацій виконавського мистецтва. Це традиційна форма контактів, що має великі перспективи, активно впроваджується в країнах світу. *Networking* – спосіб встановлення професійних зв'язків, пошук надійних партнерів, взаємний обмін інформацією, ноу-хау тощо.

7. *Робота за наймом* – робота на оплачуваній позиції в культурному секторі за кордоном тимчасово, або по довгостроковому контракту.

8. *Дослідницькі поїздки і програми візитів* – закордонні поїздки з метою збору матеріалів, проведення досліджень, налагодження нових професійних контактів.

9. *Ярмарки і шоукейси (showcases)* – театри та колективи представляють свої постановки, продюсери мають можливість перегляду спектаклів на фестивалях та конкурсах для професійної аудиторії з метою формування афіши та програми для власного фестивалю чи конкурсу тощо.

У свою чергу, мобільність висуває перед творчими працівниками певні критерії відповідності та передбачає оволодіння фаховими навичками:

- якісно виконувати професійні функції, швидко адаптуватися до змін та умов (організаційних, творчих, правових, мовних) – до нового складу творчого колективу, солістів, умов та графіку репетиційної, концертної і гастрольної діяльності, різних категорій аудиторії, їх потреб та естетичних пріоритетів;
- здатність до інновацій в мистецькій практиці, що полягає в освоєнні та застосуванні нових форм, методик, технік виконавської майстерності;

- розуміння сучасних тенденцій та трансформацій європейського мистецтва, власній відповідності естетичній модернізації постановок у яких актор-співак є синтетичним і дійовим, а теми, які піднімаються в музичному матеріалі опери чи балету є сучасними і відповідають злобі дня [42];
- готовність до освоєння суміжних мистецьких професій (наприклад, репетитора, концертмейстера тощо), необхідність яких може бути зумовлена різними професійними обставинами [10, С. 119].

Професійна мобільність виконавця спонукає його до постійного розвитку та вдосконалення фахової майстерності, відкриває нові горизонти та перспективи в професійному середовищі, надає можливість творчої та особистої реалізації, забезпечує досягнення фінансової стабільності тощо. Також варто наголосити, що професійна мобільність передбачає двосторонній рух – театри та колективи, які виступають за кордоном залучаються до міжнародної діяльності, в результаті своєї мобільності налагоджують нові контакти та форми співробітництва із зарубіжними колегами по цеху, запрошують їх до спільної творчої роботи на сценах своїх країн.

Ефективна практика виконавської мобільності та співробітництва в галузі виявляється через реалізацію низки міжнародних мистецьких проєктів – фестивалів, світових прем'єр, спільних концертних постановок та шоу-програм. В основі міжнародного співробітництва – сформовані сучасні вимоги інноваційного розвитку та подальшої трансформації діяльності суб'єктів концертно-гастрольної практики до освоєння міжнародного культурного та мистецького простору.

Як позитивне явище відмітимо, що сьогодні в світі функціонують авторитетні міжнародні інституції, що опікуються питаннями професійної мобільності в галузі виконавського мистецтва та мають досвід успішно реалізованих проєктів. Серед них:

Мережа On the Move (OTM) – це мобільна інформаційна мережа у галузі культури, до складу якої входить більше 35 учасників із більше ніж 20 країн Європи та світу. Її основною місією є сприяння та уможливлення міжнародної мобільності та співпраці.

Організація «Périnières européennes pour jeunes artistes», яка сприяє мобільності молодих художників та просуває їхні роботи.

Європейська програма з обміну талантами (ETEP — European Talent Exchange Programme) – це ініціатива фонду Noorderslag, створена для стимулювання участі європейських виконавців на фестивалях та їх популяризації у ЗМІ та на радіо в Європі [13].

2.2. Міжнародні фестивалі та конкурси як чинники розвитку виконавського мистецтва.

Важливою формою сучасного культурного обміну є міжнародні мистецькі фестивалі і конкурси. Участь в цих заходах – важлива складова взаємодії нашої держави із зарубіжними партнерами, яка забезпечує унікальну можливість знайомства з національними традиціями, виконавськими школами, усім багатством художньо-мистецької спадщини.

Театральне мистецтво, в тому числі оперне і балетне, як величезний пласт української культури покликане вирішувати актуальні завдання, пов'язані з подоланням культурних кордонів. Цьому сприяють конкурсно-фестивальні форми сучасної мистецької практики, що активізувалися на європейському та вітчизняному соціокультурному просторах, стали його прикметною ознакою.

В культурному середовищі фестивалі з'явилися давно і пройшли історично тривалий шлях розвитку. Саме ж слово *фестиваль* походить від латинського «festivus», що в перекладі означає веселий. Сучасний фестиваль – це масове художнє святкове дійство, яке складається з циклу івентів (подій, заходів), що об'єднані тематично і які відбуваються в урочистій обстановці [26, С. 75].

Економічна інтеграція, глобальні політичні та соціальні трансформації, відмова від культурної ізоляції, розвиток різних видів і жанрів мистецтв та культурних індустрій – ось визначальні чинники, що зумовили сучасний розвиток фестивалів та конкурсів в світовому масштабі. Тож, наразі міжнародний фестивально-конкурсний рух в мистецькій галузі набув різноманітних форм, масштабів та тематичного розмаїття. Їх класифікація здійснюється за тематикою; видами мистецтв; віковою, соціальною та професійною ознаками; географічними межами; охопленням учасників, періодичністю проведення тощо.

Наразі дослідники виділяють ряд специфічних ознак, які вирізняють фестивалі з-поміж інших презентаційних форм. Це:

- поєднання і синтез традиційних форм і видів мистецтва з опосередкованими (інтернет-ресурси – сайти, платформи; друковані матеріали – буклети, брошури, афіші, реклами; телепроекти тощо), які є допоміжними елементами в процесі реалізації проектів;
- широкий діапазон міжнародних комунікацій, які формують єдиний культурний простір;
- заснування мережі міжнародних фахових асоціацій і інституцій, що опікуються об'єднанням та координацією організаційно-творчих ресурсів задля успішної реалізації фестивально-конкурсних проектів;
- фестивальний рух стає системою, що формує тенденції та нові ціннісні орієнтації в галузі культури і мистецтва [78, С. 227].

Як зазначає науковець Зеленська Л. М., діапазон *завдань та функцій* мистецьких фестивалів досить широкий, вони поліаспектні та взаємопов'язані між собою. Серед основних слід визначити такі:

- збереження культурної спадщини країни;
- розвиток і просування певного виду творчої діяльності;
- формування і розвиток нового покоління української сучасної мистецької та творчої спільноти;

- підтримка творчих колективів, популяризація традицій виконавчої майстерності, виявлення талантів та можливості самореалізації;
- активізація суспільного життя, формування естетичних уподобань;
- сприяння міжнародному культурному обміну та інтеграції вітчизняної культури у світовий арт- та мистецький контекст [27, С. 69].

Мистецькі фестивалі також несуть психологічне, виховне, інформаційне навантаження; виконують репрезентативну та рекреаційну функцію; забезпечують галузеві комунікації засобами налагодження професійного спілкування, демонстрації досягнень, обміну досвідом.

Основне призначення фестивальної діяльності – в її художньо-культурній складовій. Соціально-організуючий потенціал культурно-мистецьких фестивальних проєктів найповніше виявляється у залученні широких верств населення до процесу освоєння, створення, збереження, поширення та подальшого розвитку культурних цінностей; сприянні соціалізації, інкультурації, міжкультурної комунікації. Разом з тим, мистецькі фестивалі дають можливості використати інноваційні підходи для вирішення проблем кризи духовних цінностей, формування пріоритетів та естетичного виховання молоді, організації дозвілля тощо. Тож, з впевненістю можемо констатувати, що фестивальний рух є ретрансляцією соціокультурних ідей [27, С. 70].

Інтернаціоналізація міжнародного артистичного ринку та її стрімкі темпи в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. сприяли формуванню та ствердженню концепції єдиного культурного простору, активізували конкурсно-фестивальні форми культурного життя. Саме у цей період започаткована низка міжнародних мистецьких конкурсних заходів, що розвинулись в престижні та авторитетні форуми, зайняли чільне місце в структурі сучасної культури європейських та світових країн. Науковці та практики констатують, що мережа великих фестивальних та конкурсних проєктів відіграє важливу інтеграційну роль, є престижним полем для

міжнародного артистичного обміну, демонстрації кращих досягнень національних культур [87].

Охарактеризуємо деякі з них. Яскравими прикладами таких конкурсно-фестивальних проєктів, що презентують виконавські види мистецтва, зокрема оперне і белетне, та мають статус міжнародних є:

Зальцбурзький музично-театральний фестиваль (Salzburger Festspiele (м. Зальцбург, Австрія). Датою заснування форуму є 22 серпня 1920 р., тоді на Соборній площі міста було представлено містерію Г. фон Гофмансталя «Імярек», що в наступні роки стало традицією церемонії відкриття фестивалю, його своєрідним символом. Проходить щорічно з кінця червня по серпень місяць, залучає світову мистецьку спільноту та численних туристів – шанувальників класичної оперної музики. Фестиваль є багатожанровим, однак тон задають оперні постановки – твори В. А. Моцарта, Глюка, Дж. Верді, Л.-В. Бетховена, Р. Штрауса та ін., відбуваються світові прем'єри, проходять числені мистецькі та просвітницькі івенти, ділові зустрічі, переговори. У фестивалі приймали участь видатні диригенти ХХ ст.: Артуро Тосканіні, Бруно Вальтер, Вільгельм Фуртвенглер, Герберт фон Караян, Рікардо Мутті, а також кращі театри та виконавці з усього світу [119].

Великодній фестиваль Зальцбурга (Osterfestspiele Зальцбург) ще один авторитетний щорічний фестиваль опери і класичної музики, що відбувається в м. Зальцбург (Австрія) протягом великоднього тижня. Є невідомою частиною календаря культурних подій Європи. Заснований у 1967 р. всесвітньо відомим музикантом Гербертом фон Караяном, який був його музичним керівником в продовж багатьох років. Більша частина історії Великоднього фестивалю пов'язана з оркестром-резидентом – Берлінським філармонічним оркестром, плідною була творча співпраця з Дрезденською державною капелою. На сцені фестивалю презентовані світові шедеври оперного мистецтва у виконанні титулованих

артистів. І сьогодні керівництво та учасники продовжують підтримувати найвищі художні стандарти оперного виконавства. Фінансову підтримку проекту надає Асоціація меценатів, яка на даний час налічує понад 1900 членів.

В умовах пандемії Зальцбурзький Великодній фестиваль 2021 р. перенесений на осінь, він проходитиме з 29 жовтня по 1 листопада [118].

Міжнародний оперний фестиваль Пуччіні (Puccini Festival), на честь відомого композитора. З 1930 р. щорічно проходить в липні – серпні просто неба в італійському м. Торре-дель-Лаго на батьківщині маестро. До програми традиційно включені оперні вистави у виконанні провідних театрів світу, проводяться числені майстер-класи, творчі зустрічі, презентації. За сімдесят років фестивалю на його сцені відбулися найвідоміші вистави та зіркові імена світової опери. На час проведення фестиваль залучає близько 40 тисяч глядачів – поціновувачів оперного мистецтва, меценатів, туристів. Багато оперних постановок фестивалю, вже по його закінченню, продовжують з успіхом демонструватися в оперних театрах по всьому світу [125].

Міжнародний музичний Равенський фестиваль (Ravenna Festival). Започаткований у 1990 р. в м. Равена (Італія) Марією Крістіною Мадзавілані, дружиною відомого диригента Рікардо Муті. Фестиваль проходить у форматі багатожанрового форуму, об'єднавши на одній сцені оперну класичну, духовну, популярну та електронну музику, джаз, а також музичний театр, балетне мистецтво тощо. Фестиваль пропонує глядачам прем'єри оперних та балетних постановок, залучає відомих виконавців, хореографів та диригентів [129]. Сьогодні Національний оперний театр творчо співпрацює з проектом.

Мюнхенський оперний фестиваль (Munich Opera Festival). Проходить щорічно в столиці Баварії (Німеччина) в період з кінця червня до серпня. Випереджаючи у календарі два найближчі фестивалі в Зальцбурзі та

Байройті, фестиваль підсумовує сезон Баварської Державної опери, яка адмініструє цей культурно-мистецький проект та пропонує прем'єри нових сценічних постановок найбільшої в Німеччині компанії. Щороку фестиваль офіційно відкривається хорovým концертом, що виконується в рамках римо-католицького церковного богослужіння в Міхаельскірхе, підтримуючи національні історичні та творчі традиції. Основною подією фестивалю є «*Opera for All*» – це пряма трансляція повнометражної постановки публіці, яка розміщується у Макс-Йозеф-Плац просто неба. Крім оперних вистав, проводяться концерти камерної музики, традиційно свій професійний рівень демонструє Баварський державний оркестр, який здійснює супровід усіх оперних вистав [125].

The Met
ropolitan
Opera

Метро-опера Де-Мойн (DMMO) – оперна компанія, що базується в Індіанола, м. Айова (США), започаткувала фестиваль оперного мистецтва. DMMO був заснований доктором Робертом Л. Ларсеном та Дугласом Дунканом у 1973 р. Під час свого щорічного літнього оперного фестивалю компанія виконує три основні опери у прокатному репертуарі протягом червня та липня. Її аудиторія постійно зростає – станом на 2019 р. вона охоплює аудиторію 40 штатів та кількох зарубіжних країн. Це – свідчення професійності та вдалого менеджменту фестивалю, а також популярності оперного виконавства в країні. Компанія проводить освітню діяльність, залучає до співпраці провідних музикантів і виконавців, брала участь в програмах культурного і репертуарного обміну з подібними організаціями інших країн, зокрема Японії та Китаю [112].

Міжнародний оперний фестиваль в Тегу (DIOF) (Південня Корея). Представницький музичний форум в країні та найбільший міжнародний оперний фестиваль в Азії. Функціонує вже 16 років, домігся величезного зростання з моменту свого заснування. Поряд із грандіозними оперними виставами, має безліч освітніх та дозвілєвих програм, таких як гастрольний

тур, оперний театр (безкоштовні лекції про оперне мистецтво), передконцерт, щасливі місця тощо.

DIOF постійно намагається просвітити людей у культурному відношенні. Більше того, він функціонує як азіатський культурний центр, забезпечуючи різноманітні іноземні виробництва високої якості. DIOF може бути єдиним шансом насолодитися безліччю рідкісних поєднань відомих митців [123]. В 2013 та 2014 р. на фестивалі успішно представили своє мистецтво українські танцівники.

Міжнародний конкурс балету США (IBC), є одним з провідних світових змагань з балету. Проводиться з 1978 р. у Джексоні, штат Міссісіпі, під егідою Міжнародної Ради танцю при ЮНЕСКО та уряду країни. Мистецькі змагання відбуваються кожні чотири роки в олімпійському стилі. В них беруть участь танцюристи з усього світу, щоб представити свою країну, національне мистецтво та виконавську школу. Учасники змагаються за бронзові, срібні або золоті медалі в різних категоріях балету.

Цей конкурс увів до програми кілька нововведень, яких не було в інших форумах. Так, переможцям та учасникам було запропоновано виступати в гала-концерті на церемонії нагородження. Також паралельно із змаганнями проходила школа танців та майстер-класи, аби учні з числа публіки могли відвідувати заняття з майстрами світового рівня протягом дня та фестивалі заходи увечері. Ці нововведення сприяли популяризації балетного мистецтва.

Серед плеяди світових зірок балету, які запалив цей престижний конкурс є і митці з України: В. Писарєв, (1986 р.), І. Антонов (1994 р., очолив Річмондський балет у 2005 р.), А. Дорош, (1994 р., викладач Viva Dance, в Торонто, 2006 р.), Д. Полгородник (1998 р.), Д. Черевичко (2006 р.), А. Писарєв (2010 р.) [121].

Міжнародний фестиваль балету в Гавані (Куба), започаткований у 1960 р. спільними зусиллями Національного балету Куби та культурними організаціями країни з метою поширення і популяризації хореографічного мистецтва. Це один із найстаріших балетних фестивалів у світі, який швидко

став однією з найбільш трансцендентних подій національної кубинської культури.

Фестиваль, що проводиться раз на два роки, демонструє понад 20 вистав та кілька світових прем'єр [105]. За роки існування форуму його відвідали п'ятдесят вісім іноземних компаній і близько тисячі гостей (танцівників, хореографів, педагогів, дизайнерів, солістів, композиторів, критиків та спостерігачів), які прибули з п'ятдесяти двох країн і п'яти континентів. Вдалий менеджмент та сприятлива творча атмосфера забезпечила можливість кубинським та закордонним хореографам, а також представників різних жанрів та форм сучасного мистецтва танцю, здійснити прем'єрні постановки 777 творів, 198 з них були світовими прем'єрами, 579 були прем'єрами на Кубі.

Вирізняється різноманітна допоміжна діяльність форуму (фото- та пластичне мистецтво, виставки в кіно, філателістичні та плакатні видання, а також видання спеціалізованих книг). Після багатьох десятиліть роботи Міжнародний фестиваль балету в Гавані рухається вперед, зберігаючи свій творчий потенціал у перспективному майбутньому XXI ст.

Варто також згадати *Міжнародний балетний конкурс у м. Варна* (Болгарія), який став першим хореографічним форумом у світі. Започаткований у 1964 р. відомим діячем мистецтва Емілем Дімітровим, пройшов на сцені місцевого Літнього Театру та зібрав представників світової балетної еліти: в журі засідали Г. Уланова, А. Алонсо, С. Лифарь, Ф. Лопухов, Е. Кеннеді [114].

Основні цілі і завдання Всесвітньої Балетної Олімпіади (як ще називають конкурс у фаховому середовищі) – відкриття і заохочення талановитої молоді в галузі класичного і сучасного танцювального мистецтва. За роки існування став авторитетним та престижним у своїй галузі. Традиційно проводиться в другій половині липня один раз на два роки. Дав старт у світове балетне мистецтво цілій плеяді виконавців – понад 2500 танцівників з-понад

40 країн світу. Конкурс вирізняє велика кількість учасників з усього світу та незмінно високий виконавський рівень учасників.

Міжнародний оперний фестиваль «Барток - плюс» («*Bartok Plus Opera Festival*»), м. Мішкольц (Угорщина), заснований в 2000 р., набув статусу однієї з найбільш знаменних подій світового культурного календаря. Щороку програми фестивалю включають п'ятдесят-шістдесят вистав та концертів, які протягом двох-трьох тижнів йдуть на п'яти сценах головного фестивального майданчика – Національного театру Мішкольца. Публіці представляються зразки сучасного оперного та балетного мистецтва від провідних колективів Європи під гаслом «Нехай опера належить усім!». Мета форуму – розкрити потенціал творчості Б. Барток (новатора ХХ ст. в галузі класичної музики) в творчості сучасних авторів та формування на цій основі опери майбутнього. У полі зору організаторів імена класичних композиторів і теми, які будуть актуальні в наступних роках – звідси «Plus» у назві форуму. До сучасної фестивальної афіші включають неординарні інтерпретації класичних опер, визнані в світі шедеври «нової опери» (зокрема поп-опери), масштабні вуличні перфоманси та мистецькі акції.

Національний академічний театр опери і балету ім. Т. Г. Шевченка двічі був учасником фестивалю – у 2003 та 2004 рр. та гідно презентував українське оперне і балетне мистецтво на міжнародній сцені. У 2003 р. з великим успіхом кияни показали у Мішкольці оперу Дж. Верді «Трубадур», а у 2004 р., домінуюча тема якого була музика П. І. Чайковського, українські митці представили оперу «Мазепа», яка була поновлена під програму «Барток-плюс» (диригент-постановник В. Кожухар, режисер-постановник Д. Гнатюк, хормейстер Л. Венедиктов) та балет «Лебедине озеро», що стало визначною подією форуму та підтвердило високе реноме театру [114; 125].

Також у фестивалі приймала участь українська оперна виконавиця В. Плужникова та продемонструвала високий професійний рівень.

Міжнародний фестиваль опери та балету в Аспендосі (Uluslararası Opera ve Bale Festivali) м. Аспендос (Туреччина). Організований дирекцією театру турецької державної опери і балету в 1994 р. з міжнародною участю оперних і балетних компаній з декількох країн. Фестиваль проводиться щороку в червні та липні у двотисячолітньому давньоримському театрі Аспендос поблизу Анталії [125]. В різні роки на фестивалі було представлено широкий спектр постановок всесвітньо відомих шедеврів такими компаніями, як Державна опера і балет Анкари («Аїда», Дж. Верді, «Баядера» Л. Мінкуса, «Кармен» Ж. Бізе, «Карміна бурана» К. Орфа), Державний оперний театр і балет «Zmir» («Живаго» О. Бородіна), Німецька опера «Deutsche Oper Berlin» («Чарівна флейта» В. А. Моцарта).

Окремої уваги заслуговують фестивалі та конкурси, участь в яких взяли українські митці, гідно представили вітчизняну виконавську школу: Міжнародний феєстиваль барокової музики «Сакральний театр», заснований в 2013 р. в Італії; Міжнародний фестиваль балету у м. Нерва (Італія), започаткований у 1955 р., який вважається найзначнішою подією італійської танцювальної сцени; один з найпрестижніших балетних конкурсів світу «Korea International Ballet Competition» м. Сеул (Корея), який щорічно проводиться з 2007 р; Міжнародний оперний фестиваль «Дні опери в Сааремаа» («Saaremaa Opera Festival»), м. Курессааре, (Естонська Республіка), що є найбільшим музичним форумом в Балтійському регіоні; Міжнародний оперний фестиваль у м. Бидгощі (Польща); Міжнародний балетний фестиваль «Chorea» м. Братислава (Словаччина), рік заснування – 2017; «Різдвяний оперний фестиваль» м. Мінськ (Білорусь), який щорічно відбувається з 2013 р. та ін.

У контексті успіхів Національної опери України у світовому культурному просторі варто відзначити успіхи танцюристів – переможців престижних міжнародних конкурсів: солістку балету К. Ханюкову з I премією і Золотою медаллю на змаганнях у Сеулі (Південна Корея); А. Писарева з перемогою на конкурсі ім. Сержа Лифаря (2012 р.); перемоги на престижному V

міжнародному конкурсі артистів балету у Пекіні, які вибороли молоді солісти О. Шайтанова (1 премія і Золота медаль) та О. Скулкін (2 премія і Срібло). Якщо на попередніх форумах танцю тут демонстрували перевагу китайські і російські танцівники, то 2013-й став тріумфом київської школи. Ці перемоги доводять світові самотність українського хореографічного мистецтва – за два роки одна тільки О. Шайтанова отримала перемогу на багатьох престижних конкурсах: 2012 р. – 2 премія IX Міжнародного балетного конкурсу артистів балету «TANZOLYMP» в Берліні; 2013 р. – 1 премія VI Міжнародного балетного конкурсу артистів балету імені Рудольфа Нурієва, Будапешт; 2013 р. – 2 премія на Міжнародному конкурсі артистів балету і хореографів у Москві; 2014 р. – 1 премія IV Міжнародного балетного конкурсу артистів балету у Стамбулі.

Зауважимо, що до організації та проведення більшості зазначених фестивальних та конкурсних проектів долучилися міжнародні інституції та мережі, мета яких забезпечити взаємодію та співпрацю між учасниками та музичними спільнотами. Вони є своєрідним інструментом для більш успішної реалізації проектів, не лише координують їх проведення, а й аналізують недоліки, планують подальший розвиток. До таких інститутів відносяться: Європейський форум світових фестивалів музики (EFWMF — European Forum of Worldwide Music Festivals), Європейська програма з обміну талантами (ETEP), Європейська спілка музичних конкурсів для молоді (EMCY — European Union of Music Competitions for Youth) та ін. Більш детально їх діяльність ми розглянемо у наступному підрозділі 2.3.

Особливості сучасної фестивальної практики якнайповніше виявляються у багатоаспектності тематики та інноваційних підходах до менеджменту мистецьких проектів, креативному підході до формування концепцій, використання широкого інструментарію та галузевих технологій в процесі їх підготовки та реалізації. В контексті зазначеного, вирізняються найбільш яскраві національні мистецькі проекти, що започатковані і з успіхом реалізовані в Україні на межі XX-XXI ст.ст., більшість з них вже стали

культурними брендами – Міжнародний фестиваль оперного мистецтва ім. Соломії Крушельницької, Міжнародний конкурс балету імені Серґа Лифаря, Міжнародний фестиваль «Тулчин-фест», Міжнародний музичний фестиваль «Одеса-класік», театральний форум «Гоголь фест» тощо.

Фестивальні заходи є потужним каталізатором розвитку і реструктуризації креативної ініціативи в творчому та молодіжному середовищі, що є характерною рисою сучасності. Наразі, популярності набувають мистецькі фестивальні проекти, які визначають пріоритетними широкий спектр завдань: популяризація мистецтва в Україні, виявлення інноваційних форм творчості молоді, пропаганда успішних практик і досягнень в сфері виконавського мистецтва, творчої та особистої реалізації, формування толерантності молоді в політкультурному середовищі. Креативна та відкрита до інновацій молодіжна аудиторія позитивно сприймає такі проекти, що дає підстави сподіватися на перспективи їх розвитку та сталість традицій [27, С. 70].

Проаналізуємо значимі з культурно-мистецької та просвітницької точки зору вітчизняні фестивальні та конкурсні проекти, які мають статус міжнародних та отримали світове визнання:

Щорічно восени у Львівському національному академічному театрі опери та балету ім. С. Крушельницької за підтримки Міністерства культури України та Українського культурного фонду проходить масштабний *Міжнародний фестиваль оперного мистецтва ім. Соломії Крушельницької та конкурс оперних співаків* [131]. Започаткований у 2001 р. Це один з найдавніших оперних фестивалів в Україні, який презентує глядачам світову та українську оперну класику за участю відомих диригентів і виконавців з усього світу. Географія фестивалю охоплює учасників з Австрії, Молдови, Польщі, Румунії, країн Балтії, які виконують твори світової оперної класики, а також сучасних композиторів.

В останні роки на фестивалі широко презентували свої вистави українські митці, серед них: Національний академічний театр опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка (опера Дж. Верді «Дон Карлос», диригент М. Дядюра), Одеський національний академічний театр опери та балету (опера Дж. Верді «Набукко» у постановці В. Вовкуна, диригент О. Самоїле), прем'єри яких з успіхом відбулися нещодавно. Традиційно фестиваль відкривається оперою Дж. Пуччіні «Мадам Баттерфляй» у постановці Львівської опери. В свій час триумфальне сходження «Мадам Баттерфляй» на світовий оперний Олімп розпочалося з виконанням головної партії Соломією Крушельницькою. Сьогодні опера входить до переліку найчастіше поставлених оперних вистав у світі. Родзинка фестивалю – мистецькі проекти, як от камерні опери, проведення інтерактивних просвітницьких лекцій та майстер-класів, а також виставок. Завершується фестиваль традиційним концертом «Опера Гала» за участю зірок світової та української оперної сцени. На час фестивалю в листопаді відбувається міжнародний конкурс оперних співаків імені С. Крушельницької (цього року вже 7-й), що орієнтований на представлення творчості молодих виконавців [51].

Міжнародний конкурс балету ім. Сержа Лифаря вперше відбувся в Києві у 1994 р. на сцені Національної опери України ім. Т. Г. Шевченка як масштабний фестиваль балетного мистецтва та хореографії. Заснований мистецтвознавцем, професором Ю. Станішевським традиційно проходив під патронатом Всесвітньої Ради танцю ЮНЕСКО та був включений до реєстру найпрестижніших хореографічних конкурсів світу. Однак, конкурс мав досить складну історію. З певних причин з 2006 р. не проводився, і лише у 2011-му з ініціативи народного артиста України В. Писарева конкурс імені С. Лифаря був поновлений на сцені Донецького театру опери і балету ім. Анатолія Солов'яненка. Однак у зв'язку з напруженою ситуацією в країні та відсутністю належного фінансування з 2014 р. припинив існування.

У 2019 р. за ініціативи мистецької спільноти, Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про Міжнародний конкурс балету імені Сержа Лифаря», відновивши проведення культурно-мистецького форуму раз на два роки «з метою популяризації та розвитку національної культури, підтримки талановитої творчої молоді, розширення міжнародних культурних зв'язків, пропаганди кращих зразків класичного і сучасного хореографічного мистецтва, увічнення пам'яті видатного артиста, балетмейстера і теоретика танцю ХХ століття Сержа Лифаря Кабінет Міністрів України» [69].

До роботи в міжнародному журі запрошують відомих і авторитетних фахівців, які визначають рівень і творче сьогодення сучасного балету, разом з конкурсантами окреслюють перспективи та мистецькі тенденції.

Міжнародний фестиваль «ОпераФест Тульчин» (OperaFest Tulchyn) – оперний фестиваль, який проходить просто неба на Вінничині, локацією обрано Палац Потоцьких в м. Тульчин (Україна). Відбувається на початку червня з 2017 р. За роки його проведення виконавцями стали зірки європейської, американської та української оперних сцен, які виступають на престижних оперних сценах світу: загалом понад 30 солістів з Австрії, Німеччини, США та України, 300 оркестрантів, 50 танцюристів, 180 учасників хорових колективів, а також всесвітньо відомі диригенти: О. Линів (Австрія – Україна), Т. Криса (США), Д. Морозов (Україна), В. Рацюк (Україна).

Про рівень форуму свідчать задекларовані організаторами амбітні мистецько-творчі та культурно-просвітницькі завдання:

- формування аудиторії, в першу чергу залучення молоді до високого оперного мистецтва;
- надання поштовху на створення нового культурного продукту, що відповідає вимогам сучасності;
- формування креативного кластеру, який пов'язані із видатним ім'ям українського композитора Миколи Леонтовича.

Фестиваль активізує туристичну галузь, розвиває культурний та економічний ресурси регіону [128].

Щорічний *Міжнародний музичний фестиваль «Odessa Classics»* – головний майданчик презентації класичної музики в Україні. Дата заснування – 2015 р., президент – народний артист України О. Ботвінов.

За роки існування розвинувся в авторитетний проект, тож, окремо варто зупинитися на аналізі цього річного фестивалю, який відбувся у червні як масштабна мистецька сенсація. Програма «Odessa Classics – 2021» включала концертний безперервний марафон з 2 по 11 червня, концерт-прелюдію 22 травня і ще один спеціальний концерт-закриття 24 червня. Заходи пройшли на кращих майданчиках міста: в Одеському національному академічному театрі опери та балету, у Великій залі Одеської обласної філармонії, а також в Зеленому театрі.

Також у фестивалі цього року взяли участь п'ять оркестрів: поряд з провідними українськими – Національним симфонічним оркестром України (м. Київ) і Національним одеським філармонічним оркестром виступили два камерних західноєвропейських колективи – Цюріхський і Брюссельський, а відкрив фестивальну програму 22 травня «New Era Orchestra», незалежний український оркестр під керівництвом Т. Калініченко з зірковим американським солістом-скрипалем Дж. Беллом. Гостем фестивалю був один з кращих музичних ансамблів світу – Цюріхський камерний оркестр на чолі з художнім керівником (а також Artist-in-Residence фестивалю Odessa Classics), феноменальним скрипалем Д. Хоупом, які зіграли три концерти.

Фестивальна програма порадувала гучними іменами солістів. На форумі прозвучали твори композиторів різних епох, музика В.-А. Моцарта, Л.-В. Бетховена, П. Чайковського, Ф. Шуберта, А. Шнітке, Д. Шостаковича, С. Рахманінова. Особливою подією фестивалю стала європейська прем'єра концерту для скрипки, фортепіано та оркестру одного з найбільш затребуваних композиторів сучасності Тан Дуна (Китай – США), який

написаний спеціально на замовлення фестивалю «Odessa Classics» і оркестру Сан Франциско «New Century Orchestra». Він був виконаний Цюрихським камерним оркестром, Д. Хоупом і О. Ботвіновим. Тан Дун – володар безлічі призів і нагород, в тому числі GRAMMY, BAFTA і премії «ОСКАР» за музику до кінофільму «Тигр, що крадеться, дракон, що зачаївся» (саме на основі її тем написаний новий концерт) [122].

В рамках фестивалю були реалізовані ще кілька паралельних проектів. Програма сучасної української музики включала п'ять безкоштовних для відвідування концертів в Зеленому театрі та Одеському художньому музеї. Відбувся традиційний масштабний Опен-ейр концерт на Потьомкінських сходах за участю Національного симфонічного оркестру України під керуванням В. Сіренка. Були представлені проект «Open Opera Ukraine» – «Musica Sacra Ukraine» – партесний вимір»; ансамбль «Alter Ratio» з новою програмою музики українських композиторів; презентована художня виставка «Нонконформісти» (куратор – А. Димчук). В рамках фестивалю проведено 4-й Всеукраїнський конкурс юних піаністів ім. Серафими Могилевської в якому взяли участь близько 30 юних піаністів [122].

Фестиваль запросив на свою сцену найяскравіших артистів сучасного музичного світу. Це стало можливим, завдяки високому авторитету організаторів, фінансовій підтримці державних інституцій, благодійних фондів та окремих меценатів в Україні та за кордоном, сприянні міжнародних партнерів – Посольству Швейцарії в Україні, Гете-інституту і Баварському дому в Одесі.

Проект розвивається як європейський фестиваль високого класу, має потенціал стати головним фестивалем на теренах Східної Європи.

Ще один фестиваль, що вирізняється креативною концепцією та є тематично новим у вітчизняному культурному середовищі – *Міжнародний музичний фестиваль оперети, опери та мюзиклу «O-Fest»*, започаткований Київським Національним академічним театром оперети у 2012 р. Ініціатором

проведення став художній керівник Київського театру оперети, Народний артист України Б. Струтинський, організатори цього яскравого мистецького музично-театрального проекту: Київського національного театру оперети та Бучанської міської ради і за підтримки Міністерства культури України та Київської міської державної адміністрації.

За роки існування у фестивалі взяли участь представники від України, Австрії, Азербайджану, Білорусії, Болгарії, Грузії, Естонії, Ірану, Казахстану, Канади, Китаю, Литви, Німеччини, Польщі, Румунії, Словаччини, США, Фінляндії, Хорватії, Чехії і інших країн. Вже традиційно, почесними гостями Міжнародного музичного фестивалю «O-Fest» є – Надзвичайні і Повноважні Посли країн-учасниць, керівники, диригенти та артисти провідних музичних театрів світу, знамениті виконавці і музиканти, відомі політики та представники влади, знані діячі культури і мистецтва, що надає заходу статусності та свідчить про зростаючий авторитет серед громадськості та у професійній мистецькій спільноті. «O-Fest» сьогодні – це не просто мистецька акція, це глобальний проект, спрямований на розвиток культурних цінностей, покликаний об'єднати світ за допомогою музики [109].

Також варто згадати такі вітчизняні міжнародні фестивалі-конкурси, як: «Різдвяний фестиваль в Одеській опері», «Оksamитовий сезон в Одеській опері», «Viva Classic. Фестиваль класичного танцю, музики та вокалу» та «Балетні сезони» (Одеса); Міжнародний музичний фестиваль «Київ Мюзик Фест», Міжнародний фестиваль хореографічного мистецтва «КМАТОБ-FEST» та «Танець XXI століття» (Київ); музичний фестиваль «Харківські асамблеї» (м. Харків); Оперний фестиваль в м. Хмельницький та ін. Кожна із цих мистецьких подій має свої особливості, представляючи на суд шанувальників музичного, театрального та балетного мистецтва ексклюзивні фестиваліні програми, сприяє популяризації українського виконавського мистецтва, включення його у світовий культурний процес.

Переважає більшість зазначених фестивалів стали освітніми та культурологічними палвтформами, в межах яких відбулися майстер-класи,

дискусійні панелі, конференції, семінари, виставки, презентації тощо. Подібні фестивальні івенти дають можливість професійного обміну та сприяють подальшій розбудові театрального середовища.

Як позитивний, хочеться відмітити той факт, що до організації мистецьких фестивальних проєктів поряд з благодійними фондами, фаховими асоціаціями та меценатами усе частіше долучаються державні структури, що свідчить про посилення уваги держави до розв'язання соціокультурних проблем сучасного мистецького середовища.

Доцільно зауважити, що менеджмент та організаційні засади сучасного мистецького фестивалю мають свої особливості, які відрізняють від інших форм соціокультурної сфери і визначаються тематикою та форматом заходу. Визначена організаційна структура, професійний підхід до розробки креативної концепції, формування творчої команди та чіткий алгоритм підготовки і реалізації проєкту, різноманітна за змістом і формою заходів програма, ефективне управління фестивальними службами, налагоджена робота з підрядчиками, залучення спонсорів та меценатів, інформаційна підтримка – це складові та запорука успішної реалізації фестивальних проєктів [26, С. 70].

Наше дослідження засвідчило, що міжнародні фестивалі – ефективний інструмент культурної дипломатії. Сьогодні Україні потрібен потужний фестивальний рух, який сприятиме укріпленню позитивного іміджу країни на світовій арені та зміцненню міжнародних зв'язків на усіх рівнях. Україна щоразу доводить міжнародній спільноті свою щирість і повагу до національних цінностей інших народів, свою духовність, високий національно-культурний рівень і здатність належно оцінити творців і виконавців музичного всесвіту, гордо демонструючи і свої мистецькі надбання. З кожним роком міжнародні мистецькі фестивалі та конкурси в Україні все більше розгортають свої межі, стають яскравим символом дружби та міжнародного творчого союзу культур, об'єднуючи на своїй інтернаціональній сцені талановитих вокалістів, диригентів, танцівників із

провідних театрів країн світу, відкриваючи нові імена, демонструючи широкій аудиторії глядачів неперевершені музичні та хореографічні шедеври.

2.3. Роль міжнародних мистецьких інституцій та фахових асоціацій у формуванні культурного простору та активізації виконавських мистецтв.

Формування сучасного європейського та світового культурно-мистецького простору передбачає тісне та багатовекторне спілкування усіх суб'єктів даного процесу. Передусім зазначимо, що повноцінну фахову комунікацію забезпечують авторитетні міжнародні фахові асоціації, об'єднання та інституції, основні мета та завдання яких – консолідувати професіоналів мистецької галузі для вирішення завдань її подальшої розбудови. Вони активно впливають на активізацію гастрольної практики, театрального та музичного життя різних країн, розбудову міжнародного законодавства в даній сфері, сприяють міжнародному професійному та гастрольному обміну. Саме співпраця та участь в діяльності міжнародних асоціацій та об'єднань забезпечують її учасникам (національним театрам, виконавським колективам – оперним, балетним, хоровим, оркестровим, інструментальним, продюсерам, диригентам, балетмейстерам, режисерам постановника тощо) платформу для обговорення нагальних питань, як от: концертно-гастрольна діяльність та виконавство, сучасні тенденції музичного ринку, особливості розвитку фахової освіти та мистецьких шкіл, сучасні виклики для менеджерів театрів та творчих колективів, он-лайн засоби промоції жанрів мистецтва та багато інших. Важливим напрямом діяльності міжнародних професійних мистецьких інституцій є ініціювання та проведення різнопланових конференцій, в рамках яких відбуваються обміни досвідом та думками, зустрічі, дискусії, тематичні доповіді, навчально-освітні програми та прослуховування для молодих виконавців [90].

Відповідно до поставлених наукових завдань даного дослідження більш детально охарактеризуємо авторитетні фахові асоціації в галузі театрального

та виконавського мистецтва, проаналізуємо участь і діяльність в їх роботі українських театрів, митців та виконавських колективів.

Передусім, це Міжнародна Асоціація «*Opera Europa*» – провідна сервісна організація для професійних оперних труп та оперних фестивалів Європи. Офіс знаходиться в готелі La Monnaie в Брюсселі [124]. Фахове об'єднання є найавторитетнішим у галузі музичного мистецтва та виконавства. Наразі членами Асоціації є понад 200 оперних театрів і фестивалів з 43 країн.

Як зазначив її очільник Ніколас Пейн, головна місія асоціації – побудувати мости добрих взаємовідносин між країнами [49; 54]. В установчих документах зазначається, що асоціація розбудовує культуру, яка одночасно є локальною і глобальною. Мистецтво має належати і охопити усіх, хто знаходиться в його спільноті, разом з тим, презентувати різноманітний, багатогранний, але взаємопов'язаний світ. «Опера – міжнародна мова і її розповіді відображають цінності свободи, терпимості, толерантності» [124].

Зауважимо, що Н. Пейн є всесвітньо відомим та досвідченим фахівцем театральної галузі, протягом 34 р. керував чотирма оперними театрами Великобританії: Національною оперою Уельсу в Кардіффі, Північної оперою в Лідсі, Королівською оперою Ковент-Гарден і Англійською національною оперою в Лондонському театрі «Колізеум». Директором «Opera Europa» обраний у 2003 р.

Аналізуючи офіційну інформацію асоціації, ми визначили ряд переваг, які надаються асоційованим членам. Так, інформаційні системи «Opera Europa» пропонують:

- Адресну книгу з ключовими співробітниками компаній-членів, що полегшує професійні комунікації (спілкування та участь в заходах);
- Список розсилки для спеціалізованих мережевих можливостей та більш широкого обміну колегіальними порадами та досвідом;

- Вичерпну та таку, що постійно оновлюється базу даних майбутніх виробничо-творчих планів учасників, що дозволяє створити спільний торговий майданчик для спільного виробництва мистецького продукту (вистав, концертів, фестивалів, проектів), декорацій, костюмів, а також оренди, обміну тощо;
- Operabook – бон лайн-інструмент, створений для професіоналів опери.

Це платформа з кількома базами даних галузі від компаній-членів з 2011 - 2012 рр. для більш ніж 350 компаній з усього світу. Запущений в 2020 р. Operabook став цінним довідниковим пошуковим інструментом для фахівців опери, яких цікавлять:

- Кастиг і пошук ролей;
- Репертуар і представництво артистів, а також контактна інформація;
- Деталі виробництва і співробітництво;
- Доступ до інструментів порівняльного аналізу з конфіденційними фінансовими профілями більшості компаній-членів для тих, хто робить свій внесок;
- Доступ до центру документації з презентаціями і програмами заходів, що відбулися і відповідною документацією, а також до панелі обговорень – відкрити форму для публікацій тем для обговорення серед учасників;
- Безкоштовне розміщення пропозицій про роботу на сайті «Opera Europa». Знижені розцінки на рекламу у власному інформаційному бюлетені на тому ж сайті;
- Можливість стати учасником OperaVision і розміщати уривки чи повнотекстові виступи на платформі;
- Окрім онлайн-сервісів, учасники мають можливість безпосереднього живого спілкування і участі через знижки:
 - на відвідування двох основних щорічних конференцій та зустрічей спеціалізованого форуму;
 - доступу до ексклюзивних онлайн-зустрічей тільки для членів;

- консультацій з питань управління та менеджменту театральними закладами та мистецькими колективами від керівництва Opera Europa;
- участь в професійному захисті і лобіюванні через членство в асоціаціях Pearle і Culture Action Europe, Opera America;
- право голосу і участі на Генеральній асамблеї Opera Europa [124].

Позитивно відмітимо повне та своєчасне інформування учасників через щоквартальний друкований інформаційний бюлетень про діяльність, мистецькі ініціативи й проекти, програми конференцій та професійні питання, які зачіпають інтереси компаній-учасниць і потребують обговорення та ін. [124].

Аналіз діяльності асоціації засвідчив ряд її *суспільних ініціатив*, які ініційовані Правлінням та визначають пріоритети та активність роботи на майбутні декілька років. Серед них:

OperaVision – опера для усіх бажаючих засобами інтернет. Це безкоштовна потокова платформа, що на даний момент дає можливість перегляду 8 повнометражних оперних вистав із субтитрами англійською, французькою, німецькою мовами, до 20 бонусних відео в місяць з багатой цифрової бібліотеки, а також статті, рецензії, огляди тощо. Прикметно, що 29 партнерів з 18 європейських країн щорічно вносять свій вклад в підтримку даної платформи, відповідно до програми Європейського Союзу «Креативна Європа». З 2020 р. на європейській онлайн-платформі OperaVision (завдяки абонементу medici.tv, найбільшого каталогу класичної музики) з будь-якого куточку планети можна подивитися дві українські балетні вистави «Лебедине озеро» у постановці В. Ковтуна, у записі французького режисера Бертрана Нормана та «Лускунчик». Тепер поряд з балетом Ла Скала, Маріїнського театру, Королівського оперного театру, Нью-Йорк Сіті балету, виступами М. Плісецької, С.Лифаря та інших легенд балету на medici.tv є й Національна опера України ім. Т. Г. Шевченка [41].

Відмітимо, що дана ініціатива носить просвітницький характер, дає вичерпні знання про оперне мистецтво та конкретні твори. Разом з тим,

акцентуємо увагу на тому, що безкоштовна та насичена контентом цифрова платформа є дієвим центральним елементом пропаганди оперного мистецтва Opera Europa, партнерські відносини налагоджуються з авторитетними спікерами та педагогами галузі.

Важливою віхою в подальшій розбудові та популяризації оперного мистецтва є спільна ініціатива трьох міжнародних фахових асоціацій Opera Europa, Opera America, Opera Latinoamérica та ЮНЕСКО започаткувати щорічний *Всесвітній день опери* 25 жовтня в день Жоржа Бізе та Йогана Штрауса – найбільш відомих композиторів в царині опери та оперети. Ініціатива була підтримана численними міжнародними партнерами, а Національні оперні організації, як от Асоціація опери Канади (Канада), Réunion des Opéras de France (Франція), Deutscher Bühnenverein (Німеччина), Ópera XXI (Іспанія) и Форум оперного і музичного театру (Великобританія) і Opera UK виказали готовність прийняти участь в цій кампанії, як і Національні центри виконавських мистецтв Китаю та Індії. Організатори відмічали, що дана ініціатива сприятиме підвищенню обізнаності суспільства щодо позитивного впливу і цінності опери як виду мистецтва, що сприяє розвитку толерантності та налагодженню комунікацій між країнами та народами [124].

В 2021 р. Всесвітній день опери відмічався вже в третє. Європейське свято Opera Europa провела в м. Бергамо (Італія) як масштабне мистецьке дійство та форум професіоналів. Після невизначеності, тривалих місяців закриття в умовах пандемії оперний сектор скористався можливістю «перезавантаження» та активно долучився до підготовки і проведення міжнародного заходу. Після тривалих дискусій з партнерами Оргкомітетом було обрано три основні теми для структурування святкування Всесвітнього дня опери: Зелена опера, Рівні можливості; робочі місця для наступних поколінь талантів. Запропоновано слоган – Opera Reboot – перезавантаження як ідея почати спочатку і почати краще, з довгостроковими цілями та в гармонії з суспільством [124].

Зауважимо, що задовго до початку святкування, національні мистецькі інституції різних країн активно включились в процес його підготовки та запропонували низку творчих ініціатив, враховуючи власні можливості, виконавчий та креативний потенціал. Намагання та пропозиції орієнтувалися на те, аби програма відповідала статусу заходу, була насиченою та цікавою для різних груп учасників і відвідувачів, враховувала традиції, естетичні уподобання та сучасні тенденції оперного мистецтва. На думку організаторів та відвідувачів, жвавий інтерес викликали ряд мистецьких заходів, серед яких варто відмітити такі: підготовлене Оперою Нової Зеландії спеціально до церемонії відкриття відео, що висвітлює історичні віхи та здобутки світового оперного мистецтва; Азербайджанська Державна опера організувала концерт за участі молодих виконавців, що гідно представили мистецько-творчий потенціал регіону; Міжнародна мережа оперної та балетної освіти (RESEO) підготувала вебінари з актуальних тем сьогодення.

Потужна рекламна та інформаційна підтримка Всесвітнього дня опери супроводжували івент в продовж всіх етапів його підготовки та проведення, викликала широкий суспільний інтерес, сприяла залученню європейської мистецької еліти. Акцентуємо увагу на тому факті, що в складних умовах карантинних обмежень активізувався туристичний сектор, який включив даний івент в міжнародний календар заходів, як непересічну культурно-мистецьку акцію, що варта уваги туристів. Окрім широкої присутності в соціальних мережах, репортажів, онлайн-активності та трансляції «живих» виступів, організатори Opera Europa презентували повну програму на 25 жовтня, яка включала:

- Запуск Next Stage (наступна сторінка) – ініціативи, яка зорієнтована на майбутні перспективи розвитку виконавського мистецтва, демонструє бажання змінити даний сектор та тематично перегукується з Всесвітнім днем опери;

- Трансляцію концертних програм шести молодих перспективних виконавців, які представляють нові європейські таланти в OperaVision;
- Фінальну презентацію «Зеленої книги театру» – ініціативи за екологічну безпеку театральних постановок і мистецьких заходів, театральних будівель та концертних майданчиків тощо [124].

Наступна суспільно-орієнтована ініціатива, що варта уваги – *Форуми спеціалістів*. Opera Europa координує організацію і проведення спеціалізованих форумів за кількома напрямками роботи, що актуальні для театральної галузі: арт-адміністрування та продюсування; аудіовізуальні і цифрові медіа; менеджмент хору; менеджмент оркестру; менеджмент балетної трупи; економіка постановок та збір коштів; маркетингові комунікації; костюм, макіяж і парик; мистецька освіта; світлове та звукотехнічне забезпечення, сцена; технічне виробництво (декорації, сценічні конструкції, звукове та відео обладнання) та безпека тощо. Мета проведення таких форумів в об'єднанні різнопланових фахівців оперної галузі для обміну передовим досвідом, колегіальними порадами, взаємне навчання та запуск спільних ініціатив, створення мережі співтовариств діячів виконавських мистецтв та налагодження професійної комунікації між ними. У зв'язку з подіями та обмеженнями, що пов'язані з CoVid-19 періодичність та формат форумів щомісяця корегується та перемістилась в он-лайн [124].

В умовах трансформаційних процесів в Україні, формування нової культурної політики, інтеграції у світовий мистецький простір активізувався процес входження до Асоціації Opera Europa вітчизняних театральних установ. Так, з 2008 р. Львівський національний академічний театр опери і балету ім. С. Крушельницької став першим театром України, що ввійшов у престижну міжнародну музичну асоціацію [44]. У 2017 р. членами асоціації стали ще три вітчизняні театри – Національний театр опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, Київський національний академічний театр оперети, Харківський національний академічний театр опери і балету ім. М. В. Лисенка

[55]. Співпраця українських театрів та асоціації базується на спільному бажанні розбудови та популяризації оперного мистецтва в нашій країні та світі, допоможе збагатити європейську оперну сцену талантом та самобутністю українських виконавців. До пріоритетів співробітництва належать: професійна мобільність та обмін артистами, реалізація спільних міжнародних культурно-мистецьких та освітніх проектів; участь у професійних конференціях, що пройдуть в європейських країнах тощо [42; 51; 55].

Міжнародна Ліга Театрів «Шовковий шлях» *Silk Road International League of Theatres (SRILT)*. У 2016 р. з метою плідної співпраці та зміцнення культурних обмінів між країнами, під егідою Міністерства культури КНР організація «China Artist and Advertising Group» виступила з ініціативою створення Міжнародної театральної асоціації. Об'єднала 123 члени з 60-ти країн та регіонів світу, а також авторитетні міжнародні організації – Об'єднання національних театрів Франції і Лондонський культурний комплекс South Bank та інші структури – театри, концертні зали, акторські трупі, арт- агенції [45].

До складу учасників Асоціації увійшли провідні театрально-мистецькі колективи Білорусії, Бангладеш, Бразилії, ОАЕ, Франції, Угорщини, Литви, Монголії, Мальти, Непалу, Філіппін, Румунії, Росії, Іспанії, Шрі-Ланки, Тунісу, України, Великобританії, США, а також такі Міжнародні організації як Europe China OBOR Culture & Tourism Development and UNESCO UNIMA Asia-Pacific Commission.

До участі в Асоціації першими членами було запрошено провідні театрально-мистецькі колективи з країн-учасниць «Великого шовкового шляху». В 2016 р з України стати членом Асоціації було запропоновано: Національній опері України ім. Т.Шевченка, Львівському Національному академічному театру опери та балету ім. С. Крушельницької, Одеському

Національному академічному театру опери та балету, Національній філармонії України та «Київ-Класик» Арт-центру.

Мета Ліги – міжнародна інтеграція, процвітання і розвиток культурних та мистецьких установ у світі, поглиблення та покращення якості достороннього та багатостороннього співробітництва в царині культури і мистецтва. Було закладено глибинні основи для розвитку та переформатування мистецької галузі в глобальних масштабах та створення нового світового «культурного продукту». Ця діяльність отримала сьогодні високу оцінку у світовій театральній індустрії та має далекоглядні перспективи. В межах своєї діяльності Ліга на постійній основі реалізує творчі проекти, що наочно демонструють сучасні досягнення в галузі театального мистецтва, музичного і балетного виконавства, підвищує рівень інтенсифікації можливостей сторін-часників, сприяє інформаційною співробітництву на ринку культури, взаємного просуванн, пропаганди і розширення всебічних контактів [45; 53].

Міжнародна асоціація «*OPERA America*» – це національна некомерційна організація США, основним завданням якої є підтримка одного з найстаріших видів виконавчого мистецтва, популяризація та презентація оперних вистав, задоволення естетичних потреб аудиторії та любителів оперного мистецтва в світі. Заснована в 1970 р. у м. Нью-Йорк.

Членство в асоціації складають знані національні оперні театри (як от Метополітен-опера, Опера Сан-Франциско, Лірична опера Чикаго, Далласька опера, Муніципальний Театр тощо), професійні оперні та балетні трупи, міжнародні дочірні оперні компанії. Опера Америка також приймає підприємства, навчальні заклади, бібліотеки, фонди, гільдії та оперних артистів (таких як співаки, оркестранти та композитори), є домом Нью-Йоркської дитячої оперної студії. На сьогодні до асоціації долучилися понад 170 компаній, 450 закладів та 2500 фізичних осіб (артистів, співробітників театрів, імпресаріо, агентів, меценатів та ін.), що налаштовані на

співробітництво, отримання колективних знань, обмін досвідом, популяризацію американської опери [112].

Міжнародна Рада танцю при ЮНЕСКО «*Conseil International De La Danse*» (CID). На сьогоднішній день Танцювальна Рада ЮНЕСКО – це наймасштабніша всесвітня організація, діяльність якої спрямована на збереження культурних здобутків та світових традицій у сфері танцю. Це неурядова організація, заснована 1973 р. у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі, де вона і базується по сьогодні. Є офіційним партнером ЮНЕСКО, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. Свою діяльність сконцентрувала навколо вирішення важливих питань, що охоплюють різні сфери життя та діяльності людини. Як і ЮНЕСКО, керується прагненням до трьох дуже важливих аспектів: об'єднання, дружби всіх народів, їх взаємодії, співробітництва та підтримки [101].

Активність співпраці України з організацією припадає на 2017 р., коли було відкрите Львівське представництво Міжнародної Танцювальної Ради, метою якого є залучення до співпраці провідних спеціалістів та професіоналів у сфері танцю, авторитетних та заслужених діячів мистецтва, організації та школи танцю для збереження культурних надбань та створення сприятливих умов розвитку танцювальної культури в Україні і світі.

Також Танцювальна Рада ЮНЕСКО в Україні особливу увагу приділяє можливості розвитку людини через танцювальне мистецтво, адже завдяки танцю людина здатна змінити не тільки своє тіло, але і свої емоції, трансформуватися психологічно та збагатитися культурно [101].

Європейська мережа оперної, музичної та балетної освіти «*European Network for Opera, Music & Dance Education*» (RESEO). Заснована в 2006 р., головний офіс розташований в театрі Ла Монне/Де Мун м. Брюсель (Бельгія) [104]. За роки функціонування рзвинулася в унікальну європейську

мережу освіти, участі і творчого навчання в галузі опери, музичного і балетного мистецтва. Основними завданнями є: розширення професійних комунікацій в галузі, забезпечення доступу до фахової освіти, підвищення інтересу та встановлення тісного зв'язку широких суспільних верств з оперою та танцями.

Співпрацює як з великими оперними організаціями, так і з невеликими компаніями. Наразі, відкрито представництва в 21 країні Європи та світу. Члени RESEO створили масштабну та узгоджену мережу, експериментують з новими творчими концепціями, обмінюються ідеями та досвідом, надають допомогу практикам оперної сцени різних країн представити національне самобутнє оперне і балетне мистецтво як унікальне явище, і, разом з тим, долучити його до світового контексту.

Доречно згадати такі вагомі здобутки організації як: створення та подальша розбудова унікального європейського професійного простору; участь у проведенні фестивалів, конкурсів, професійних форумів, тематичних конференцій; запрошення провідних та авторитетних спікерів на інноваційні проекти, вебінари, спеціалізовані тренінги; заходи, що популяризують оперне мистецтво серед дітей; проведення наукових досліджень в галузі та публікація їх результатів у фаховій періодиці тощо; активність у сфері пропаганди оперної і балетної освіти, розвиток аудиторії у європейських мистецьких інститутах [104].

З 2008 р. отримує фінансову підтримку від культурної програми «Креативна Європа», що забезпечує плідну діяльність на міжнародній арені. Є перспективною для участі України.

 Європейська мережа оперних театрів, фестивалів і балетних труп «FEDORA», з головним офісом у Парижі (Palais Garnier), яка займається розвитком та фінансуванням культурних закладів і проектів за чотирма основними напрямками: балет, опера, мистецька освіта, цифрове мистецтво. На сьогодні об'єднала 95 членів із 25 країн, з числа яких 26 є

членами Платформи в 14 країнах світу. Завдяки європейській платформі щороку інноваційні театральні проекти мають шанс отримати фінансування, а також презентувати свою постановку глядачам в усьому світі [117].

Основна місія – заохочувати трансграничну філантропію в галузі опери і балету, аби оновити ці форми мистецтва та підтримати нове покоління митці. Як зазначив президент Жером-Франсуа Зисенис, асоціація об'єднала благодійників, філантропів та ентузіастів з усієї Європи, які поділяють погляди та мають спільне бачення шляхів розвитку та сучасних тенденції в оперному та балетному мистецтві, намагаються підтримати його через фінансові пожертви на творчі ініціативи і художні проекти в усьому світі, а також налагодити широкий міжкультурний діалог. З цією метою, в період скорочення державного фінансування асоціація започаткувала 4 премії для перспективних творчих команд, які ініціюють співробітництва в створенні нових спільних оперних і балетних постановок, а також за участь в цих проектах та навчання молодих талантів [117]. Проекти фінансуються спільно з програмою ЄС «Креативна Європа», яка сприяє ширшому доступу аудиторії до надбань оперного і балетного мистецтва; а також формує та відстоює нові моделі фінансування в галузі. Для України перший досвід співпраці з асоціацією виявився у 2021 р. Проекти балетних постановок двох українських театрів потрапили до короткого списку номінантів на грант культурної платформи Fedora: сучасний балет «Roots» від Національної опери України та футуристичний балет «SPACE Lovers» Київського національного академічного театру оперети [68; 72; 73].

Серед авторитетних організацій, що працюють в цій сфері є такі:

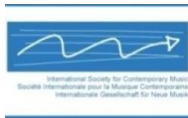

Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв «*International network for contemporary performing arts*» (IETM), заснована на принципі членства організація, мета якої полягає у стимулюванні якості, розвитку та проявів національних особливостей сучасного виконавського мистецтва у всьому світі. Сьогодні об'єднує понад 500 членів з 50 країн світу.

Щорічно організація проводить професійні зустрічі в різних країнах світу, забезпечує тим самим налагодження нових зв'язків, надає платформу для міжнародного мистецького обміну і співробітництва. Програма зустрічей надзвичайно цікава: включає покази, концерти, заходи для професійного розвитку (майстер-класи), обміну інформацією (презентації, конференції), роботи в групах (семінари, круглі столи); започатковані гранти для членів мережі, що активізує культурний обмін [127].

Європейська федерація організацій у сфері виконавського мистецтва «*Performing Arts Employers Associations League Europe*» (PEARLE) – це європейська торгова асоціація організацій у сфері виконавського мистецтва, що представляє більше 4 500 театрів, театральних труп, оркестрів та музичних ансамблів, опер, балетних труп та танцювальних колективів, фестивалів та інших організацій у галузі виконавського мистецтва у Європі [38]. Опікується гастрольною діяльністю, професійною мобільністю в галузі.

Міжнародне товариство сучасної музики «*International Society for Contemporary Music*» (ISCM) – міжнародна організація, що займається пропагандою нової академічної музики. Заснована в 1922 р. в Зальцбурзі (Австрія), є конфедерацією національних секцій – незалежних організацій музичного мистецтва. Ініціатор низки міжнародних конкурсів і фестивалів, серед найвідоміших – «Зальцбурзький музичний фестиваль» та «Всесвітні дні музики». В колі інтересів організації питання фахової освіти, концертно-гастрольної діяльності, репертуарного обміну та спільних концертних постановок [38].

Міжнародна асоціація фестивалів та подій «*International Festivals & Events Association*» (IFEA) – міжнародна організація, заснована 1956 р. в м. Нью-Йорк (США). Серед основних завдань – розвиток міжнародного фестивального руху та діяльності в галузі організації й

проведення заходів, популяризація мистецтва у світі, обмін досвідом і вдосконалення професійних технологій, розбудова фахової освіти, дотримання професійних стандартів і чесної конкуренції в цьому секторі [125].

Міжнародна асоціація менеджменту культури і мистецтв «*International Association of Arts and Cultural Management*» (AIMAC) – мережеве об’єднання дослідників в галузі культури і мистецтва, засноване в 1991 р. Проводить наукові конференції один раз на два роки в різних країнах світу, основне призначення яких – представлення міжнародною науковою спільнотою результатів своїх вивчень, обмін думками, практичним досвідом та визначення перспектив в галузі управління культурою. Є засновником та видавцем фахового журналу «*International Journal of Arts Management*» (редактор Ф. Колбер), який тематично орієнтований на арт-менеджерів, консультантів, педагогів профільних навчальних закладів, дослідників і широке коло фахівців в сфері мистецтва та управління культурою [102].

Європейська асоціація фестивалів «*European Festivals Association*» (EFA) – міжнародна організація, заснована 1952 р. в Женеві (Швейцарія) у якості спільної ініціативи відомого диригента І. Маркевича та визначного філософа Дені де Ружмона, є однією із найстаріших культурних мереж у Європі. Із часу заснування, коли в неї входило 15 фестивалів, асоціація розширилася у динамічну мережу, що включає в себе близько 100 музичних, танцювальних, театральних та міждисциплінарних фестивалів, національних та регіональних асоціацій фестивалів та культурних організацій із 44 країн, які представляють понад 100 музичних і музично-театральних фестивалів у різних країнах Європи та світу [114]. Серед пріоритетних завдань – підтримка фестивального руху, підвищення його ролі в міжнародному культурному співробітництві, популяризація мистецтва в суспільстві, консолідація професійної спільноти, координація діяльності та обмін досвідом у галузі [38].

Європейський форум світових фестивалів музики «*European Forum of Worldwide Music Festivals*» (EFWMF) – це мережа фестивалів, діяльність якої пов’язана зі світовою музикою та місцевою культурою. Найбільшу увагу EFWMF приділяє мистецтву. Хоча основною метою EFWMF є забезпечення взаємодії та співпраці між її учасниками, вона також сприяє налагодженню зв’язків із неєвропейськими фестивалями та мережами у рамках музичної спільноти. Мережа складається з 45 учасників, які представляють різноманітні європейські світові музичні фестивалі. EFWMF ініціювала проведення міжнародних музичних виставок WOMEX та STRICTLY MUNDIAL; вона тісно співпрацює з різними музичними ринками та заходами по всьому світові [38].

Європейська мережа танцювальних студій «*European Dancehouse Network*» (EDN) – це мережа, створена для встановлення довіри та співпраці між європейськими танцювальними студіями, які мають однакове бачення розвитку мистецтва танцю у різних країнах. Її мета – забезпечити стабільне майбутнє танцювальної галузі та пропагувати мистецтво у суспільстві. [38].

Варто також відмітити ряду міжнародних асоціацій. Серед таких: Європейська програма з обміну талантами «*European Talent Exchange Programme*» (ETEP), Європейська хорова асоціація Europa Contat «*European Choral Association*», Асоціація європейських концерт-холів «*European Concert Hall Organisation*» (ECHO) та ін. Вони активно сприяють міжнародному співробітництву у сфері виконавському мистецтві, пропонують заходи для професіоналів, займаються обміном знаннями та інформацією, сприяють популяризації мистецтва та формування єдиного культурного простору.

Висновки до 2 розділу

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасне мистецьке життя насичене яскравими фестивальними подіями та конкурсами виконавського мистецтва, що проводяться як в багатьох країнах світу, так і в Україні. Майстри музичного театру та балету виносять на суд публіки та діячів мистецтва свої творчі роботи. Міжнародні фестивалі і форуми надають широкі можливості спілкування артистів-виконавців з аудиторією, критиками і фахівцями. Це, в свою чергу, створює позитивні передумови для розвитку і популяризації театрального оперного та балетного мистецтва.

Міжнародні фестивалі є не лише феноменом культури, а й унікальною репрезентаційною моделлю сучасного виконавського мистецтва. Позитивна соціокультурна динаміка вітчизняних фестивальних проєктів та їх життєздатність багато в чому залежить від стабільного економічного, політичного та багатого традиціями культурного середовища, а також потребує уваги мистецької спільноти, творчої ініціативи та державної підтримки.

Членство в мережі креативних і культурних організацій – це прекрасний спосіб познайомитися із потенційними партнерами та почати співробітництво з ними.

Міжнародні фахові асоціації намагаються покращити європейську театральну та оперну сцени з точки зору умов роботи, законодавчого забезпечення артистів-виконавців, охорони здоров'я, підвищити обізнаність щодо проблем навколишнього середовища, а також займаються обміном знаннями та інформацією і підтримкою міжнародного обміну між сучасними талановитими музикантами.

Міжнародні фахові асоціації мають потужний потенціал, що об'єднує велику кількість провідних театрів, музичних та балетних труп, закладів та мереж фахової освіти, найбільші концерт-холи та майданчики Європи і світу. Їх метою є консолідація мистецької спільноти, сприяння професійному обміну

кадровим потенціалом, думками та започаткуванню спільних ініціатив та культурно-мистецьких проєктів.

Важливим напрямом їх роботи є проведення міжнародних конференцій та форумів, широкий формат яких забезпечує обговорення актуальних тем галузі, тенденцій та перспектив її розвитку. Тож вплив на рішення означених питань – крок до створення кращого та толерантного суспільства.

Прикметною ознакою сьогодення є активізація співробітництва України з міжнародними асоціаціями, що сприяє виходу національного виконавського мистецтва на світовий рівень та гідне представлення культурно-творчого потенціалу нашої країни.

3. СУЧАСНА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО АКАДЕМІЧНОГО ТЕАТРУ ОПЕРИ І БАЛЕТУ УКРАЇНИ ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА)

3.1. Національний академічний театр опери і балету України у вітчизняному та світовому культурно-мистецькому просторі: історична ретроспектива.

Національний академічний театр опери і балету України веде початок з 1867 р. – саме в цей рік у Києві було засновано оперний театр з постійною трупю, який став центром культурно-мистецького життя не лише міста, а й всієї Наддніпрянщини. За роки існування театр пережив багато змін і трансформацій, трагічних сторінок, оновлень і тріумфальних злетів. Репертуар склали опери композиторів О. Верстовського, М. Глінки, А.Рубінштейна, П. Чайковського, М. Римського-Корсакова, С. Рахманінова. Згодом додалася європейська класика – Дж. Россіні, К. Вебера, В.-А. Моцарта, Г. Доніцетті, Дж. Верді тощо. Визначною подією стала постановка в 1974 р. першої національної опери М. Лисенка «Різдвяна ніч», що стало непересічною подією в українській культурі з огляду на цензурні заборони та утиски яких зазнавала українська мова в царській Росії [110].

У 1897 р. у Київському міському оперному театрі було створено балетну трупу, яку очолив відомий польський хореограф С. Ленчевський. Це стало новим етапом у розвитку театру, дозволило розширити театральну афішу, збагативши її балетними виставами. З того часу балетна трупа стала невід'ємною складовою творчого організму театру, це активізувало розвиток власне українського хореографічного мистецтва, сприяло його становленню як самобутнього мистецького явища. Акцентуємо увагу, що саме Київ дав світу двох найвидатніших танцівників ХХ ст. – Вацлава Ніжинського та Сержа Лифаря, останній згодом очолив балет паризької «Гранд Опера».

На початку ХХ ст. на сцені Київського театру виступали найвидатніші співаки української, російської та світової оперної сцени: О. Мишуга, О. Петляш, П. Цесевич, К. Воронець, К. Брун, О. Мосін, Ф. Шаляпін, М. Баттістіні, Ма. Гальвані, А. Падовані, Л. Кавальєрі, О. Філіппі-Мишуга, Т. Руффо, Дж. Ансельмі, Дж. Беллінчіоні, Л. Собінов, Регіна Пінкерт, Марія Гай, Ц. Формакі, А. Дідур, Я. Вайда-Королевич та ін. [110].

В період «українізації» 20-30-х рр. Київська опера займала своє особливе місце. Реорганізація виконавського мистецтва, що відбулася на хвилі національного підйому призвела до появи в репертуарі опер на сюжети з української історії – «Тарас Бульба», «Різдвяна ніч» М. Лисенка, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Кармелюк» В. Костенка, «Дума чорноморська» С. Потоцького, «Беркути» («Золотий обруч») Б. Лятошинського. Разом з тим, збереглася магістральна лінія – у репертуарі залишилися високохудожні опери і балети світової класики у яких виступали видатні виконавці – співаки М. Литвиненко-Вольгемут, О. Петрусенко, М. Сокіл, Ю. Кипоренко-Доманський, М. Донець, М. Частій, П. Білинник, І. Паторжинський, Б. Гмиря, М. Гришко, А. Іванов, В. Борищенко, солісти балету А. Васильєва, О. Гаврилова, В. Преображенський, О. Бердовський, М. Єницька, А. Яригіна.

Із перенесенням у 1934 р. столиці України до Києва, трупа театру поповнилася високопрофесійними кадрами з числа солістів-співаків, було значно розширено склад хору, оркестру та балетної трупи. В цей історичний відтинок часу до постановок запрошені видатні диригенти, режисери, сценографії та балетмейстери – А. Пазовський, А. Рудницький, В. Йориш, М. Козицький, В. Дранишников, В. Тольба, Й. Лапицький, В. Манзій, Л. Жуков, А. Петрицький. Зазначене дозволило театру зайняти чільне місце в царині оперного та балетного мистецтва країни, стати в ряду найпотужніших та творчим потенціалом та кадровим ресурсом театрів країни та світу. В березні 1939 р. з нагоди 125-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка Київському

академічному театру опери і балету присвоїли ім'я великого українського поета, що поставило його в статус головного театру республіки [110].

Друга світова війна стала новим драматичним викликом театру, який попри об'єктивні та суб'єктивні труднощі воєнного періоду продовжив творчу роботу як в евакуації, так і під час окупації.

Повоєнні роки стали періодом відновлення роботи театру: до репертуару включені нові оперні та балетні вистави; дебютувало нове покоління вокалістів – Л. Руденко, Д. Гнатюк, Є. Чавдар та балетних солістів – Л. Герасимчук, А. Белов, Є. Єршова, О. Потапова. Визначний вклад в творчий розвиток театру внесли інтерпретації опер українського та світового репертуару. Балетну трупу очолили видатні хореографи С. Сергєєв та В.Вронський, що дозволило піднести хореографічне мистецтво на якісно новий рівень та поповнити репертуар низкою яскравих балетних постановок: «Лілея» К. Данькевича, «Спартак» А. Хачатуряна, «Лісова пісня» М.Скорульського тощо. Справжньою культурно-мистецькою подією стала постановка на київській сцені усіх опер М. Лисенка. Реалізація цього проекту завдячує самовідданій праці талановитих диригентів В. Тольби, К. Сімеонова, О. Климова, режисерів М. Смолича, В. Манзія, В. Склярєнка, художників А. Петрицького, А. Волненка, О. Хвостенка-Хвостова та усього творчого колективу театру.

В наступні 50-60-ті рр. в нових постановках шевченківців розкрились багатогранний, самобутній талант яскравих представників оперного мистецтва, які гідно презентували його на вітчизняній та світовій сцені, серед яких: Д. Гнатюк, М. Ворвулев, З. Христич, Г. Шоліна, В. Лутченко, В. Третяк, М. Кондратюк, В. Тимохін, К. Огнєвой, Ю. Гуляєв, С. Козак, К. Радченко, Л. Лобанова, Т. Пономаренко, В. Грицюк. Перемоги на міжнародних конкурсах здобули Є. Чавдар, Б. Руденко, Є. Мірошніченко, В. Тимохін, А. Кикоть, Н. Куделя.

У 1964 р. балет київського театру став учасником Міжнародного фестивалю класичного танцю у Парижі та був удостоєний найвищої нагороди

Паризької Академії танцю – Золотої Зірки, а солісти І. Лукашова і В. Парсегов – премій Анни Павлової та Вацлава Ніжинського. Через кілька років ці престижні балетні нагороди отримали також провідні солісти київської опери Т. Таякіна та В. Ковтун. Мистецтво українських танцюристів було успішно представлене під час перших гастролей Київського балету в Парижі. Ця мистецька подія мала широкий європейський резонанс, а серед учасників – зірки київського балету М. Апухтіна, В. Калиновська, В. Круглова, О. Потапова, А. Гавриленко, Е. Стебляк.

В 70-80-ті рр. ХХ ст. театр набуває статусності зіркової трупи. Під керівництво великого музиканта і головного диригента С. Турчака здійснюються нові оперні і балетні постановки. Значний внесок у творчий злет театру зробили режисер Д. Смолич, сценограф Ф. Нірод, з іменами яких пов'язані монументальні постановки 60-80 років ХХ ст.; Л. Венедиктов, який з 1972 р. став головним хормейстером театру; диригент О. Рябов; яскравою сторінкою у творчій історії українського оперного театрального мистецтва стала робота режисерки І. Молостової, у творчому доробку якої – інтерпретація опери «Катерини Ізмайлової» Д. Шостаковича, яку автор визнав найкращою серед усіх, на яких йому випало побувати [85; 110].

У повній мірі розкрилися таланти солістів-виконавців Г. Циполи, М. Стеф'юк, Г. Туфтіної, А. Солов'яненка, А. Мокренка, Є. Колесник, Людмили Юрченко, В. Кочур, В. Федотова, В. Тришина, М. Кірішева, Г. Красулі, В. Реки, А. Іщенко, В. Гурова. Згодом до трупи влилися і отримали визнання на вітчизняній і світовій оперній сцені Л. Забіляста, С. Добронравова, А. Кочерга, В. Пивоваров, І. Пономаренко, Р. Майборода, В. Лупалов, Г. Грицюк, О. Дяченко, М. Коваль, С. Фіщич, І. Борко, В. Лук'янець, В. Кузьменко та ін. Яскравими солістами балетної трупи стали А. Лагода, Т. Таякіна, Л. Сморгачова, Р. Хилько, Г. Кушнерьова, Т. Боровик, І. Задаянна, В. Ковтун, М. Прядченко, В. Яременко, Т. Белецька, С. Лукін, Є. Косменко, які зробили вагомий внесок в розвиток українського хореографічного мистецтва.

Яскраві сторінки в житті театру вписали митці, які працювали в 90-х рр. – на межі ХХІ ст.: В. Кожухар – обіймав посаду головного диригента з 1989 по 2011 рр., збагатив виконавську і репертуарну палітру Національної опери України, до якої увійшли такі шедеври оперно-балетного мистецтва, як «Мазепа», «Набукко», «Турандот», «Фауст», «Джоконда», «Люенгрін», «Аїда», «Пікова дама», «Любов до трьох апельсинів», балети «Ніч перед Різдом» Є. Станковича, «Фантастична симфонія» на музику Г. Берліоза, «Володимир Хреститель», «Фрески Софії Київської» В. Кікти та ін.; диригент І. Гамкало, який здійснив на київській сцені постановки української опери «Анна Ярославна, королева Франції» А. Рудницького; А. Шекера – з 1992 по 2000 рр. очільник балетної трупі та один з найвідоміших сучасних хореографів, який з успіхом здійснив постановки балетів «Ромео і Джульєтта» - у 1991-му - ювілейному році композитора С.Прокоф'єва, саме Київську постановку «Ромео і Джульєтта» рішенням Юнеско нагороджено медаллю та визнано видатним досягненням європейської хореографічної культури; «Спартак» А. Хачатуряна, «Ольга» Є. Станковича, «Легенда про любов» А. Мелікова, що стали взірцем вітчизняного хореографічного мистецтва та визнані в світі; з 2000 по 2011 рр. художнім керівником балету Національної опери був В. Яременко, творчості якого притаманне нове бачення сучасної хореографії, що відобразилось у яскравих постановках балетів «Шехеразада» М. Римського-Корсакова, «Раймонда» О. Глазунова, «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарта.

У 1992 р. Київський театр опери і балету ім. Тараса Шевченка отримав статус Національного. Театр продовжує виконувати свою головну місію – нести велич і красу оперно-балетного мистецтва, збагачувати не тільки українську, а й світову музичну культуру.

Варто відмітити активну участь Національної опери України у престижних міжнародних музичних фестивалях у Парижі (1991 р.), Страсбурзі (1993 р.), Мадриді, Лас-Пальмасі (1995 р.), Авіньоні (2000 р.), Будапешті (2001 р.). Успіх та лауреатські звання – закономірний результат творчих досягнень

колективу київської опери, де знайшли органічне поєднання майстерність виконавців старшого покоління і яскрава обдарованість співаків наступного покоління, серед яких треба відзначити О. Нагорну, А. Швачку, О. Микитенко, І. Даць, О. Дику, Т. Пімінову, М. Дідика, А. Романенка, Петра та Павла Приймаків, Д. Попова, С. Магеру, Т. Штонду.

Нове сузір'я талановитих танцівників засяяло і на балетній сцені – О. Філіп'єва, Т. Белецька, Г. Дорош, І. Бродська, Т. Голякова, Я. Гладких, Н. Лазебникова, А. Матвієнко, Д. Матвієнко, М. Чепик, Є. Кайгородов, М. Мотков, Г. Жало, Д.о Клявін, С. Сидорський, А. Дацишин, А. Гура, В. Іщук, Я. Саленко та ін.

Зауважимо, що культурне відродження на етапі становлення незалежної України значною мірою актуалізувало проблеми розвитку національного мистецтва, зокрема музичного театру та виконавського мистецтва. Їх творчо-інноваційна природа, здатність художньо моделювати дійсність зумовили історичну сталість зв'язків між прагненнями митця і суспільними запитами. Яскравим віддзеркаленням цих зв'язків завжди є театр опери і балету, який користуються значним авторитетом у нашій країні та у світі, зорієнтований на виявлення культурно-історичних домінант художнього процесу, різноманітність і складність жанрових структур [110].

Сьогодні Національна опера України знаходиться у процесі творчого пошуку та намагається врахувати світові тенденції розвитку театральної естетики. Колектив працює над постановкою оперних та балетних творів, що належать до вершини світового мистецтва, активно пропагує національну мистецьку спадщину. Афіша театру налічує зараз понад п'ятдесят вистав (оперних і балетних) – творів різних композиторів, епох і стилів. На думку фахівців та публіки їх об'єднує мистецька довершеність найвищого ґатунку. У творчому доробку театру опери «Травіата», «Аїда» та «Ріголетто» Дж. Верді, «Сивільський цирюльник» Дж. Россіні, «Фауст» Ш. Гуно, «Богема» і «Мадам Батерфлай (Чіо-Чіо-Сан)» Дж. Пуччіні, «Кармен» Ж. Бізе, «Іоланта» та «Євгеній Онєгін» П. Чайковського, «Моцарт і Сальєрі» та «Шехеразада» М.

Римського-Корсакова, «Наталка Полтавка» М. Лисенка та ін.; балети «Лебедине озеро» та «Лускунчик» П. Чайковського, «Майстер і Маргарита» Д. Шостакович, Г. Берліоз, Й.-С. Бах, Г. Малер, Ж. Оффенбах та ін. композитори, «За двома зайцями» Ю. Шевченко, «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва, «Корсар» та «Жизель» А. Адан, «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарт, «Кармен-сюїта» Ж. Бізе – Р. Щедрін, «Данте» Еціо Боссо, Антонін Дворжак, Ріхард Вагнер, Серафім Біт-Харібі та ін.

Реалізовувати це нелегке завдання допомагають високопрофесійний склад оперної та балетної труп, музикантів оркестру, віртуозна майстерність виконавців-солістів, творчі підходи режисерів-постановників, балетмейстерів та диригентів. Наразі, художнє керівництво театру здійснюють – генеральний директор П. Чуприна, головний диригент М. Дядюра, головний режисер А. Солов'яненко, художній керівник балету О. Філіп'єва, головний художник М. Левитська, головний хормейстер Б. Пліш. На театральній сцені сяє нове покоління зірок, серед яких оперні співаки Л. Монастирська, В. Дитюк, Т. Калінкіна, Л. Гревцова, С. Пашук, М. Шуляк, Н. Николаїшин, К. Стращенко, С. Чахоян, В. Ченська, Г. Ващенко, М. Кірішев, С. Ковнір, Б. Тарас, О. Фомічова, А. Позняк, Д. Кузьмін, В. Базир, О. Бойко, Д. Грішин, Л. Алексеєва, Д. Агєєв, І. Євдокименко, А. Маслаков, С. Скочеляс, солісти балету Н. Мацак, К. Кухар, Т. Льозова, К. Алаєва, Х. Шишпор, Я. Ваня, О. Голиця, Г. Мурамцева, Ю. Москаленко, А. Шевченко, Ю. Кулик, Д. Недак М. Сухоруков, О. Потьомкін та ін.

Попри фінансові, кадрові, матеріально-технічні, організаційно-творчі проблеми, притаманні сьогоденню музично-театрального життя України – вистави Національної опери привертають увагу глядачів і преси, а колектив столичних митців традиційно здійснює творчу діяльність на теренах України та у багатьох країнах світу. Тож, підсумовуючи, можемо констатувати, що Національна опера України – визначний осередок вітчизняної музики, який має потужний культурно-творчий потенціал, що дає можливість зайняти чільне місце в культурному просторі столиці та країни в цілому, бути його

своєрідним мистецьким символом. Високопрофесійна бездоганна робота творчого колективу театру є однією із запорук його успіху, забезпечує визнання здобутків театральною спільнотою та широким глядацьким загалом, спонукає до подальшого розвитку в царині сучасного українського оперно-хореографічного мистецтва.

3.2. Театр як суб'єкт міжнародної гастрольної практики.

Дослідження підтвердило, що гастрольна діяльність театру має важливе значення в його творчій політиці, впливає на загальні євроінтеграційні процеси у оперному та балетному мистецтві, є дієвим стимулом для подальшого зростання колективу.

Як феномен міжкультурного обміну гастрольна практика має свою специфіку та завдання. Це відбувається в умовах зростання значення міжнародних контактів між представниками різних культур і цивілізацій, появи нових форм міжнародного співробітництва, а також корегування концертно-гастрольної, фестивальної, конкурсної діяльності, спільних творчих акцій та професійної мобільності відповідно до сучасних реалій – карантинних обмежень та епідеміологічних ситуацій в регіонах.

Міжнародні гастролі сприяють збереженню мистецьких традицій країни, формують широкі міжнаціональні зв'язки. Це культурний концепт спрямований на підтримку театрального мистецтва, його розвиток та обмін досвідом між виконавськими колективами різних країн.

Як суб'єкт міжнародної гастрольної діяльності театральний колектив успішно забезпечує виконання таких визначальних завдань:

- формування іміджу держави;
- успішне представлення досягнень національної культури на міжнародній арені;
- розширення культурного обміну;
- вплив на зміну парадигми культури, реформування культурної політики та підвищення якості мистецького продукту в межах внутрішнього національного простору.

Національний академічний театр опери і балету України знаходиться в постійному пошуку нових міжнародних партнерів з метою розширення творчих зв'язків, можливостей представлення та популяризації вітчизняного виконавського мистецтва. Театр знаний в Європі та світі, його гастрольна практика досить насичена.

В межах нашої роботи ми акцентували увагу на міжнародних гастрольних турах оперної і балетної трупи, які відбулися в останні десятиліття, викликали найбільший резонанс в ЗМІ та відмічались фаховою спільнотою – всесвітньо відомими виконавцями, продюсерами, мистецтвознавцями, критиками тощо. Тож, можемо стверджувати, міжнародним визнанням популярності Національної опери стали запрошення на численні гастролі в багатьох країнах світу – Італії, Іспанії, Франції, Чехії, Польщі, Німеччині, Австрії, Бельгії, Швейцарії, Данії, Нідерландах, США, Канаді, Японії, Китаю, ОАЕ, Лівані, Естонії, Латвії, Білорусі, Молдові та ін. [40].

Гастрольна палітра балету Національної опери України широка та динамічна. На початку ХХІ ст. успішні гастролі національної опери відбулися в Іспанії (листопад 2000 р.) та Швейцарії (2001 р.), а також у Німеччині, Франції та Данії (лютий – березень 2002 р.). Вистави киян стали домінантою культурного життя гастрольних міст, публіці були представлені оперні вистави «Князь Ігор» О. Бородіна, «Борис Годунов» М. Мусоргського, «Євгеній Онєгін» П. Чайковського, а також Реквієм Дж. Верді виконані на високому професійному рівні.

Не менш насиченим був гастрольний графік київської трупи в наступних 2003 – 2005 рр. Концерти в Данії, Франції, Німеччині, Іспанії і Японії виявили високий виконавський рівень національного театру. В репертуарі «Пікова дама» П. Чайковського, «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського, «Любов до трьох апельсинів» та «Війна і мир» С. Прокоф'єва, «Трубадур» Дж. Верді, «Богема» Дж. Пуччіні.

Понад п'ятнадцятилітніми щорічними весняними гастролями в Німеччині, які облаштовує концертна агенція «Ландграф» ознаменувався 2006 р., а вже у вересні на Баварській сцені українські артисти показали одну із кращих вистав свого репертуару «Кармен» Ж. Бізе.

Показом на сцені найскладніших хореографічних вистав, які є окрасою репертуару, в кінці 2007 р. балетна труппа театру з великим успіхом провела свої виступи в Японії, а вже в січн. 2008 р. презентувала свою майстерність іспанським глядачам у м. Валладоліді трьома виставами. У гастрольний репертуар було включено «Сильфіду» Х. Левенсхольда у хореографії А. Бурнонвіля, яка має дуже довгу сценічну історію (майже 180 р) і залишається взірцевою в класичній хореографії, іскрометне Гран па із «Пахіти» Л. Мінкуса та яскравий сучасний комічний балет «Весілля Фігаро», створений на музику В.-А. Моцарта художнім керівником балетної труппи Національної опери України В. Яременком.

Гастрольні покази наступних років засвідчили про те, що Національна опера України може не тільки на найвищому рівні інтерпретувати класичну спадщину, але й має власний репертуар, який тепло і щиро сприймається зарубіжною публікою.

Гастрольні горизонти Національної опери 2010-2016 рр. постійно розширювалися. Крім усталених контактів з'явилися нові цікаві пропозиції і запрошення. Серед таких можна назвати контракт з японською фірмою KORANSHA, яка вперше зацікавилася оперним репертуаром театру і з великим успіхом по теперішній час репрезентує оперні і балетні вистави українського театру вибагливому японському глядачу. Тут, як і раніше, дуже популярний київський балет. В цей період традиційними стали різдвяні та новорічні балетні гастролі у США, Іспанії та Португалії.

Свою репертуарну політику театр будує у міжнародному контексті, й останні прем'єри підтвердили відсутність щонайменшого дискомфорту в сприйнятті творів. У виконанні солістів опери театру, лауреатів міжнародних конкурсів представлені опери «Тоска», «Турандот», «Джанні Скіккі»,

«Богема» і «Мадам Батерфлай (Чіо-Чіо-Сан)» Дж. Пуччіні, «Травіата», «Травіата», «Аїда» та «Ріголетто» Дж. Верді, «Сивільський цирульник» Дж. Россіні, «Фауст» Ш. Гуно, «Служниця-пані» Д. Перголезі, «Євгеній Онегін», «Іоланта» П. Чайковського, концертна програма «Гала-Вагнер», а солісти балету з великим успіхом виконали балети «Жизель» А. Адана, «Лебедине озеро», «Лускунчик» П. Чайковського, «Кармен» Ж. Бізе та ін.

Кінець 2018 – початок 2019 р. позначився успішними виступами балетної трупи Національної опери на українських культурних сезонах у Парижі, де дали шістнадцять вистав [88]. Презентація українського мистецтва відбулась в Театрі на Єлісейських полях (Théâtre des Champs-Élysées.) «Лускунчик» у виконанні наших артистів викликав захват публіки та схвальні рецензії в пресі. Поза виступами українські артисти зустрічалися з керівником хореографічної школи при Гранд Опера Клод Бессі. Вона була улюбленою балериною видатного українського танцюриста і хореографа, киянина Сержа Лифаря, який понад двадцять років керував балетною трупю всесвітньовідомого паризького театру. Крім того українські танцюристи відвідують балетні уроки в Гранд опера, де відбувається обмін творчим досвідом з провідними французькими професіоналами [88; 110].

В жовтні 2019 р. успішні гастролі відбулися у м. Бидгощі (Польща). Разом з хором театру солісти взяли участь у оперному фестивалі, де виконали «Реквієм» Дж. Верді. [110].

У грудні цього ж року виставу «Сивільський цирульник» Дж. Россіні представлено на X Міжнародному Різдвяному оперному фестивалі у Мінську (Білорусь), що стало знаковою подією в мистецькому житті двох країн [52].

Наприкінці 2019 – початку 2020 р. балетна та оперна трупи національної опери України відвідали з гастрольями Францію та Японію, де виконували шедеври світового балету «Лебедине озеро» і «Лускунчик», створивши для публіки святковий новорічний настрій, а в Японії в програмі виступу була 9-та симфонія Л.-В. Бетховена [97].

В межах реалізації спільних мистецьких проектів та культурного обміну французьким оркестром диригував український маестро В. Олійник, який справив на публіку позитивне враження. Це забезпечило творчій молоді з числа титулованих музикантів набуття нових знань та пізнання інших традицій. Музичні критики, що побували на репетиціях, високо відзначили звучання оркестру та майстерність диригента. Виступ українських митців на Єлисейських полях став для них величезним джерелом натхнення та стимулом для подальшого зростання та творчої праці.

Відомий балетний продюсер Валері Колен (Valery Colin, Франція), у фаховій пресі визнав наявність у Києві класичної балетної трупи з багатим репертуаром та високопрофесійним складом виконавців, де суворо дотримуються стандартів та канонів класичного балету, що заслужено дає право претендувати на місце у рейтингу найкращих труп світу. В перспективних планах співробітництва – продовжити знайомство паризької публіки з київськими артистами та балетом «Лебединим озером» у постановці В. Ковтуна [34].

Якщо французький глядач лише починає відкривати для себе багатогранність київської трупи, то японський – знайомий із Національною Оперою України вже протягом декількох десятиліть і щороку запрошує українських артистів не лише на головні сцени Токіо, а й в інші великі міста. Японці – справжні фанати балету, знані поціновувачі хореографії, кожної конкретної постановки. Щороку балетна трупа Національної опери дає спектакль у Токуо Bunka Kaikan, які супроводжуються повними аншлагами. За лаштунками на стінах артисти залишають свої підписи, а іноді навіть і послання один одному в інші трупи. Це – реальний приклад, що засвідчує зв'язок через мистецтво [97; Додаток В].

Як згадувалось вище, окрім балетних спектаклів Національна опера також представила «Симфонію № 9» Л.-В. Бетховена та гала-концерт, у якому взяли участь провідні майстри української оперної сцени А. Швачка, О. Крамарєва, С. Магера та Д. Кузьмін. Вже стало традицією щороку на Різдво

запрошувати оперну трупу театру цим твором, що є усім відомою за «Одою до радості» бо саме вона вважається класикою різдвяного репертуару в Японії. Цей виступ квартету також був надзвичайно тепло прийнятий.

В останні роки з сольними концертами гастролювали за кордоном співаки О. Дяченко, К. Бахрідінова-Кравчук, О. Бойко, танцюристи К. Кухар, О. Філіп'єва, диригенти К. Карабиць, В. Кожухар та ін.

Початок 2020 р. розпочався з гастролей оперної трупи у Дубай-опері (Об'єднані Арабські Емірати). Глядачам одного з найсучасніших театрів світу українські митці показали вердівську «Травіату» [110].

Однак, гастрольний графік 2020 р. було значно переглянуто у зв'язку з обмеженнями, які викликав Covid-19, низка концертних виступів і вистав були скасовані.

3.3. Участь у реалізації спільних міжнародних мистецьких проєктів.

У попередніх розділах ми зазначали, що мистецькі заклади, зокрема театри опери і балету, мають славетну творчу історію, і сьогодні знаходяться у постійному творчому пошуку. Їх колективи працюють над постановою оперних та балетних творів, що належать до вершини світового мистецтва, широко пропагують кращі досягнення вітчизняного виконавства. Вже доброю традицією стала реалізація спільних міжнародних проєктів – постановки оперних і балетних вистав, світові прем'єри, великі гала-концерти, заходи, що присвячені визначним подіям світового культурно-мистецького життя, видатним особистостям тощо. Це дає можливість врахувати світові тенденції розвитку театральної естетики, кон'юктуру мистецького ринку, гідно презентувати національне мистецтво та виконавську школу.

Проаналізуємо найбільш вдалі, з нашої точки зору, міжнародні культурно-мистецькі проєкти останніх років, до реалізації яких активно долучилась Національна опера України.

Так, успішними є творчі контакти Національної опери з Італійським інститутом культури в Україні. Доречно зауважити, що мистецькі зв'язки

столичної опери з Італією мають яскраву історію та творчі надбання. Вже понад сто років італійська музична культура є присутньою в мистецькому просторі України. Лише протягом ХХ ст. на сцені Київського оперного театру відбулося 42 прем'єри творів Дж. Верді, а загалом 95 прем'єр опер італійських композиторів. Серед постановок початку ХХІ ст. також дві опери італійських композиторів: – «Турандот» і «Джоконда» (2004 – 2005 рр.), здійснених як спільний українсько-італійський мистецький проект диригентом В. Кожухарем та італійським режисером Маріо Корраді. Ці вистави в усій величі і красі розкрили й вокальний потенціал київської опери, таких видатних вокалістів як Т. Анісімова, С. Добронравова, Л. Забіляста, Л. Юрченко, О. Гурець, О. Дяченко, В. Лупалов, Р. Майборода, С. Магера, Т. Штонда, С. Фіцич, І. Мокренко [110].

Італійський інститут культури разом з Національною оперою України провели фестивалі «Італійська опера на київській сцені» та Гала-концерт солістів Академії театру «Ла Скала (2012 р.). За часи співпраці українські шанувальники опери мали змогу познайомитися з багатьма італійськими співаками, серед яких немало видатних: Ренато Брузон, Лючія Мацарія, Джованні Меоні, Надзарено Антіної, Франческа Скаїні, Франко де Грандіс, Маруціо Сальтарин. Перед оркестром Національної опери ставали диригенти Марко Гуїдаріні, Нікола Колаб'янкі. Безсмертним «Реквіємом» Дж. Верді диригував видатний італійський маестро Алесіо Влад.

Останні роки співпраця успішно виявилась в спільній постановці українських й італійських митців опер Дж. Верді, Дж. Пучіні, Ш. Гуно, А. Понкієллі. У 2014 р. відбулася прем'єра ще однієї українсько-італійської роботи – знаної опери «Попелюшка» італійського композитора Д. Россіні (італійський режисер-постановник І. Нунціата, диригент Д. Аджіман, який очолює симфонічний оркестр ім. Д. Россіні на батьківщині композитора у місті Пезаро) [62]. Спільні постановки італійської оперної класики викликали схвальні рецензії мистецтвознавців-критиків, фахової спільноти та широкої аудиторії.

Перелік спільних проектів поповнили: Міжнародний фестиваль «Ave Verdi», у якому брали участь усі оперні театри України; масштабні гала-концерти «Вечір Gala Italia», присвячений початку цього форуму. Програми зазначених заходів включали увертюри, арії, дуети, сцени, повноцінні фінали опер, які з певних причин рідко виконуються та мало відомі вітчизняним слухачам. Тим значущим є факт їх концертного представлення широкій публіці.

Успішно пропагує Національна опера українське мистецтво за кордоном через участь у фестивалях оперного та балетного мистецтва. Останнє десятиліття колектив Національної опери України став постійним учасником Міжнародного оперного фестивалю «Дні опери в Сааремаа» («Saaremaa Opera Festival», м. Курессааре, Естонія), що є найпрестижнішим в Балтійському регіоні. Включення до міжнародних фестивальних програм вистав «Дон Карлос» Дж. Верді, «Норма» В. Белліні, стало підтвердженням того, що Національний театр України має чудові традиції інтерпретування італійської оперної класики. На фестивалі українські митці з успіхом презентували оперу «Наталка Полтавка» М. Лисенка у виконанні симфонічного оркестру, хору та солістів Національної опери України (ексклюзивну версію якої створили М. Скорик (музична редакція), М. Дядюра (диригент-постановник), А. Солов'яненко (сценічна редакція та постановка), художник М. Риндзак). Це дало можливість європейській мистецькій спільноті долучитися до практично невідомого їм національного музичного пласту та гідно оцінити його.

Як позитивний відмітимо той факт, що в різні роки фестиваль підтвердив найвищий виконавський рівень наших солістів (В. Ченської, Т. Піменової, А. Романенка), оркестру, а також хору Національної опери України, який у 2014 р. визнано одним із кращих серед оперних хорів Європи.

Яскравою мистецькою подією європейського культурного життя, що викликала захоплення вимогливої публіки та шквал схвальних рецензій фахівців став спільний виступ в гранд-концерті даного фестивального форуму у 2016 р. українських митці та колег з Естонії, Австрії та Фінляндії. Музична

преса відзначила високий творчий рівень київського оперного колективу, наявність в його трупі сузір'я справжніх вокальних зірок.

Вдалими з точки зору організації, творчого результату та резонансу є представлення українському глядачеві спільної постановки шедевру світового балету «Лебедине озеро» П. Чайковського, яку здійснили артисти зі світовим ім'ям – головні жіночі партії Одетти та Оділли виконала прима-балерина міланського Ла Скала та Бостонського театру Петра Конті, а партію принца Зігфріда – прем'єр балету Національної опери України Олександр Стоянов [77]. Це була яскрава мистецька подія 2017 р., що збагатила культурне життя української столиці, підтвердила її статус європейського театрального центру.

Варто відмітити як успішні спільні мажнародні постановки (ко-продукція), втіленням яких відзначилися 2016-2017 рр. Серед таких проєктів:

- україно-італійські – постановка опери Дж. Верді «Набукко» (2016 р.), одноактних комічних опер «Служниця - пані» Дж. Перголезі та «Джанні Скіккі» Дж. Пуччіні (2016 р.); опера «Флорія Тоска» Дж. Пуччіні (2017 р.);
- україно-американський – проведення у квітні 2016 р. на сцені театру концерту видатної американської скрипальки Сари Чанг;
- україно-канадсько-ізраїльський – проведення концерту в Національній опері України за участю оркестру «Гамбургська Симфонія», хору Національної опери України та Національної заслуженої академічної капели України «Думка» в рамках вшанування пам'яті жертв трагедії в Бабиному Яру (вересень 2016 р.);
- україно-іспанський – постановка балетів М. де Фальї «Ночі в садах Іспанії» і «El Sombrero de tres picos» («Трикутний капелюх» (2016 р.) та проведення відомою іспанською фірмою Lladro виставки «Фарфор на пуантах» (грудень 2016 р. – липень 2017 р.);
- україно-франко-німецький – прем'єрне поновлення опери «Фауст» Ш. Гуно до 200-річчя від дня народження композитора та 185-річчя смерті Й.-В.Гете (2017 р.) [110].

Ще одна цікава подія варта нашої уваги в контексті міжнародного культурного співробітництва. Восени 2019 р. в Національній опері України перед початком опери «Фауст» відбулася урочиста церемонія передачі театру сучасних мультимедійних проекторів – грантової допомоги уряду Японії в рамках Програми підтримки культурних проєктів «КУСАНОНЕ». «Проєкт модернізації обладнання постановочного освітлення Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка» – сьома ініціатива, реалізована у рамках Програми підтримки культурних проєктів «КУСАНОНЕ» в Україні, яка надається неприбутковим організаціям для збереження культурної спадщини та розвитку культури, вищої освіти чи спорту. Цей грант є частиною Офіційної Допомоги Розвитку (ODA) Уряду Японії [86; 110]. Важлива роль у практичній реалізації проєкту, зокрема, закупівлі та поставці обладнання, належить Благодійному фонду «Велика родина». Залучення неурядової громадської організації до проєкту було умовою програми «КУСАНОНЕ».

Завдяки грантовій допомозі Національна опера України отримала: лазерний проектор Panasonic PT-RZ21 яскравістю 20 000 lm та лазерні проектори Panasonic PT-RZ120 яскравістю 12000 lm (2 одиниці). Варто відзначити, що проектори цього класу дають можливість створювати найвибагливіші візуальні видовища та використовуються в усьому світі у сучасних виставах та під час театралізованих і спортивних шоу.

Однією з перших вистав в Національній опері України, де будуть використані нові проектори, стане опера «Фауст» Ш. Гуно. Саме у цій постановці, чиє літературне першоджерело – однойменна трагедія Й. Гете, зроблено особливий акцент на візуалізації сюжету. Проектори, надані в рамках програми «КУСАНОНЕ», також будуть активно використовуватися в багатьох виставах театру, зокрема, у майбутніх прем'єрах [86].

2021 р. також позначився низкою цікавих міжнародних заходів. Зняття карантинних обмежень навесні цього року пожвавило мистецьке життя, а відновивлення повноцінної роботи театру активізувало творчу спільноту, дало

можливість реалізувати заплановані спільні міжнародні культурно-мистецькі проекти.

Так, 11 травня 2021 р. в Національній опері України відбувся святковий концерт «GALA ITALIA» з нагоди 160-ї річниці утворення Італійської держави (1861–2021 рр.). Автором ідеї та керівником проекту став знаний культурний діяч Нікола Франко Баллоні, в творчому арсеналі якого числені мистецькі міжнародні проекти. Це масштабне дійство стало підтвердженням багаторічного українсько-італійського партнерства у музичній сфері, творчих зв'язках. Прикметно, що до концертної програми увійшли не лише шедеври Дж. Россіні, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, а й класиків сучасності Італії та України – Енніо Морріконе та Мирослава Скорика [91].

А вже 15 травня 2021 р. в Національній опері України відбулося щорічне свято музики – міжнародний мистецький проект «Gala Eurora» з нагоди святкування Дня Європи в Україні. Як зазначається у пресслужбі театру у проекті, що має семирічну історію, традиційно взяли участь італійські та українські зірки музичного мистецтва, а також митці країни, яка головує в Раді Європейського Союзу. Цьогоріч – це Португалія. На головній оперній сцені країни виступили солісти Національної опери України, зокрема, одна з найкращих сопрано світу Л. Монастирська та незрівняний тенор В. Дитюк, а також знаменитий італійський альтист Даніель Пальміціо. Виступи солістів супроводжуватиме хор (хормейстер – Богдан Пліш) і симфонічний оркестр Національної опери під керівництвом португальського диригента Педро Амарала (головного диригента та художнього керівника Лісабонського оркестру Metropolitana).

У програмі – перлини європейської класичної музики – твори Л.-В. Бетховена, Дж. Россіні, Дж. Меєрбера, В. Белліні, Г. Доніцетті, Дж. Пуччіні, М. Бруха та М. Лисенка, а також прем'єрне виконання Концерту для віолончелі з оркестром (тв.129) Р. Шумана у транскрипції для альту Даніеля Пальміціо [17; 110].

Організатори гала-концерту – Міністерство культури та інформаційної політики, Національна опера України у співробітництві з Посольством Італії, Італійським інститутом культури, Посольством Португалії в Україні, Інститутом Камоенса. Автором ідеї та продюсер заходу виступив вже відомий професор Нікола Франко Баллоні.

Ще одна непересічна мистецька подія, що отримала статус міжнародної, порадувала поціновувачів балетного мистецтва в червні 2021 р. 5 та 27 червня 2021 р. у Національній опері України відбулася світова прем'єра українсько-італійського мистецького проекту – двохактного балету «Данте» за мотивами творів Данте Аліг'єрі «Нове життя» та «Божественна комедія», приурочена до 700-річчя з дня смерті автора – одного з найвидатніших поетів і мислителів епохи Середньовіччя, символу єдності країни та провісника нової європейської культурної цивілізації. Це значна дата, яку відзначає не лише Італія, а й уся світова культурна громадськість. Тож, сучасна балетна постановка Національної опери України, реалізована спільно з Посольством Італії та Італійським інститутом культури, офіційно увійшла до всесвітньої мистецької програми «Dante 700 nel mondo» («Данте 700 у світі») [63]. На офіційному сайті театру зазначено, що над новою ініціативою працював міжнародний склад постановників: хореограф, балетмейстер та автор лібрето – випускник Київського державного хореографічного училища, а нині – художній керівник балету та головний хореограф Theatre Kiel (Німеччина) Ярослав Іваненко; диригент-постановник Олексій Баклан (Україна), сценограф Станіслав Петровський (Україна), відеосценографи Давіде Брокколі та Лівіо Савіні (Італія), художник костюмів – Ганна Іпатьєва (Україна), координатор міжнародної участі в проєкті – Нікола Франко Баллоні (Італія) [110].

Постановка вимагає найвищого рівня майстерності від провідних виконавців Національної опери України, а відеосценографія, створена італійськими візуальними дизайнерами, надає виставі додатковий вимір та містичну атмосферу. У постановці використані фрагменти творів Р. Вагнера,

А. Дворжака, сучасна музика духовника православної ассирійської громади у Грузії, схіархімандрита Серафіма (Біт-Харібі) та частини з симфоній знаменитого італійського композитора Еціо Боссо (Ezio Bosso, 1971–2020 рр.), що вперше виконуватимуться в Україні [63].

Художнє керівництво зазначає, що театр постійно знаходиться у мистецькому пошуку, артисти і музиканти удосконалюють творчорепетиційні процеси, щоб продемонструвати на сцені високу якість виконання оперних і балетних вистав. Цю тезу підтверджує факт ініціювання нової постановки Національною оперою України сучасного балету «Roots» («Коріння») проект якого став номінантом на грант однієї з найпрестижніших у світі культурних платформ у сфері опери та балету «Fedora» [68; 72; 73].

Ініціатором та координатором українського проекту виступив прем'єр Національної опери України О. Тютюнник, художній керівник проекту – О. Філіпева. Реалізація проекту здійснює творчими силами міжнародної команди митців: хореограф Ксенія Зверєва (Швеція), художники по світлу Джакопо пантані (Італія), художники по костюмах, декораціях та 3D візуалізації П. Панченко та А. Кравчук (Україна) [73]. Музичний супровід спектаклю зв'яже різні епохи і покаже нове звучання творів Генріка Гурецького (1933 – 2010 рр.) та Й.С. Баха (1685-1750 рр.).

Балет «Roots» – це сучасна міжнародна постановка Національної опери України, мета якої привернути увагу глядача до глобальних проблем сьогодення – утворення нових моделей соціальної взаємодії, зміни клімату та ставлення людини до навколишнього середовища, питань соціальної рівності і гуманності. Разом з тим, створюючи сучасні вистави, команда проекту має на меті поширювати та розвивати мистецтво танцю в Україні, оновлювати репертуар Національної опери, розкривати потенціал трупи та творити проекти світового рівня. Це підтвердить статус Києва, як європейського міста з сталими мистецькими традиціями та естетичними уподобаннями.

В попередніх розділах ми зазначали, що професійна мобільність є комунікаційним процесом, в межах якого окремі виконавці та колективи,

гастролюючи за кордоном, долучаються до міжнародної співпраці, творчо взаємодіють зарубіжними колегами по цеху, що призводить до нових цікавих проявів міжнародних контактів та форм мистецького самовияву. Тому важливо враховувати і розвивати зовнішню культурну діяльність, а також залучати іноземних колег для налагодження взаємовигідних мистецьких контактів.

В контексті зазначеного, відмітимо, що у сучасних реаліях формування єдиного європейського та світового культурного простору заслуговує уваги факт активної професійної мобільності артистів київської опери, які ведуть успішну виконавську практику за кордоном. Це сприяє збагаченню культур, встановленню прозорих мистецьких фахових комунікацій, забезпечує професійне зростання, формує довіру між партнерами та чіткість і зрозумілість контрактів. Це в повній мірі відповідає до творчій політиці Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка. Так, в найкращих театрах Європи та світу співали А. Кочерга (Віденська, Мадридська, Мюнхенська опери; «Метрополітен Опера», м. Нью-Йорк, США), Л. Монастирська («Ла-Скала», м. Мілан, Італія; «Метрополітен Опера», м. Нью-Йорк, США; театр Ковент Гарден, м. Лондон), В. Лук'янець (солістка Віденської опери, Австрія), В. Гршко (Маріїнський театр, м. Санкт-Петербург, Росія; «Метрополітен Опера», м. Нью-Йорк, США), О. Микитенко (Берлінська, Баварська та Дрезденська опери; Театр Лісеу м. Барселона, Іспанія; «Метрополітан опера», м. Нью-Йорк, США), О. Дика («Ла-Скала», м. Мілан, Італія; «Метрополітен Опера», м. Нью-Йорк, США), О. Безсмертна («Wiener Staatsoper», Австрія) та ін. [100; 110].

У спільних концертних виконаннях опер в зарубіжних театрах взяли участь Г. Ващенко («Юланта» П. Чайковського у Staatstheater am Gärtnerplatz, м. Мюнхен, 2014 р.), С. Годлевська («Фауст» Ш. Гуно, Празька Національна опера, Чехія, 2018 р.), О. Белкіна («Чарівна флейта» В.-А. Моцарт, Віденська державна опера, Австрія, 2011 р.; «Попелюшка» Дж. Росіні, Празька опера, 2014 р.; «Діва озера», Опера Лозанни, 2018 р.) та ін. Варто відмітити

професійну активність соліста Київської опери Т. Бережанського, який має потужний творчий доробок на сценах багатьох театрів та концертних майданчиків впродовж 2016-2020 рр. Серед ангажементів співака: «Аттіла» та «Ріголетто» Дж. Верді, Сіднейська опера; «Євгеній Онегін» П. Чайковський, Штатттеатер Клагенфурт; «Сила долі» Дж. Верді, Національна опера Чилі; «Богема» Дж. Пучіні, Сіднейська опера; «Ріголетто» Дж. Верді, Оперний театр Північної Ірландії; «Іоланта» П. Чайковський, Державний музичний театр м. Клайпеда; «Джазоне» Каваллі, Королівська опера Версалю; «Пророк» Дж. Меєрбер, Дойчеопер Берлін; а також Реквієм В.-А. Моцарта, Женевська консерваторія; 9 симфонія Л.-В. Бетховена – Гульбелькян Оркестр і Хор, м. Лісабон [110].

Визнання в світі отримали професіонали української балетної школи, які в різні роки стали солістами та очільниками зарубіжних театрів і балетних труп: І. Дворовенко (Американський театр балету), І. Путров (театр Ковент Гарден, м. Лондон), Денис та Анастасія Матвієнко (Маріїнський театр), О. Ратманський (Датська Королівська хореографічна трупа, балетна трупа Большого театру Росії, Американський театр балету) та багато ін.[103; 110].

З 3 вересня 2020 р. керівником балетної трупи Національної опери України є Олена Філіп'єва - легенда українського балету. У 23 роки (1993р) вона стала наймолодшою народною артисткою незалежної України, вона є лауреатом численних міжнародних конкурсів. Після отримання золотої медалі на Міжнародному конкурсі артистів балету «Майя»(1994р) особисто Мая Плісецька запросила її брати участь у гастролях з трупю Гедемінаса Таранди та на гала концертах. Олена Філіп'єва прославляла і прославляє український балет на всіх самих відомих світових сценах. 21-23 жовтня 2021 року у Національній опері України відбулося грандіозне свято для шанувальників мистецтва танцю, яке об'єднало на одній сцені артистів з різних країн світу. Це фестиваль Ballet UA художнім керівником та головою журі якого є Олена Філіп'єва . В ньому взяли участь танцівники з Німеччини, Франції , Великобританії, Литви і ще солісти семи українських театрів. Крім того,

фестиваль Ballet UA став відкритим творчим майданчиком без жанрових обмежень для яскравих, талановитих вітчизняних та зарубіжних артистів і хореографів. Гільдія АРТ, що виступає спонсором фестивалю, заснувала премію «Stars Ballet UA», якою були відзначені представники саме українських театрів. Кульмінацією фестивалю став Гала-концерт зірок світового балету та лауреатів премії. Цей фестиваль став визначною світовою подією 2021 року.

Налагодженню професійних контактів у балетній сфері сприяла виконавська діяльність К. Кухар, яка з 1999 р. є солісткою Національної опери, представляла Україну на численних конкурсах і фестивалях балетного мистецтва. У її творчому активі – участь в масштабних міжнародних гала-концертах, спільних балетних постановках як в Україні, так і поза її межами, балетних фестивалях конкурсах, гастрольних турах тощо. Серед таких: «Дні культури», міжнародному Охридському ювілейному фестивалі (2010 р.), Гала-концертах «Зірки Світового Балету» в Донецькому театрі за керівництва В. Писарева (2010, 2013 рр.), Балету В. Малахова в Берліні «Gala Ballet Helps Japan» (2011 р.), «Україна-Польща» присвячений Євро 2012 (2011 р.), «Summer ballet festival» в Японії (2012 р.), «Gala Ballet» у Фінляндії (2012 р.), I Міжнародному фестивалі мистецтв в Одеській опері – Grand Gala (Зірки світового балету, 2012 р.); бенефісі О. Філіп'євої (Національна опера України (2012 р.), Гала-концерті зірок балету «Спільний балетний простір» (2012 р.), ювілейному вечорі Андріса Лієпи (2012 р.), Гала «Ballet Masterpieces – 2013» у Японії з Фарухом Рузіматовим, III фестиваль «Русские сезоны XXI века» у Санкт-Петербурзі (2013 р.), Гала-концерті на честь Маріса Лієпи у м. Алмати (2013 р.), Гала-концертах XX Міжнародного балетного фестивалю у Ризі (2015 р.), Міжнародного балетного конкурсу в Сеулі (2016 р.), V Інтернаціонального фестивалю «De La Cultura Maya» (2016 р.) та XIV Міжнародного балетного фестивалю-конкурсу «Tanzolymp» у Берліні (2017 р.) [110].

В свою чергу, до складу оперної та балетної трупи Національної опери України запрошені солісти та прем'єри провідних театрах світу: А. Бондаренко (соліст Scottish Opera; «Palm Beach Opera», м. Флорида; «Israeli Opera» м. Тель-Авів; «Opera Australia», м. Сідней; театр Ковент Гарден, м. Лондон та ін.); К. Аллен (прем'єр Нідерландського Національного балету (2010 р.), прем'єр «Stuttgart Ballet company» (Німеччина, 2014 р.) та «Les Grands Ballets» (Канада, 2017-2019 рр.); австрійський тенор Томас Пауль (соліст Volksoper Wien (Віденська народна опера), Theater Dortmund (Дортмундський театр) та Theater Erfurt (Театр Ерфурту); . А також диригенти Рікардо Касеро (Іспанія) та Сяо Мін (Китай, 2019 р.); балетмейстери А. Плісецький та Д. Авдіш (Росія); режисери-постановники Тоні Палмер, Італо Нунціата (Італія) [110].

Запрошеним диригентом, який працював на кращих сценах світу неодноразово ставав народний артист України О. Баклан («Павлова–Ніжинський балет інтернейшнел де Очі» (1994 р., Нагоя, Японія), «Maribor Opera and Ballet Theater» (Словенія, 1999–2015 рр.), «Chamber West Ballet» (Токіо, 2004–2006 рр.), «National Dance Company» (Мехіко, 2005–2012 рр.), «Zagreb Opera and Ballet Theater» (Хорватія, 2006–2008 рр.), «Angell Corella Ballet» (Іспанія, 2010–2012 рр.), «Shanghai Ballet» (Китай, 2014–2018 рр.)) [110].

Діяльність оперного театру України в царині реалізації спільних мистецьких проєктів сприяє встановленню професійних зв'язків, масштабні івенти є платформою міжнародного обміну та співробітництва.

3.4. Рекомендації щодо удосконалення міжкультурних зв'язків.

Українське оперне та балетне виконавство достатньо яскраво заявило себе в світовому мистецькому контенті. Тож, актуальним залишається завдання зміцнення та подальшого розширення векторів комунікації в міжнаціональному світовому культурному просторі.

Наше дослідження виявило перспективні шляхи подальшої співпраці вітчизняних суб'єктів культурно-мистецької практики, їх мета – удосконалення та достойне представлення українського мистецького продукту на світовій сцені.

1. Національний академічний театр опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, як флагман національного мистецтва та виконавської традиції, презентує вітчизняну оперу і балет як цілком самостійне та особнє явище в світовому контексті. Аналіз репертуару свідчить про успішне опрацювання світових і вітчизняних шедеврів опери та балету. Подальша діяльність, на нашу думку, має лежати в площині розширення діапазону постановок як класичних творів, так і сучасних авторів, що частково присутнє в творчій політиці оперної та балетної трупи театру, а також на естетичну модернізацію постановок у яких актор-співак є синтетичним і дійовим.

Корисними будуть: розширення співпраці з європейськими оперними театрами та зарубіжними партнерами по цеху; запрошення до участі в постановках провідних майстрів світової сцени – співаків, танцівників балету, режисерів-постановників, хореографів, диригентів тощо. Ці заходи значно зміцнять творчий потенціал театру, забезпечать реалізацію масштабних культурно-мистецьких проєктів. Створення нового мистецького середовища співзвучного сучасності допоможе зберегти рівновагу між традицією та інновацією.

Продовжувати практику проведення майстер класів зі співаками, хореографами та коучами, як французькі майстри балету Клод Бесі, Серіл Атанасов та ін. Такі заходи яскраво продемонстрували свою ефективність у підвищенні професійного рівня трупи, сприянні зростанню її виконавського та технічного рівня.

2. Аналіз сучасної фестивальної культури засвідчив її сприяння розвитку та популяризації української мистецької традиції та виконавської школи. Тож, ще один пріоритет – достойне представлення театру Національної опери та окремих українських виконавців на міжнародній арені. Доцільно підтримати

участь творчої молоді театру в міжнародних фестивальних форумах, конкурсах та виставках мистецтва, що дозволить не лише презентувати вітчизняну виконавську школу за кордоном, а й збагатити власний досвід концертно-гастрольної діяльності, що в свою чергу, слугуватиме заохоченням до професійного зростання та реалізації. Корисними стануть участь артистів опери і балету в арт-резиденціях та закордонному стажуванні.

Тут доцільно зауважити, що аналіз фестивально-конкурсного руху виявив не лише переваги, а й неоднозначні наслідки, серед яких репертуарна розбалансованість, домінування конкурентної атмосфери над творчою, невизначеність перспектив переможців та лауреатів конкурсних змагань, міграції виконавчих кадрів за кордон [28, С. 11]. В контексті сказаного, необхідно забезпечити учасникам фестивалів та конкурсів адміністративну, організаційно-творчу, фінансову допомогу та правовий супровід.

Оскільки фестивалі і конкурси оперного та балетного мистецтва надають широкі можливості спілкування артистів з публікою, фахівцями-мистецтвознавцями та культурологами, театральними критиками, колегами по цеху, що дає позитивні передумови розвитку та популяризації сучасних видів і форм мистецтва, корисно було б аби сцена Київського театру опери і балету стала місцем проведення престижних конкурсних форумів і змагань, що ще раз підтвердить Київ, як столицю міжнародного культурно-мистецького процесу.

3. Вважаємо за доцільне і в подальшому розширювати представництво Національної опери в міжнародних фахових асоціаціях та мережах, як от Міжнародна асоціація фестивалів та подій, Європейської асоціації фестивалів, Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв, Європейська федерація організацій у сфері виконавського мистецтва, Всесвітній музичний ярмарок, Коаліція виставок виконавських мистецтв, Міжнародна мережа оперної, музичної та балетної освіти та ін. Набуття статусу асоційованого члена поважних інституцій підвищить авторитет театру як самодостатнього мистецького осередку з високим, конкурентоздатним у світі рівнем оперної

творчості, балетного виконавства, сприятиме розширенню культурному обміну тощо.

Важливо, аби Київська опера стала платформою проведення широкоформатних міжнародних фахових обговорень (конференцій, семінарів, презентацій, майстер-класів), які тематично орієнтовані на констатації та вирішенні позитивних і негативних викликів сучасності, зміни в менеджменті театрів, плануванні репертуару, організації репетиційної та концертно-гастрольної діяльності. Це забезпечить можливість наблизитися до європейських стандартів, бути на часі актуальних тенденцій сучасного мистецтва, переймати досвід нових форм спілкування з глядачами.

Перспективною є творча співпраця з Київським хореографічним училищем та Академією танцю імені Сержа Лифаря.

4. Наступний блок рекомендацій стосується інформаційної підтримки та рекламного супроводу діяльності Національного академічного театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка. Продовжити заходи для його ефективного представлення в інформаційному просторі через засоби масової інформації, рекламу та інтернет-ресурси. Доцільним буде постійне оновлення інформації на офіційному сайті театру: про концерти, гастролі, анонси про участь в реалізації міжнародних проектів, долучення до соціальних благодійних акцій; огляд репертуарних планів. Також упорядкувати цікаве портфоліо з фото та відеоматеріалами найбільш знакових постановок та подій тощо. Важливий вектор діяльності – вивчення цільових аудиторій та налагодження комунікацій з ними.

Запропоновані заходи та реалізація поставлених завдань забезпечить в перспективі сталий організаційний та мистецько-творчий процес функціонування театру.

Висновки до 3 розділу

Історія Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка має багато славних сторінок становлення та розвитку. З діяльністю театру пов'язані імена провідних діячів української культури і мистецтва як минулого, так і сьогодення: в оперному виконавстві – Б. Гмиря, З. Гайдай, М. Литвиненко-Вольгемут, О. Петрусенко, Л. Руденко, Є. Мірошниченко, Г. Ципола, А. Солов'яненко, А. Кочерга, В. Лук'янець та ін.; в балетному мистецтві – Г. Березова, В. Вронський, А. Шекера, В. Ковтун, О. Ратманський, Д. Матвієнко, І. Путров; диригенти – В. Тольба, С. Турчак, І. Гамкало, М. Дядюра, О. Баклан; постановники оперних вистав – М. Скорик, І. Молостова, А. Солов'яненко тощо.

Впродовж існування сформовані національні традиції в оперному, балетному та оркестровому виконавстві, самобутня виконавська школа. Заклад є знаним та авторитетним у вітчизняному та світовому культурно-мистецькому просторі.

Наразі, театр є активним суб'єктом міжнародної гастрольної практики. З успіхом проходять гастролі Національного театру опери і балету України в Німеччині, Франції, Швейцарії, Канаді, США, Данії, Іспанії, Італії, Японії, Австралії, Греції, Бразилії, Польщі, Естонії, Китаї, Угорщині, Австрії, Голандії, Бельгії, Португалії, Туреччині, Омані та ін.

Дослідження засвідчило, що гастрольна діяльність є пріоритетним напрям міжнародного співробітництва, культурного обміну, формування позитивного іміджу держави в цілому. Виявлено значення культурного обміну та професійної мобільності як фактора, що визначає формування української школи виконавства та його роль в культурницьких та мистецьких процесах.

Театр є активним учасником міжнародного фестивального руху, долучається до підготовки і реалізації спільних мистецьких і творчих ініціатив – постановок, світових прим'єр, гала-концертів, конкурсів виконавського мистецтва, репертуарного обміну, стажування та арт-резиденцій.

Основою для перспективного і поточного планування міжнародного співробітництва є визначення Національним оперним театром та його виконавськими колективами (оперною та балетною труппами, оркестром, хором) конкретних цілей, завдань та принципів такої співпраці, вирішення організаційних, фінансових, кадрових питань, формування високохудожніх та актуальних репертуарних планів, належного професійного рівня артистів. В площині організаційної та художньо-творчої діяльності ми сформуваємо рекомендації для подальшого розвитку театру, які подані в загальних висновках.

ВИСНОВКИ

В результаті нашого дослідження ми отримали такі висновки і результати:

1. Дослідження дало можливість констатувати особливу роль культури в реалізації політичних, економічних та соціокультурних стратегій розвитку багатьох країн, у формуванні їх іміджу та авторитету на міжнародній арені. Саме культура та мистецтво як її складова, мають значний духовний, інтелектуальний, кадровий потенціал, багаті національні традиції, що визначають унікальні можливості формування позитивного образу народів та країн в світовому співтоваристві.

Важливою складовою сучасного соціокультурного простору є виконавське мистецтво, яке виконує функції дієвого чинника міжкультурного співробітництва України, що на межі ХХ – ХХІ століть зазнало відчутних змін форми і змісту. Наразі можемо констатувати: значне розширення діапазону міжнародних контактів в галузі, зростання ролі нових технологій в театральній творчості, процеси модернізації мистецької освіти, інтенсивний розвиток фестивального та конкурсного руху, професійної мобільності та культурного обміну, інтеграцію до світового мистецького процесу. Все це зумовило

посилення наукового інтересу до вивчення виконавського мистецтва з позицій сучасного культурологічного мислення в аспекті вироблення нових форм і напрямів міжнародного культурного співробітництва та оцінки творчого потенціалу українського виконавського мистецтва, особливостей менеджменту театральних установ та концертних організацій тощо.

Виявлені та вивчені джерела з проблематики магістерської роботи засвідчили, що широке коло зазначених вище питань зайшло відображення в наукових працях Бучковської О. Ю., Вовкуна В. В., Гурченко А. І., Зінської Т. В., Зеленської Л. М., Копієвської О. Р., Степанова О.А., Сірої Я. Г., Котлера Ф., Пейна Н. та ін. на які ми спиралися.

2. Різноманіття світової культури сформувалося під впливом історичних, економічних та соціокультурних чинників розвитку різних країн та регіонів. Багатогранність світової культури відобразилась в існуванні різноманітних національних, локальних та регіональних відмінностей. В той же час, національні культури розвивалися з урахуванням етнічних, географічних, мовних, релігійних та інших чинників, що забезпечило їх унікальність, особливість, самобутність. Кожна країна вирізняється з-поміж інших традиціями, світоглядом, системою цінностей та порядком, а отже у кожного народу існує власна неповторна культура.

Наразі, різноманіття культур потребує вироблення взаємовигідних та прийнятних засад міжнародної взаємодії. Актуальним є питання збереження, співіснування та подальшого розвитку культур різних країн, враховуючи реалії та виклики сьогодення – глобалізаційні процеси, економічні та політичні кризи, епідемії, певна відкритість кордонів, інтеграція та культурний обмін.

Вибудовувати міжкультурний діалог з урахуванням зазначених чинників і є завдання, що постає перед культурною дипломатією.

Міжкультурне співробітництво має широку географію, виявляється в різних напрямках та формах. Чільне місце займає мистецька та виконавська практика, які є феноменом культурної інтеграції та міжнародного обміну. В

дослідженні виявлено особливості функціонування вітчизняної виконавської школи як культурної традиції.

3. Нами визначено, що виконавське мистецтво України на межі ХХ – ХХІ століть перейшло на якісно новий етап свого розвитку в контексті національної та світової культур, що виявляє його перспективність та мистецький потенціал. Презентуючи кращі здобутки українського театрального, музичного, хореографічного мистецтва за кордоном, воно сприяє поширенню зовнішнього іміджу України як країни із самобутніми культурними традиціями й високим рівнем сучасного професійного музичного виконавства, що інтегрується у світовий соціокультурний та мистецький простір.

Пріоритетними напрямками міжнародних зв'язків у сучасному виконавстві є:

- концертно-гастрольна практика в Україні та за кордоном;
- культурний обмін у формах: професійної мобільності (обміну творчими колективами, виконавцями, репертуаром); мистецьких резиденцій і стажування; участі в спільних постановках, світових прем'єрах, проведення міждержавних культурних і мистецьких акцій;
- участь у міжнародних фестивалях і конкурсах виконавського мистецтва, а також організація і проведення аналогічних проєктів в Україні;
- участь в діяльності міжнародних професійних асоціацій.

4. Важливими напрямками і водночас факторами, що визначають успішність міжкультурних зв'язків у виконавському мистецтві є професійна мобільність та репертуарний обмін.

В професійному міжнародному співтоваристві професійна мобільність розглядається як виїзди діячів виконавського мистецтва в інші країни з професійною або освітньою метою: для показу спектаклів, навчання, майстер-класів, реалізації спільних творчих проєктів, співробітництва і культурного

обміну. Це дозволяє якісно виконувати професійні функції, швидко адаптуватися до змін та умов (організаційних, творчих, правових) – до нового складу творчого колективу, солістів, умов та графіку репетиційної, концертної і гастрольної діяльності, різних категорій аудиторії, їх потреб та естетичних пріоритетів; забезпечує досягнення фінансової стабільності тощо.

Репертуарний обмін забезпечує знайомство з самобутнім національним мистецтвом і культурною традицією різних країн і народів, збагачує знання та розуміння інтернаціональної світової культури, підвищує професійний рівень виконавців, є вагомим моральним стимулом їх творчого зростання.

5. З'ясовано, що мистецькі фестивалі і конкурси є унікальною репрезентаційною моделлю, що формує нову відповідальність за збереження та створення мистецьких, естетичних і гуманістичних цінностей української культури, в тому числі і на міжнародному рівні. Вони є стимулюючим фактором розвитку музично-виконавського та балетного мистецтва, яке демонструє, позитивні тенденції: динаміку концертного життя і фестивально-конкурсного руху, розвиток національної виконавської школи, збереження системи фахової освіти, високий професійний рівень українських виконавців та їх конкурентна спроможність у світовому мистецькому просторі, що підтверджується перемогами українських артистів опери і балету на міжнародних змаганнях різного рівня і формату. Варто відмітити і негативні риси, а саме: звуження слухацької аудиторії, комерціалізація мистецьких проектів, міграція артистів-виконавців за кордон.

Як і будь-якому соціокультурному явищу, що існує у швидкозмінних реаліях сьогодення, фестивально-конкурсній практиці притаманний еволюційний розвиток. Міжнародні фестивалі оперного та музичного мистецтва ім. Соломії Крушельницької (м. Львів), «Опера-фест Тульчин» (м. Тульчин), «О-Фест» (м. Київ), «Одеса-класік» (м. Одеса), Міжнародний конкурс балетного мистецтва ім. Сержа Лифаря (м. Київ) та ін. – яскравий приклад культурної трансформації та успішний український кейс.

Позитивна соціокультурна динаміка вітчизняних фестивальних проєктів та їх життєздатність багато в чому залежить від стабільного економічного, політичного та багатого традиціями культурного середовища, а також потребує уваги мистецької спільноти, творчої ініціативи та державної підтримки.

Культурний досвід зарубіжних країн налаштовує на думку про розширення мережі вітчизняних мистецьких фестивалів. З цією метою варто було б вивчити організаційні структури і менеджмент проведення таких акцій. Збільшення кількості широкомасштабних та авторитетних мистецьких фестивалів вивела б Україну де факто в чинник європейської культурної інтеграції. Такі фестивалі – це не тільки обмін культурними набутками різних держав, але й потужний імпульс до ширшої візії про державу, розширення рамок івентивного туризму, який сьогодні не задовольняється, власне, туристичним сервісом, а є перспективою міжнаціонального спілкування культур. Тому доцільно змістити акценти в нашій міжнародній культурній діяльності. Бути не тільки гостями багатьох і різних міжнародних мистецьких акцій, а й господарями авторитетних форумів, які б набули статусу міжнародного і приваблювали мистецькі сили з різних країн.

6. Проведене нами дослідження засвідчило важливу роль міжнародних фахових асоціацій в галузі виконавського мистецтва, їх вплив на активізацію концертно-гастрольної діяльності, процеси культурного обміну та співробітництва в галузі.

Міжнародні асоціації – це проєкт системного проєктування, при здійсненні якого відбуваються дотримання принципів спільного будівництва, спільних обговорень, активної розробки та стимулювання стратегічного розвитку культури і мистецтва в країнах світу; це історичний шанс встановленню дружніх контактів і порозуміння між народами; в нових історичних реаліях продемонструвати плідне і творче співіснування культур Азії, Європи і Африки. Демократичні принципи функціонування асоціацій

створюють сприятливі умови та відчиняють двері перед країнами світу задля плідної співпраці, закладають глибинні основи для розвитку та переформатування мистецької галузі в глобальних масштабах, створення нового світового культурного продукту. Загальними основами діяльності Асоціації постає здійснення сумісної діяльності, розширення масштабу комунікації учасників, зміцнення двосторонньої та багатосторонньої співпраці, підвищення рівня культурних обмінів.

Серед найбільш авторитетних об'єднань: Міжнародна асоціація «Opera Europa», Міжнародна Рада танцю при ЮНЕСКО «Conseil International De La Danse» (CID), «Міжнародна ліга театрів «Шовковий шлях» (SRITL), Європейська мережа оперних театрів, фестивалів і балетних труп «FEDORA», Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв «International network for contemporary performing arts» (IETM), Міжнародна асоціація фестивалів та подій (IFEA), Європейська асоціація фестивалів (EFA) та ін. Прикметною ознакою сьогодення є участь в діяльності вищезазначених організацій та платформ вітчизняних театрів, балетних труп, представників українського мистецтва, що також є свідченням інтеграційних процесів.

Зазначені міжнародна організація здійснюють не лише консолідації світової професійної творчої спільноти, меценатів та філантропів, але й є дієвими суб'єктами міжнародної концертно-гастрольної практики, конкурсного та фестивального руху, ініціаторами культурно-мистецькx проектів, на практиці реалізують політику міжкультурного співробітництва, приділяючи особливу увагу пропаганді оперного, інструментального та балетного виконавства, поширенню національних творчих надбань в світовому культурному середовищі. В колі їх інтересів питання фахової освіти, репертуарного обміну та спільних концертних постановок, вивчення попиту на ринку виконавських мистецтв, маркетингу подій, правової підтримки діяльності митців та дотримання норм авторського права.

7. Впродовж усієї історії свого існування (починаючи з 1867 р.) Київський оперний театр посідав провідні мистецькі позиції – спочатку був одним із трьох кращих імператорських театрів, згодом державних театрів Радянського Союзу, а зараз є флагманом серед творчих колективів незалежної України.

Дослідження засвідчило, що культуротворчий потенціал Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка активно впливає на національний культурний менталітет, реалізацію важливих соціальних завдань:

- забезпечення рівного доступу широких верств населення до культурних благ і послуг;
- духовне збагачення молоді засобами виконавського мистецтва, формування цінностей, естетичних потреб та пріоритетів;
- інтеграція українського мистецтва, традицій та інновацій у світовий культурний простір, його гідне представлення та популяризація.

Як статусний заклад культури театр відіграє помітну роль в активізації культурно-мистецького життя столиці та країни в цілому. Аналіз репертуарної афіші театру свідчить про різножанровість – в творчому доробку представлені високохудожні зразки світового та вітчизняного оперної та балетної та класики: опери «Травіата», «Аїда» та «Ріголетто» Дж. Верді, «Сивільський цирюльник» Дж. Россіні, «Фауст» Ш. Гуно, «Богема» і «Мадам Батерфлай (Чіо-Чіо-Сан)» Дж. Пуччіні, «Кармен» Ж. Бізе, «Юланта» та «Євгеній Онегін» П. Чайковського, «Моцарт і Сальєрі» та «Шехеразада» М. Римського-Корсакова, «Наталка Полтавка» М. Лисенка та ін.; балети «Лебедине озеро» та «Лускунчик» П. Чайковського, «Майстер і Маргарита» Д. Шостакович, Г. Берліоз, Й.-С. Бах, Г. Малер, Ж. Оффенбах та ін. композитори, «За двома зайцями» Ю. Шевченко, «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва, «Корсар» та «Жизель» А. Адан, «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарт, «Кармен-сюїта» Ж. Бізе – Р. Щедрін, «Данте» Еціо Боссо, Антонін Дворжак, Ріхард Вагнер, Серафім Біт-Харібі та ін.

Варто відзначити належний професійний склад музикантів оркестру, оперної та балетної труп театру – цей факт підтверджується високою оцінкою їх вмінь та творчих досягнень на міжнародних конкурсах, митці театру є лауреатами престижних форумів різного рівня. Серед визнаних українською та закордонною публікою виконавців: оперні співаки Л. Монастирська, В. Лукянець, О. Дика, О. Микитенко; артисти балету І. Дворовенко, І. Путров, О. Ратманський, Я. Іваненко, О. Стоянов, К. Кухар.

Сьогодні театр є ініціатором та співзасновником проведення міжнародних конкурсів виконавського мистецтва та фестивалів форумів (як от Міжнародний конкурс артистів балету та хореографії ім. Сержа Лифаря, Міжнародний музичний фестиваль «Віртуози планети», Міжнародний фестиваль BalletUA та ін.); долучається до фахового обговорення проблем і перспектив галузі на конференціях, семінарах, круглих столах тощо (культурно-мистецький проєкт «Мистецтво, що об'єднує» («Art which unites»)); Міжнародна театральна конференція «Опера Європи - 2017 у Києві»; щорічна конференція Міжнародної Ліги Театрів "Шовковий шлях", (2019 р., м. Цюаньчжоу, Китай); Міжнародна науково-практична конференція «Світовий та український музичний театр у контексті сучасного культурного дискурсу» (2021 р.) та ін.

Як позитивний факт можемо констатувати, що Національний академічний театр опери і балету України є суб'єктом широких міжнародних контактів в галузі виконавського мистецтва, для якого характерними є:

- організація і проведення гастрольних та концертних заходів в країнах Європи та світу;
- участь в реалізації престижних культурно-мистецьких проєктів, спільних постановок;
- солісти та виконавці театру є постійними запрошеними учасниками закордонних спектаклів, концертів; з метою підвищення професійної майстерності приймають участь в зарубіжних мистецьких резиденціях та стажуваннях;

- театр є асоційованим членом ряду міжнародних фахових асоціацій, також співпрацює з авторитетними європейськими мистецькими платформами, мережами виконавського мистецтва. Серед них: Міжнародна асоціація «Опера Європа», Міжнародна ліга театрів «Шовковий шлях» (SRITL), Міжнародна Рада танцю при ЮНЕСКО «Conseil International De La Danse», Європейська мережа оперних театрів, фестивалів і балетних труп «FEDORA», Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв «International network for contemporary performing arts» та ін., що свідчить про його авторитет, як суб'єкта світової культурно-мистецької активності та міжнародної співпраці в галузі.

Варто відмітити гастрольну активність Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, які з успіхом проходять в різних країнах світу. Театр знайомить глядачів з багатогранним національним оперним та балетним мистецтвом, демонструє належний професійний рівень та високу виконавську майстерність артистів.

Міжнародні культурні зв'язки в галузі музичного виконавства та концертно-гастрольної діяльності є найбільш поширеним напрямом культурної взаємодії. Популярність, видовищність, масовість та демократичність у поєднанні з емоційною складовою гастрольних заходів є тим фактором, який об'єднує та формує конструктивний діалог між мистецькими спільнотами, широкими аудиторіями та представниками різних держав і культур.

8. РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Сучасні реалії розвитку світового та вітчизняного мистецького ринку актуалізували питання, які потребують вирішення на державному рівні. Тож, нами подано комплекс пропозицій, які орієнтовані на подальшу розбудову концертно-гастрольної галузі, що визначають її як магістральний напрям міжнародного культурного співробітництва, сприятимуть інтеграційним

процесам та позиціонуванню України на міжнародній арені як активного суб'єкта світового культурно-мистецького процесу. Для реалізації означених завдань необхідно:

- розвивати міжнародне співробітництво у сфері культури і мистецтва, що є важливим фактором міжнародного партнерства через участь у спільних мистецьких програмах та проектах, активізацію професійної мобільності та культурного обміну;
- координувати та виробити системний підхід до популяризації національного культурного продукту; формувати позитивний імідж держави засобами виконавського мистецтва;
- модернізувати менеджмент культури, здійснювати подальше запровадження контрактної та конкурсної процедури призначення керівників театральних закладів, концертних організацій та їх організаційних і творчих структурних підрозділів;
- удосконалювати вітчизняне законодавство в галузі гастрольної та концертної діяльності, правової підтримки артистів та виконавців, забезпечення авторських прав митців;
- створити умови для розширення творчої та фінансово-економічної самостійності усіх суб'єктів концертно-гастрольної діяльності, зокрема театральних, музичних, балетних виконавських колективів, стимулювати пошук позабюджетних форм фінансування;
- створити гнучку систему підтримки театального, музичного, балетного мистецтва шляхом надання грантів, створення фондів, присудження премій та запровадження податкових пільг.

Ряд пропозицій стосується подальшої ефективної організаційно-творчої і мистецької діяльності Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, а саме:

- оновлювати репертуар шедеврами оперної класики та новими творами українських композиторів;

- запрошувати до співпраці кращих співаків, танцівників, диригентів, хореографів, хормейстрів, режисерів з театрів світу;
- ініціювати проведення професійних майстер-класів для працівників театру та культурологічні платформи для відвідувачів;
- приймати участь у міжнародних виставках і ринках виконавських мистецтв, як от Всесвітній музичний ярмарок, Коаліція виставок виконавських мистецтв та ін. з метою просування театрального мистецького продукту, активізації куплі-продажу спектаклів, як найширшого представлення творчого потенціалу театру, перспективної талановитої молоді з числа артистів та виконавців;
- розробляти нові напрямки представлення української національної музично-театральної та балетної школи у проекції культурного діалогу із музично-виконавськими школами світу;
- вживати заходів для постійного підвищення професійної майстерності артистів театру, їх моральної та матеріальної стабільності;
- вивчати світовий досвід організаційно-управлінських засад арт-менеджменту, впроваджувати інновації та креативні технології в керівництві театром та при розробці стратегічних напрямів подальшого розвитку;
- заохочувати до постійного підвищення професійного зростання артистів та виконавців театру шляхом преміювання, залучення до освітніх проектів, арт-резиденцій, закордонного стажування, фінансової підтримки участі в конкурсних заходах різного рівня, у проведенні майстер-класів зарубіжних митців;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксютік А. І., Макарова Е. А. Арт-менеджмент как вид управленческой деятельности в сфере искусства и культуры : учеб.пособие . Минск : Беларус. госуд. ун-т культ. и искусств, 2008. 147 с.
2. Арт-резиденции: зачем нужны, какие бывают и как выбрать. URL : <https://kyiv.gallery/ru/statii/art-rezidentsii-zachem-nuzhny-kakie-byvayut>.
3. Берегова О. Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ – ХХІ століть: монографія. К. : Ін-т культурології НАМ України, 2013. 232 с.
4. Белый В. И. Международный культурный обмен и его влияние на развитие национальной культуры : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 17.00.08. Москва, 2002. 19 с.
5. Боголюбова Н. М. Межкультурная коммуникация и международный культурный обмен : Учеб. пособие. Санкт-Петербург, СПбКО, 2009. 415 с.
6. Бучковська О. Ю. Розвиток міжкультурного співробітництва в умовах глобалізаційних перетворень. // Культура України. Випуск 47. 2014. С. 82-90.
7. Ванхойсен Элс. Права артистов в европейском законодательстве. АЕРО-ARTIS, 2007. URL : www.aero-artis.org
8. Вектори сучасного оперного та балетного мистецтва України: столичний вибір. URL : <https://old.lib.dp.ua/site-libr/?idm=1&idp=213&ida=1422>
9. Верховод Л. І. Соціологія культури та міжкультурна комунікація : навч.-метод. посіб. для студ. ден. та заочн. форми навч. спец. «Соціологія». Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2018. 263 с. URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2443/1/Metod%20posib.pdf>
10. Вовкун В. В. Масова культура та режисура масових видовищ : монографія. К. : НАКККіМ, 2013. 293 с.
11. Войтковский, С. Б. Основы менеджмента и практический менеджмент в искусстве. Москва, 2011.

12. Вопросы мобильности (Mobility matters) : Исследование Европейского союза. ERICarts, 2008. URL : www.mobility-matters.org
13. Вопросы мобильности. Информационный портал для профессионалов театра, 2017. URL : http://www.rtlb.ru/ru_rtuprojects_oll
14. Воротной М. В. Менеджмент музыкального искусства : учеб. пособие. Санкт-Петербург : «Лань», 2013. 256 с.
15. Гальчук Л. М. Основы кросс-культурной коммуникации и менеджмента : практический курс : учеб. пособие. Москва : ИНФРА-М, 2015.
16. Гурченко А. И. Международные культурные связи в сфере музыкального искусства : учебно-методический комплекс по дисциплине. URL : <http://repository.buk.by/bitstream/handle/>
17. День Європи в Національній опері України. URL : <http://Viva.Ua/Afisha/14809-den-Yevropi-v-Natsionalniy-operi-Ukraini>
18. Декларація принципів міжнародного культурного співробітництва. Ст. VIII, IX. URL: un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/culture.shtml
19. Доманська О. А. Україна і міжнародне культурне співробітництво // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 3. С. 28 – 33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2014_3_8.
20. Дукер Питер Ф. Энциклопедия менеджмента; пер. с англ. Москва : ООО «И. Д. Вильямс», 2006. 432 с.
21. Дукер Питер Ф. Классические работы по менеджменту; пер. с англ. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2008. 220 с.
22. Дуков Е. В. Концертная деятельность как социальная практика в истории европейской культуры : автореф. диссертации ... доктора философ. наук по спец. 24.00.01 «Теория культуры». Москва, 1999. 34 с.
23. Электронный театральный словарь (Digital Theatre Words). URL : <http://www.rtlb.ru/ru/dtw/>
24. Энциклопедия event. URL : <http://www.eventua.com.ua/>
25. Зеленська Л. М. Івент-менеджмент : навч. посіб. Київ, НАКККіМ, 2018. 148 с.

26. Зеленська Л. М., Романова А. О. Івент-менеджмент : словник-довідник організатора заходів. К. : НАКККіМ, 2015. 84 с.
27. Зеленська Л.М. Менеджмент мистецьких фестивальних проєктів : інноваційні підходи // Креативні індустрії в сучасному культурному просторі : зб. Матеріалів Міжнар. наук.-практ. конференції, Київ, 26 травня 2016 р. Київ : НАКККіМ. 2016. С. 68-71.
28. Зінська Т. В. Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця ХХ початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2011. 21 с.
29. Злотник О. Й. Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2019. 21 с.
30. Зубрицкая И. Гастрольне мероприятия: организация и особенности налогообложения. URL : <http://parusconsultant.com/?doc=02D4U9EC19>
31. Колен Валері. Я відкрию для себе Храм музики і танцю. URL : <https://opera.com.ua/news/valeri-kolen-baletnyy-prodyuser-franciya-ya-znav-shcho-u-kyuevi-ye-klasychna-baletna-trupa-ale>
32. Кольбер Ф. Маркетинг у сфері культури і мистецтв; пер. з англ. Львів : Кальварія, 2014. 240 с.
33. Кнаузе Б. Арт-менеджмент и его составляющие. Санкт-Петербург : Инфра, 2013. 256 с.
34. Конвенции и рекомендации ЮНЕСКО по вопросам охраны культурного наследия. Сборник. Москва, 1990. С. 92-95
35. Копієвська О. Р. Моделі соціокультурних трансформацій //Культура народів Причорномор'я : научный журнал. Симферополь : ТНУ ым. В.И. Вернадского, 2013. № 265, грудень. С. 151 – 155.
36. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) : дис. ... д-ра культурології : 26.00.06. Київ, 2018. 487 с.

37. Котлер Ф., Шефф Дж. Все билеты проданы. Стратегии маркетинга исполнительских искусств. Москва : Классика XXI, 2004.
38. Креативна Європа: пошук партнерів. URL : <http://cei-library.blogspot.com/2017/03/blog-post.html>
39. Крупенина Н. А. Основи міжкультурних комунікацій. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів. Дніпро, 2020. 110 с. URL : no.dp.ua/attachments/article/1268/Методичні%20рекомендації%20до%20самостійної%20роботи%20студентів%20.pdf
40. Левко В. І. Діяльність музично-концертних організацій в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ. URL : <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/322-levko-v-i->
41. «Лускунчик» та «Лебедине озеро» Національної опери України – на європейських онлайн-платформах. URL : <https://opera.com.ua/news/luskunchyk-ta-lebedyne-ozero-nacionalnoyi-opery-ukrayiny-na-yevropeyskyh-onlayn-platfornah>
42. Львівська Національна опера в особі генерального директора-художнього керівника театру Василя Вовкуна приймає активну участь у зібранні асоціації «Opera Europa». URL : <http://wwwopera-europa.org/en/>
43. Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької святкує 120-річчя. URL : <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/281899-lvivskyi-teatr-opery-ta-baletu-im-solomii-krushelnyskoi-vidsviatkuvav-120-richchia>
44. Львовский оперный театр стал членом Ассоциации «Opera Europa». URL : <https://news.liga.net/culture/news/lvovskiy-operny>
45. Макаренко Г. Г. Міжнародна асоціація театрів «Шовкового шляху». URL : <https://sinologist.com.ua/mizhnarodna-asotsiatsiya-teativ-shovko/>
46. Матеріальна підтримка культурних проєктів: світовий досвід та можливості застосування в Україні : Монографія / Безгін О. І. керівн. автор. колект., Берунова Л. О., Кочарян І. С., Успенська О. Ю. Київ : Ін-т культурології нац. академ. мистецтв України, 2010. 192 с.

47. Международные нормативные акты ЮНЕСКО. Москва : Логос, 1993.
48. Международные постановки и гастроли. Информационный справочник / сост. Гай Кулс. URL : www.on-the-move.org
49. Міжнародна театральна конференція «Опера Європи - 2017 у Києві». URL : <https://dk.kyivcity.gov.ua/news/2315.html/>
50. Многообразие и взаимосвязь культур. Культурная картина мира. URL : https://studme.org/90292/kulturologiya/kartina_mira_yazykovaya_kulturnaya#436
51. Національний академічний театр опери і балету ім. Соломії Крушельницької. URL : <https://opera.lviv.ua/>
52. Національна опера України взяла участь у Х-му Мінському Міжнародному Різдвяному оперному Форумі. URL : <https://opera.com.ua/news/nacionalna-opera-ukrayiny-vzyala-uchast-u-h-mu-minskomu-mizhnarodnomu-rizdvyanomu-opernomu>
53. Національна опера України взяла участь у Конференції Міжнародної Ліги Театрів «Шовковий шлях» у Китаї. URL : <https://opera.com.ua/news/nacionalna-opera-ukrayiny-vzyala-uchast-u-konferenciyi-mizhnarodnoyi-ligy-teatriv-shovkovyyu>
54. Ніколас Пейн: Культура є політикою. Інколи вона використовується для війни. URL : <https://glavcom.ua/interviews/direktor-asociaciji-opera-europe-nikolas-peyn-kultura-i-je-politikoyu-inkoli-vona-vikoristovujetsya-i-dlya-viyni-419021.html>
55. Новые перспективы: ХНАТОБ вошел в организацию Opera Europa. URL : <http://hatob.com.ua/rus/news/prensa-o-nas/1967-novye-perspektivy-khnatob-voshel-v-organizatsiyu-opera-europa>
56. Олексієнко Р. Міжнародна професійна мобільність у сфері виконавського мистецтва // Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство: матеріали міжнародного симпозіуму, 6 червня. 2019 р. М-во культ. України; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. Київ: НАКККіМ, 2019. С. 230-231.

57. Павлова Н. С. Международное культурное сотрудничество: некоторые аспекты правового регулирования. URL : <https://studfile.net/preview/403406/>
58. Палеева О. Л. Обмен культурными ценностями: сущность и механизмы : диссертация... канд. культурологи : 24.00.01. Москва, 2011. 159 с.
59. Переверзев М. П., Косцов Т. Менеджмент в сфере культуры и искусства: Учебное пособие. Москва : НИЦ ИНФРА-М, 2014.
60. Підпрограма «Культура»: Робочий план Європейської Комісії для підпрограми «Культура» (2015-2018). URL : https://ec.europa.eu/culture/policy-/strategic-framework/index_en.htm
61. Практика международного сотрудничества. URL : www.rtlb.ru
62. Презентація спільного італійсько-українського проекту. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245278409
63. Прем'єра у Національній опері України. Балет «Данте»: нове життя «Божественної комедії». URL : <https://opera.com.ua/news/premyera-u-nacionalniy-operi-ukrayiny-balet-dante-nove-zhyttya-bozhestvennoyi-komediyi>
64. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-12 // Відом. Верхов. Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. – (Поточ. 123ред. від 05.12.2012 на підставі № 5460-17).
65. Про гастрольні заходи в Україні : Закон України від 10.07.2003 р. № 1115-IV // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 7, Ст. 56.
66. Про затвердження порядку організації та проведення гастрольних заходів / Постанова Кабінету Міністрів України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2004-%D0%BF>
67. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. №2778-17 // Офіц. Вісн. України. 2011. № 2. С. 13. Ст. 91. (Поточ. 123ред. від 12.12.2012 р. на підставі № 5461-17).
68. Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у лютому 2021 року (аналітична довідка). URL : https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Culturne_spivrobitnitstvo_Ukraini/2021/Spiv_03_21.pdf

69. Про Міжнародний конкурс балету імені Сержа Лифаря / Постанова Кабінету Міністрів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-2019-%D0%BF#Text>
70. Провідні театри опери та балету України уклали угоду про співпрацю. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/providni-teatri-operi-ta-baletu-ukrayini-uklali-ugodu-pro-spivpracyu-u-sferi-teatralnoyi-diyalnosti>
71. Програма ЄС та Східного партнерства «Культура і креативність» // Соціокультурний менеджмент: історія, теорія, сучасні практики : хрестоматія / уклад. О. Р. Копієвська, Н.О. Шевченко. Київ : НАКККиМ, 2019. С. 41 – 43.
72. Проект балету Roots Національної опери претендує на престижний світовий грант. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3185167-proekt-baletu-roots-nacoperi-pretendue-na-prestiznij-svitovij-grant.html>
73. Проект нової сучасної балетної постановки Національної опери України – Roots: URL : <https://lifegid.media/novosti/mirovaya-premiya-dlya-nacionalnoj-opery-ukrainy-otdajte-svoj-golos.html>
74. Рада Європи. Збірка договорів Ради Європи: Українська версія. К. : Парламент. вид-во, 2000. 654 с.
75. Растрігіна А. М. Формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта. URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q-cache:HQ1q8WlapNQJ:eprints.cdu.edu.ua/1547/1/142-114-117.pdf>
76. Рыбин С. С. Формирование профессиональной культуры организаторов концертно-гастрольной деятельности : дис. канд. пед. наук. по специальности 13.00.08. Санкт-Петербург, 2007. 167 с.
77. Секрети «Лебединого озера»: Петра Конті та Олександр Стоянов про спільний виступ у Києві та балет. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/28856051.html>
78. Сіра Я. Г. Фестиваль як феномен культури // Синергія в культурному просторі сучасності : зб. матеріалів Міжн. наук.-практич. конф., м. Київ, 29-30 березня 2018 р., Київ : КНУКиМ, 2018. С. 227 – 230.

79. Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні практики : хрестоматія / уклад.: О. Р. Копієвська, Н. О. Шевченко. Київ : НАКККіМ, 2019. 328 с.
80. Співробітництво між Україною та Юнеско. URL : <http://www.mfa.gov.ua/france/ua/18740.htm>.
81. Співробітництво між Україною та Радою Європи. URL : <http://www.mfa.gov.ua/coe/ua/4544.htm>.
82. Стейнз Джудит. Возбужденные атомы: обзор виртуальной мобильности в современном исполнительском искусстве. URL : www.on-the-move.org/documents/exited_atoms_final.pdf
83. Стрельник И. Харьковска опера отказывается от шароварщины. URL : <https://vecherniy.kharkov.ua/news/171401/>
84. Степанова О. А. Концептуальні засади становлення і розвитку національного культурного простору України: монографія. Київ : НПУ ім. М. Н. Драгоманова; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2017. 416 с.
85. Солов'яненко А. А. Оперно-режисерська діяльність Ірини Молостової : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Київ. нац. ун-т театру, кіно і телебачення. Київ, 2005. 163 с.
86. Сучасні мультимедійні проєктори – Національній опері України. Грантова допомога Японії в рамках Програми підтримки культурних проєктів «Кусаноне». URL : <https://opera.com.ua/news/suchasni-multymediyni-proektory-nacionalniy-operi-ukrayiny-grantova-dopomoga-uryadu-yaponiyi-v>
87. Театральные фестивали как формы международного сотрудничества. URL : https://studbooks.net/603959/kulturologiya/teatralnye_festivali
88. Тривають українські культурні сезони у Парижі: балетна труппа Національної опери України дасть шістнадцять вистав. URL : <https://opera.com.ua/news/tryvayut-ukrayinski-kulturni-sezony-u-paryzhi-baletna-truppa-nacionalnoyi-operu-ukrayiny-dast>
89. Україна в міжнародно-правових відносинах. Книга 2. Правова охорона культурних цінностей. Київ : Юрінком Інтер, 1997.

90. У Києві розпочала роботу Міжнародна театральна конференція «Опера Європи – 2017 у Києві». URL : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245239504&cat_id=244913751
91. У національній опері України пройде гала-концерт до 160 річниці утворення Італійської держави (1861-2021 рр.). URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3241910-u-nacoperi-projde-galako.html>
92. Фатхуллина А. Г. Роль межкультурного діалога молодіж в процесі творчої діяльності // Педагогічне майстерство: матеріали Міжнарод. Науч. Конф. (г. Москва, апрель 2012 г.). Москва : Буки-Веди, 2012. С. 236-238.
93. Харків шагнув в Євросоюз. Оперний. URL : <http://hatob.com.ua/ukr/news/o-nas-v-smi/2079-kharkov-shagnul-v-evrosoyuz-opernyj>
94. Шляхи дружби: Равена – Київ («The Roads of Friendship. Ravenna–Kyiv»). URL : <https://opera.com.ua/news/shlyahy-druzhby-ravenna-kyiv-roads-friendship-ravenna-kyiv>
95. Шмидт Б., Роджерс Д., Вроцос В. Бізнес в стилі шоу. Маркетинг в культурі вражень. Москва : Видавничий дім «Вільямс», 2009. 400 с.
96. Шумович А. В. Великолепні заходи : Технологія і практика. Москва : Видавництво «Манн, Іванов і Фербер», 2010. 336 с.
97. Японський тур і французькі гастролі. Чим запам'яталися артистам Національної опери України новорічні турне. URL : <https://opera.com.ua/news/yaponsky-tur-i-francuzki-gastroli-chym-zapamyatalysya-artystam-nacionalnoyi-opery-ukrayiny>
98. Яроміч С. А. Менеджмент у сфері культури : навч. посіб. Одеса : Центр практичного менеджменту культури, 2006. 274 с.

Інтернет-джерела

99. Азійсько-європейський культурний портал, присвячений співробітництву в галузі культури. URL : www.kulture360.org

100. Інтернет-портал з питань мобільності у сфері культури і виконавських мистецтв (On-the-Move). URL : www.on-the-move.org
101. Львівське представництво Міжнародної Танцювальної Ради ЮНЕСКО. URL : <http://www.cid-lviv.org/home>
102. Міжнародна асоціація менеджменту культури і мистецтв (AIMAC). URL : <https://aimac2019.com/aimac-2019/>
103. Міжнародна база даних спеціалістів у сфері культурної політики ConnectCP. URL : www.connectcp.org
104. Міжнародна мережа оперної та балетної освіти (RESEO). URL : <http://www.reseo.org/>
105. Міжнародні довідники організацій, заходів та виконавського мистецтва. URL : www.api.co.uk/directories/hph
106. Направления стратегии ЕС по международным отношениям в сфере культуры. URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0029&from=EN>
107. Особенности организации концертно-гастрольной деятельности исполнительских коллективов. URL : <https://infourok.ru>
108. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL : <http://rada.gov.ua>
109. Офіційний веб-сайт Міністерства культури України. URL : <http://mincult.kmu.gov.ua/>
110. Офіційний сайт Національного академічного театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. URL : <https://www.opera.com.ua/>
111. Офіційний сайт Австралійського ярмарку виконавського мистецтва (APAM). URL : www.performingartsmarket.cjm.au
112. Офіційний сайт Асоціації Опера Америка. URL : <https://www.operaamerica.org>
113. Офіційний сайт Всесвітнього музичного ярмарку (WOMEX). URL : www.womex.com
114. Офіційний сайт Європейської асоціації фестивалів (EFA). URL : <http://www.efa-aef.eu>

115. Офіційний сайт Європейської мережі інформаційних центрів виконавських мистецтв (ENIKPA). URL : www.enikpa.net
116. Офіційний сайт Європейської мережі незалежних культурних центрів (ТЕН). URL : www.teh.net
117. Офіційний сайт Європейської мережі оперних театрів, фестивалів і балетних труп «FEDORA». URL : <https://www.fedora-platform.com/platform/cross-border-philanthropy>
118. Офіційний сайт Зальцбурзького Великоднього фестивалю. URL : <https://www-osterfestspiele--salzburg-at.translate>
119. Офіційний сайт Зальцбурзького музично-театрального фестивалю. URL : <http://www.salzburgerfestspiele.at/>
120. Офіційний сайт Коаліції виставок виконавського мистецтва (СРАМ). URL : www.cinars.org
121. Офіційний сайт Міжнародної конкурсу балету США (IBC). URL : https://www.USA_International_Ballet_Competition
122. Офіційний сайт Міжнародного музичного фестивалю Odessa Classics. URL : <https://ua.odessaclassics.com/>
123. Офіційний сайт Міжнародного оперного фестивалю в Тегу. URL : <http://www.daeguoperahouse.org>
124. Офіційний сайт Міжнародної асоціації Опера Європа. URL : <http://www.operaeuropa.org>
125. Офіційний сайт Міжнародної асоціації фестивалів та подій (IFEА). URL : <http://www.ifea.com/>
126. Офіційний сайт Міжнародної біржі виконавського мистецтва (CINARS). URL : www.cinars.org
127. Офіційний сайт Міжнародної мережі сучасних виконавських мистецтв (ІЕТМ). URL : www.ietm.org
128. Офіційний сайт Опера-Фест Тульчин. URL : <http://operafest-tulchyn.blogspot.com/>

129. Офіційний сайт Равенського фестивалю. URL :
<https://www.ravennafestival.org>
130. Офіційний сайт Токійської виставки виконавського мистецтва (TPAM).
URL : www.tpam.or.jp
131. Офіційний сайт Українського культурного фонду. URL :
<https://ucf.in.ua/programs/1/lots>
132. Спеціалізований веб-сайт, присвячений Всесвітньому дню опери. URL :
www.worldoperaday.com/
133. Український веб-портал про мистецьке життя. URL :
<https://moderato.in.ua/>
134. Український інтернет-журнал Музика. URL :
<http://mus.art.co.ua/ansambl-kyjivski-solisty-vykonuvatymut-muzyku-pro-kohannya/>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Міжнародна театральна конференція «Опера Європи – 2017 у Києві»

ЗА ПІДТРИМКИ
МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕПАРТАМЕНТУ КУЛЬТУРИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (КМДА)

 **КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АКАДЕМИЧНИЙ
ТЕАТР ОПЕРЕТИ**

Вперше в Україні! Більше ніж 160 театрів!
МІЖНАРОДНА ТЕАТРАЛЬНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«Опера Європи-2017 у Києві»
(Культурно-мистецький проект "Мистецтво, що об'єднує")

У рамках проекту:
18 ТРАВНЯ – Гала-концерт «Bravo, l'Opere!t!»

Генеральний директор-художній керівник Національної оперети України - н.а. України Богдан Струтинський

Замовлення квитків: (044) 287-62-57, 287-26-30
Коллективні замовлення квитків: (044) 287-01-12
Купуйте квитки on-line за 59 секунд на WWW.OPERETTA.COM.UA

вул. Велика Васильківська (Перемогівський), 51/3, ст. метро «Олександрівська»
*Вартість квитків дивіться згідно з тарифами вашого оператора

День Європи в Національній опері України (2021 р.)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ОПЕРА УКРАЇНИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

ГАЛА-КОНЦЕРТ З НАГОДИ ДНЯ ЄВРОПИ В УКРАЇНІ

ГАЛА EUROPA

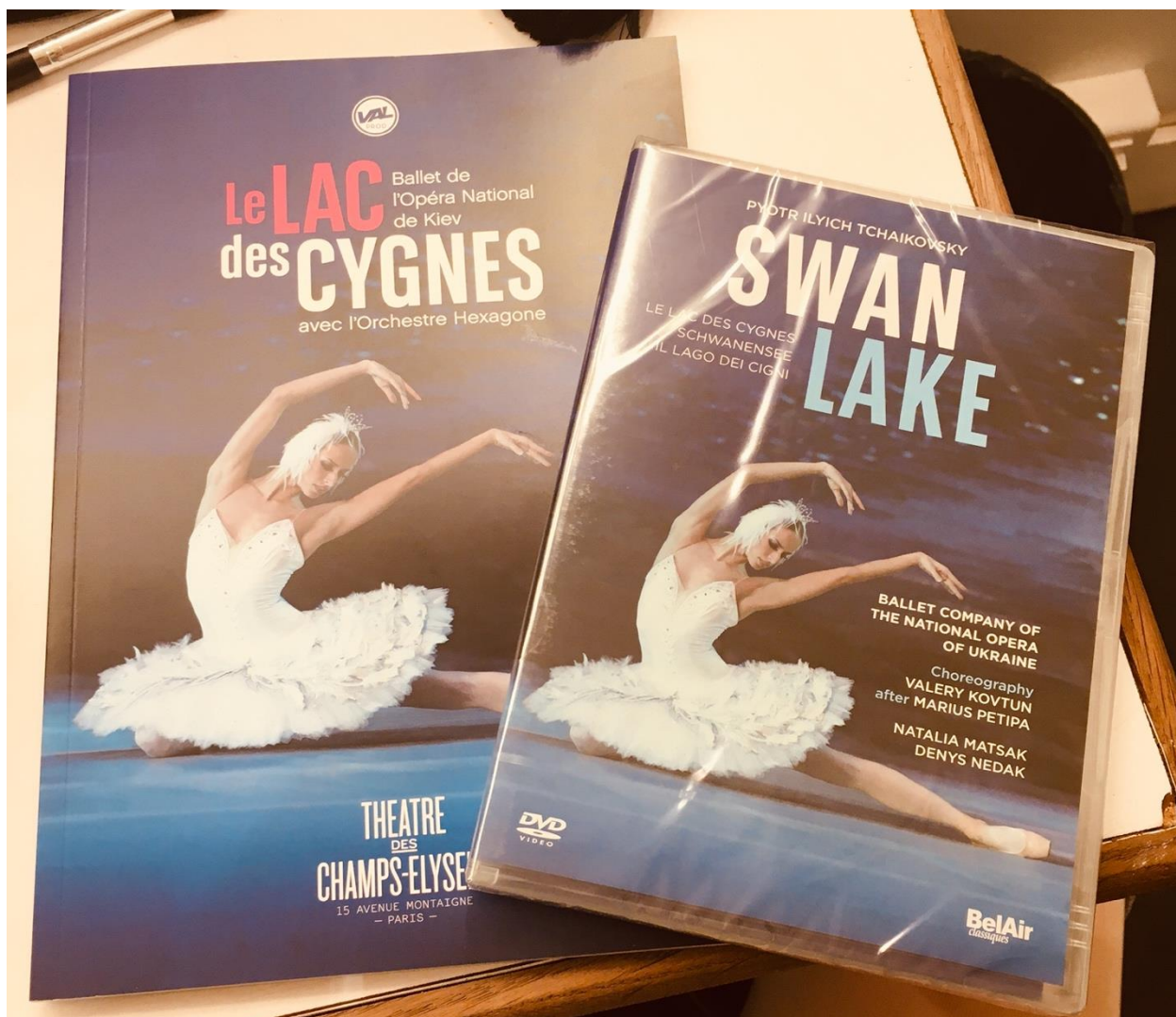
15.05
19:00 | 153-й
сезон

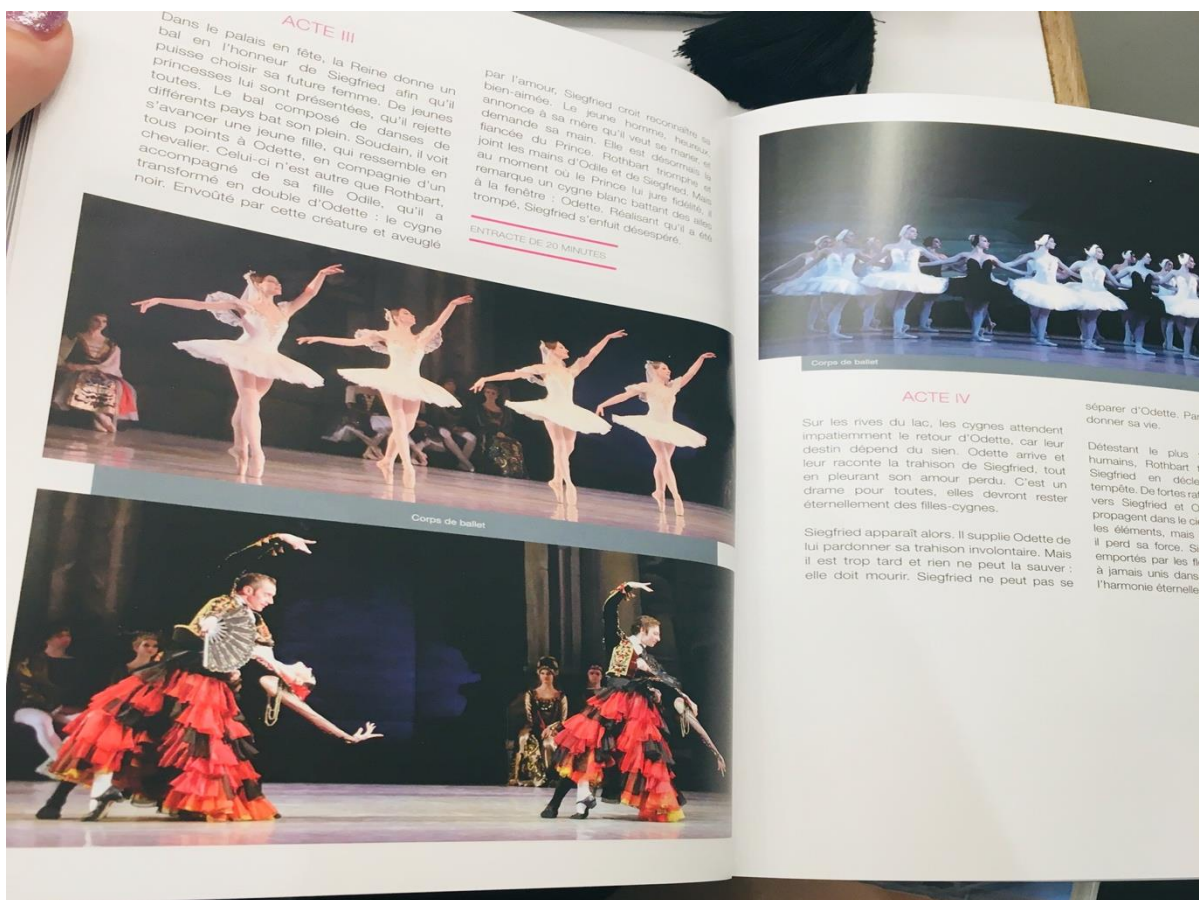

Балетна труппа Національної опери України
новорічне турне в Японію 2019 р.

Диск з записом вистави «Лебедине озеро» та буклет з гастролей театру у Парижі у 2020 році

Додаток 5

Церемонія відкриття Міжнародного Зальцбургського оперного фестивалю

Балетна вистава «Дон Кіхот.» 2019. р.)

Артистка балету Воротнюк О

Вистава «Жизель»

Батільда - Воротнюк Олеся ; Жизель Шайтанова О.

Додаток 8

Сцена з вистави «Лісова пісня»

